

„ZAJEĐNIČA“

UČITELJ. DRUŠTVO ZA GRAD
OSIJEK I KOTAR OSJEČKI. *

1874. - 1901.

PODACI O DVADESETPET-
GODIŠNjem RADU
I SADANJEM STANJU.

SABRALA IH I PRIREDILA
JOSIPA PL. GLEMBAY, ..
TAJNICA. ..

UČITELJSKO DRUSTVO ZA GRAD OSIJEK

OSIJEK

Broj: 1683

„ZAJEDNICA“

UČITELJSKO DRUSTVO ZA GRAD OSIJEK
I KOTAR OSJEČKI.

PODACI
O DVADESETPETGODIŠNJEM RADU
I SADANJEM STANJU.

SABRALA III I PRIREDILA

JOSIPA PL. GLEMBAY,

TAJNICA.

NA TROŠAK DRUŠTVA IZDANO U OSIJEKU.

1901.

4774

K DVADESETPETGODIŠNJICI „ZAJEDNICE“.

„Zajednice“ naša dična, mila,
Moja pjesma smjerno te pozdravlja,
I vjenac ti krasnih želja vije,
Na dan tvoga dvajstpetljetnog slavlja!

Učiteljstvo hrvatsko, gle, hrli,
Da proslavi danas rad svoj vrli;
„Zajednice“, ti si kao marna pčela,
To svjedoče twoja divna djela!

Ne plaši se staze mukopatne,
Ti za školu, to miljenče tvoje,
Žrtvuješ se, daješ žice svoje.

Napred tako, poput one zlatne:
„Oro k' nebu pod oblake leti,
„Zajednica“ radom k' svojoj meti!“

Albina Raušenberger-Leovićeva.

Dr. Izidor Kršnjavi

predstojnik kr. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, u miru
kr. sveučilišni profesor u Zagrebu.

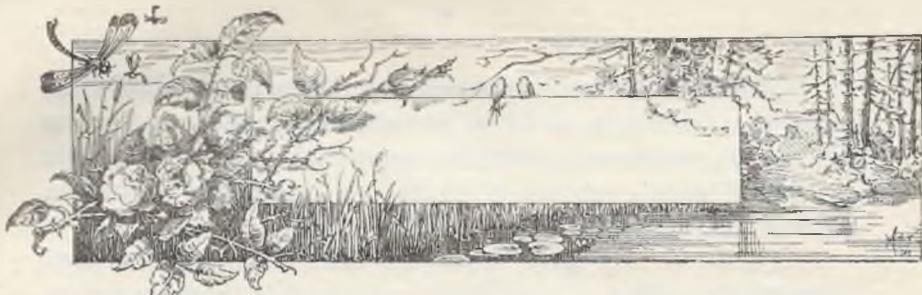
I.

POVIJEST „ZAJEDNICE“.

SADRŽAJ:

- Povijest „Zajednice“.
- Upravljački odbori.
- Rasprave.
- Prijedlozi.
- Stanje blagajne.
- Citaonica.
- Članovi.
- Stečevine hrv. učiteljstva u minulom četvrt-stoljeću.

POVIJEST „ZAJEDNICE“.

Kao kod svake povijesti, koja zasijeca dobrano natrag, nijesu se žalibože sačuvali ni za povijest „Zajednice“ svi pismeni podaci, koji bi nam tačno i vjerno prikazivali sve od početka rad onih marnili i pregnutljivih naših predčasnika, koji su osječko učiteljsko društvo osnovali.

Svi zapisnici odborskih sjednica do god. 1889., pa i spisi, iz kojih bi se mogao viditi društveni rad u prvim godinama opstanka, izgubili su se. Vrelom su nam zanimive one dobe za to samo usmena predaja još živućih prvih društvenih članova i članci, razasuti u godišnjima „Napretku,“ kojima je tadanji upravljujući odbor društva i širemu krugu hrvatskoga učiteljstva saopćivao svoj rad.

Sudeć po ovim vrelima, sva prilika, da je želja, e bi se osnovalo u Osijeku *učiteljsko* društvo, nikla prigodom zasijedanja II. opće hrvatske učiteljske skupštine, koja se obdržavala u Petrinji od 25.—27. kolovoza 1874., a prisustvovali su joj iz Osijeka *Antun Truhelka*, učitelj glavne škole; *Josip Pavec*, profesor gimnazije, i vjeroučitelj *Tomislav Benko*.

Raspravljujući na toj skupštini pitanje: „*Kako da se daljnje obrazovanje pučkih učitelja promiče i unapredjuje*“ prihvocene su jednoglasno ove rezolucije:

„Imala bi se osnovati u pojedinim kotarima i prijedjelima *učiteljska društva*, koja bi u periodičnim svojim sastancima priredivala predavanja, a osobito raspravljala o pitanjima, koja se tiču ili uzgoja, obuke, ili škole, ili učiteljstva s obzirom na vanjske odnošaje.“

Da se to čim prije pospiješi, imali bi se svi sadanji skupštinski odbori i pododbori pretvoriti u konstituirajuće odbore osnovati se imajućih društava, te što prije izraditi stateute i za potvrdu podnijeti dotičnim svojim vladama.

Uz svako ovakovo učiteljsko društvo treba da se osnuje učiteljska *knjižnica* i *čitaonica*. Svako učiteljsko društvo razvija se posve samostalno; nu sva društva stoje u zajedničkim pitanjima u savezu sa centralnim odborom općih učiteljskih skupština,*) koji se ima prema tomu urediti.“

Prihvaćanjem ovih rezolucija položen je temelj hrvatskim učiteljskim društvima, koja su se poslije II. opće učiteljske skupštine stala osnivati po cijeloj domovini. Učiteljstvu podžupanije *osječke* predložio je osnivanje učiteljskoga društva za grad Osijek i podžupaniju osječku ravn. učitelj *Ante Felingstein*. Prijedlog je usvojen, a već mjeseca studenoga god. 1874. „urečen učiteljski sastanak u svrhu, da se i u Osijeku osnuje učiteljsko društvo, te tim dokaže, da ni učitelji drugoga glavnoga grada u domovini ne će da zaostanu, nego da će prednjačiti učiteljem slavonskim“.**)

Na tom sastanku izabran je također privremeni odbor, koji je imao nastojati, da se zaključak ovoga sastanka ostvari. Izradba nacrtu društvenih pravila povjerena je Anti *Felingsteinu*, *Bogdanu Penjiću* i *Škenderu Dončeviću*. 13. svibnja g. 1875. držan je u Osijeku drugi učiteljski sastanak učiteljstva grada Osijeka i podžupanije osječke, na kojem se vijećalo o nacrtu društvenih pravila, koja su po odluci prvoga učiteljskoga sastanka u Osijeku izradili u ime privremenoga odbora Ante *Felingstein*, *Bogdan Penjić* i *Škender Dončević*. Ta su pravila s nekim manjim promjenama i primljena.

Nadalje je zaključeno: „Dok se ova pravila potvrde od vis. kr. zem. vlade, obavlјat će privremeni odbor i nadalje

*) Danas „Savez hrv. učit. društava u Zagrebu“.

**) Napredak g. 1874.

predbježne i pripravne poslove, naročito pako razašiljat će u osječkoj podžupaniji pozivne arke, da se na nje vlastoručno potpisuju oni, koji hoće da budu članovi društva. A kad se pravila potvrde, pozvat će se *prva glavna skupština* svih u društvo svojim potpisom pristupivših članova, te će se društvo i upravljuјući odbor konačno konstituirati“.

Napokon je odlučeno, da učiteljsko društvo nosi ime : „*Učiteljska zajednica*“ za podžupaniju osječku. Prva ova društvena pravila, koja je vis. kr. zem. vlada, odio za unutarnje poslove, odobrila 29. ožujka 1876. pod brojem 6218. glase :

PRAVILA

„UČITELJSKE ZAJEDNICE“ ZA PODŽUPANIJU OSJEČKU.

I. Svrha.

§. 1.

Zadaća je ovomu društvu širiti obrazovanost opću i strukovnu među svojim članovima, promicati interesu škole i učiteljstva u podžupaniji osječkoj, pomagati centralni odbor u Zagrebu u priređivanju općih hrvatskih učiteljskih skupština, i izvadjati njihove po vis. kr. zem. vladu odobrene zaključke, širiti bolja uzgojna načela među puk i napokon pružati novčane potpore učiteljima u izvanrednim slučajevima kakove nesreće ili bolesti.

II. Sredstva.

§. 2.

Za promicanje društvene svrhe obdržavat će se :

a) Redoviti sastanci svih članova, gdje će se razna predavanja držati.

b) U Osijeku kao sjedištu „Učiteljske zajednice“, osnovat će se pedagogijska knjižnica, u koju će se po mogućnosti nabavljati najprije djela pedagogijska, a zatim znamenitiji pedagoški časopisi.

c) U korist ove „Učiteljske zajednice“ priredjivat će se zabave i u opće upotrebljavat će se sva zakonom dopušćena sredstva za unapredjenje društva.

III. Članovi.

§. 3.

Društvo se sastoji iz utemeljiteljnih, redovitih, potpomagajućih i začasnih čanova.

a) Utetmeljiteljnim članom postaje onaj, koji u §. 4. naznačenu utemeljiteljnu svotu položi.

b) Redovitim članom može postati svaki ovozemac bez razlike vjere, profesor, vjeroučitelj, učitelj, podučitelj, učiteljica, podučiteljica, koli službujući, toli umirovljeni, koli privatni, toli javni.

c) Potpomagajućim članom je svatko, kojega ili škola, ili u opće bolji uzgoj naroda zanima i koji u §. 4. naznačenu svotu plati.

d) Začasnim članom postaje onaj, koji ili kod ovoga društva ili u opće kod školstva steče izvanrednih zasluga.

IV. Dužnosti i prava.

§. 4.

a) Utetmeljiteljni članovi plate 15 for. a. vr. ili na jedanput, ili na tri četveromjesečna roka, svaki put po 5 for.

b) Svaki koji, želi biti redovitim članom ove „Učiteljske zajednice“, ima platiti upisnine 1 for. a. vr., a svake godine plaća po 2 for. a. vr. Godišnji prinesak od 2 forinta plaća se na dva puta; jedna forinta ima se platiti najkasnije do 15. ožujka svake godine, a druga forinta najkasnije do 15. studenoga.

c) Potpomagajućim članom je onaj, koji najmanje 1 for. na godinu plati.

d) Začasni se članovi biraju u glavnoj skupštini na dovoljno obrazložen predlog kojega redovitoga člana.

§. 5.

U društvenim sastancima kao i u glavnoj skupštini, imaju pravo predloge stavljati i obrazloživati ih svi članovi bez razlike; odlučujući glas imaju samo utemeljiteljni i redoviti članovi. U strogo didaktičnim stvarima imaju odlučujući glas samo učitelji.

§. 6.

Novčane potpore i predujmove može „Učiteljska zajednica“ pružati samo redovitim članovima i u školsku svrhu; a u izvanrednim slučajevima nesreće ili bolesti, pružat će se novčana potpora također pojedinim članovima po rasuđenju odbora.

§. 7.

Članom društva prestaje biti, tko godinu dana ne plati svoj prinesak, pa zatim na pismenu opomenu odbora za pol godine naknadno ga ne namiri. A iz društva će se onaj izključiti, kojemu se dokaže, da je imovinom društvenom ne pošteno baratao, ili da je na koji god drugi način društvu štetu ili sramotu nanio.

Takovo isključenje izriče odbor, koji isto isključenje ima naknadno glavnoj skupštini na odobrenje predložiti.

V. Uprava društvena.

§. 8.

Društvom upravlja odbor upravljuјeći, sastojeći iz osam redovitih u Osijeku stanujućih članova, od kojih imaju petoricu pripadati pučkomu učiteljstvu.

§. 9.

Upravljuјeći se odbor sastoji iz predsjednika, potpredsjednika, tajnika, blagajnika i četvorice odbornika, ili četvorice odborničkih zamjenika.

Pokrovitelja će si društvo izabrati u prvoj glavnoj skupštini.

§. 10.

Glavna skupština bira svake godine odbornike, a ovi između sebe predsjednika, potpredsjednika, tajnika i blagajnika, i to na jednu godinu; a po izmaku godine mogu opet isti birani biti.

§. 11.

Predsjednik, a u njegovu otsuću potpredsjednik rukovodi sve društvene poslove, zastupa društvo kod oblasti i trećih osoba, sazivlje i predsjeda sjednicama odborskim, skupštinama i društvenim sastancima, potpisuje s tajnikom sve spise i odgovoran je sa cijelim odborom glavnoj skupštini za cijelu upravu.

§. 12.

Tajnik obavlja sve pisarske poslove, vodi zapisnike, saставlja sva potrebna izvješća i ima na skrbi i rukuvodi društvenu knjižnicu.

§. 13.

Blagajnik vodi sve novčane poslove, vodi točno blagajničku knjigu i izdaje novce uz nalog potpisani predsjednikom i jednim odbornikom, a o svakom izdatku izvješćeće odmah u prvoj, poslije izdanja novaca, odborskoj sjednici.

§. 14.

Upravljujući odbor drži svoje sjednice prema potrebi, ali svakako svaki drugi mjesec po jednu.

Zaključci odbora su valjani, ako je u sjednici barem pet članova prisutno. Odlučuje se apsolutnom većinom glasova prisutnih članova, kod jednakog podijeljenih glasova, odlučuje glas predsjednikov.

VI. Sastanci i glavna skupština.

§. 15.

Svake godine držat će se u Osijeku barem dva sastanka svih društvenih članova, i to: jedan zimi i jedan ljeti, a po okolnostima i potrebi može se i više takovih sastanaka držati. U tim sastancima držat će se rasprave i čitati predavanja tičuća se uzgoja, obuke, škole i učiteljstva. Tko želi takovo predavanje držati, ima prije svoj pismeni sastavak odboru na uvidjenje podnijeti.

§. 16.

Osim toga drži se svake godine u jesen glavna skupština u Osijeku. Za valjanost zaključaka, kako na sastancima, tako i u glavnoj skupštini treba, da je barem još jedanput onoliko članova u skupštini, koliko ih ima upravljujući odbor, i da apsolutna većina svih nazočnih glasujućih za predlog glasuje. Kod jednakih se glasova odlučuje kockom. Za slučaj potrebe može se sazvati izvanredna glavna skupština, ako to barem 10 članova pismeno u predsjednika zaište.

§. 17.

U glavnim skupštinama osim rasprava i predavanja, podnaša se izvješće o djelovanju i novčanom stanju društva, obavljaju se razni upravni poslovi, raspravljaju se razni predlozi pojedinih članova, određuju se nagrade i potpore, obnavlja se odbor i imenuju se začasni članovi.

VII. Raspolaganje društvenim imetkom.

§. 18.

Upisnina redovitih članova, zatim utemeljiteljna svota sačinjavaju društvenu glavnici, koja se ne smije trošiti, te mora u sigurnim papirima, ili na sigurnom injestu uknjižena, ili u kojoj domaćoj štedionici uložena biti.

§. 19.

Jedna četvrtina kamata društvene glavnice mora se uvek glavnici dodavati, ostale $\frac{3}{4}$ kamata društvene glavnice, zatim prinesci redovitim i potpomagajućim članova, darovi i ini bud kakovi dohotci jesu raspoloživ društveni novac, koji se troši na razne društvene potrebe i potpore, kako to glavna skupština određuje, a proti tomu nigdje priziva nema. No i raspoloživ novac ne treba također da dugo mrtav leži.

VIII. Opće ustanove.

§. 20.

Društvo ima svoj pečat, naime: grb trojedne kraljevine, a naokolo napis: „Učiteljska zajednica podžupanije osječke“.

§. 21.

Pravila ova mogu se promijeniti samo u onoj glavnoj skupštini, u kojoj je barem dvaput ovoliko članova, iz koliko se sastoji upravljajući odbor, i ako za promjenu glasuje $\frac{2}{3}$ nazočnih članova. Nijedna promjena pravila nema valjanosti, dok ju ne odobri zemaljska vlada.

§. 22.

Ako bi se društvo raspalo ili ukinulo, to pripadaju njebove glavnice knjižnici podžupanije osječke, koja se ima ustrojiti u Osijeku.

IX. Prelazna ustanova.

§. 23.

Dok se ova pravila potvrde od vis. kr. zem. vlađe, obavlja privremeni odbor predbjеžne i pripravne poslove, naročito pako razašilje po svoj podžupaniji pozivne arke, da se na nje vlastoručno potpisuju oni, koji hoće da budu članovi društva. A kad se ova pravila potvrde, pozvat će se prva redovita glavna skupština svih u društvo svojim potpisom pristupivših članova, te će se društvo i upravljajući odbor konačno konstituirati.

U Osijeku, 13. svibnja 1875.

Za privremení odbor:

Ante Felingstein v. r.

*privremení predsjednik
uprav. odbora.*

Bogdan Penjić v. r.

član privr. odbora.

Škender Dončević v. r.
ravn. učitelj, član privr. odbora.

Br. 6218.

Predstojeća pravila „Učiteljske zajednice“ za podžupaniju osječku ovim se odobravaju.

Kr. zem. vladni odjel za unutarnje poslove.

U Zagrebu, 29. ožujka 1876.

Za bana: **Jurković** v. r.

*

Kad su stigla potvrđena pravila „Učiteljske zajednice“ podžupanije osječke, stupilo je ovo učit. društvo odmah u život, te i započelo raditi. Svoju prvu glavnu skupštinu držala je „Učiteljska zajednica“ 26. srpnja 1876., a ovo bijaše upravo zgodan čas, jer je isti dan takoder trajala skupština učiteljskoga podžupanije osječke, pa su tako malo ne svi učitelji ove podžupanije, koji bijahu prisutni, tomu društву pristupili.

U glavnoj skupštini bude izabran upravljujući odbor društva, i to slijedeća gospoda: Mato Gršković, ravnatelj kr. gimnazije; Josip Vitanović, ravnatelj osječke realke; Franjo Vaniček, umir. ravnatelj gimnazije vinkovačke; a od pučkoga učiteljstva: Antun Felingštejn, Antun Truhelka, Andrija Pakšec, Bogdan Penjić i Tomislav Benko.

Odbor si je pako u svojoj sjednici, držanoj 15. listopada 1876. izabrao za predsjednika *Antuna Felingšteina*, za potpredsjednika *Josipa Vitanovića*, za tajnika *Antuna Truhelku*, a za blagajnika *Andriju Pakšeca*. Za odborničke zamjenike izabrana su gospoda *Dončević*, *Streitenberger* i *Dugački*.

Osim toga imala je „Učiteljska zajednica“ u prvoj godini svoga opstanka također svoje povjerenike, koli u samom gradu Osijeku, toli izvan grada u okolini. Prvi povjerenici za grad Osijek bili su Stjepan Dugački i Franjka Pakšecovka. Dočim se imena vanjskih povjerenika u dopisu žalivože ne spominju, pa su tako za ovu povijest izgubljena.

Prvi utemeljiteljni članovi društva bila su p. n. gg. Nikola Živanović, načelnik grada Osijeka, Josip Žanković, kanonik i župnik donjo-gradski i gdica. Magdalena Šreplova, učiteljica grada Osijeka. A prvi pravi članovi gg. Mato Gršković, Josip Vitanović, Franjo Vaniček, Stjepan Dugački, Škender Dončević, Tomo Benko, Jelena Mikićeva, Dragica Solenghi, Ivan Majer, Ivan Pec, T. Rašeta i Ivan Šrempt. Iz toga iskaza vidi se, da je „Učiteljska zajednica“ odmah imala u svom krugu odličnih lica i to ne samo pučkih učitelja, već i profesora, pa zato je i bila opravdana nada, da će djelovanje društva biti uspješno.

Trećeoj odborskoj sjednici 17. listopada 1876. prisustvovao je i žup. školski nadzornik St. Grotić.

Stigla je naime društvo vijest, da je centr. odbor u Zagrebu odlučio, da se III. opća učit. skupština drži u Osijeku. U toj svojoj sjednici zaključio je odbor prihvatići prijedlog centr. odbora u Zagrebu, te svim silama nastojati, da i ova treća skupština bude na čast hrvatskomu učiteljstvu.

Poradi nekih ništvenih razloga nije se ta skupština obdržavala g. 1877., kako je prвobitno bilo odlučeno, već istom mjesecu rujna g. 1878. A da se je pak obdržavala u Osijeku, u prvom redu je zasluga „Učiteljske zajednice“, koja se ni-

je dala smućivati od prvih zapreka, već se obratila molbom na centralni odbor, da bi isti zatražio dozvolu u visoke kr. zem. vlade za obdržavanje III. opće učit. skupštine u Osijeku, što je centr. odbor odmah i učinio, i već koncem ožujka g. 1878. javljalo se u službenim novinama, da je vis. kr. zem. vlada dozvolila otpisom od 15. veljače 1878. br. 845., da se tečajem jesenskih praznika može u Osijeku, za raspravu općih pedagoških pitanja, držati III. opća hrvatska učiteljska skupština, spojena s izložbom učila.

Visokom je ovom dozvolom otpočeo živi rad ne samo centralnog odbora u Zagrebu, stvarajući potrebne odluke i naredbe za III. opću hrv. učit. skupštinu, već je i „Učiteljska zajednica“ uložila svoje sile, da ta opća skupština što ljepše uspije.

Pošto sama nije raspolagala većim novčanim sredstvima, nastojala je naći druga izdašnija vrela, a u koliko joj je to pošlo za rukom, svjedoči ovaj prilog za III. opću učit. skupštinu: „Poznato je već, da je grad Osijek za obdržavanje III. opće hrv. učit. skupštine doznačio svetu od 200 for., te je odbor „Učiteljske zajednice“ odlučio obratiti se na pojedine prijatelje škole s molbom, da prema svojemu rodoljublju pomognu kojom novčanom potporom, da se potrebitih 500—600 for. sastavi. S istim odborom u sporazumku pozvao je i kr. žup. školski nadzornik Sjepan Grotić učitelje svoga područja, da i ovi kojom svoticom u pomoć priteknu“.

Pregnutljivi odbor „Zajednice“*) išao još i dalje, pa se je pismenom molbom obratio na odličnike svoga kraja, što se razabire iz slijedećega dopisa, koji je ujedno svjetla spomena za ovo društvo.

„Posljednjih dana mjeseca veljače g. 1878. boravio je preuzv. g. biskup Josip Juraj Strossmayer u Osijeku. Odbor „Zajednice“ držao je za svoju dužnost pokloniti se preuzvišenomu g. biskupu i osobno preporučiti molbu već prije otplasanu. Njegova je preuzvišenost trojicu izaslanika odborskih gg. *Felingština*, *Dončevića* i *Pakšeca* veoma ljubezno primila i ujedno 50 for. za obdržavanje III. opće hrv. učit. skupštine istima uručila s tom očinskom željom, da djelovanje skupštine

*) Tim prikraćenim naslovom zvali članovi svoje učit. društvo odmah s prvine, pa će se širiti i ovdje u proslijedu.

bude na korist našemu narodu i u duhu svete vjere kršćanske, bez koje nema pravoga napretka, prave posvjete ni istinitoga blagostanja“.

Nadalje spominju se na čelu duga niza darovatelja iz građanstva osječkoga i cijele zemlje upravo ponosom osječki rodoljubi, poimence osobiti prijatelji škole Vladoje *Selinger* i Ivan *Brnčić*, koji u istinu i činom dokazaše, da su rodoljubi i narodnjaci, da su pravi i iskreni prijatelji hrvatskoj školi i hrvatskoga učiteljstva. Vrlim marom znao je napokon i kr. žup. škol. nadzornik Stjepan *Grotić* predobiti za lijepu zamisao skupštine cjelokupno učiteljstvo županije virovitičke tako, da su se mnogobrojno njegovu bratinskomu pozivu odazvali, te znatnu svotu novaca u korist izložbe učila doprinijeli i u svojoj okolini sakupili. I tako nadošao skoro čas, gdje je bilo novaca dosta, da se je mogao otpočeti rad oko priređivanja III. opće hrv. učit. skupštine.

10. travnja 1878. sastadoše se tom namjerom na poziv kr. žup. škol. nadzorničtva do 30 na broju učitelja i učiteljica grada Osijeka. Sjednicu otvorio je Antun *Felingstein*, predsjednik „Zajednice“, izrekao ponajprije hvalu prisutnomu nadzorniku Stjepanu *Grotiću*, što je on upravo učinio bio inicijativu za tu sjednicu i u nju sazvao bio sam sve učiteljske zborove. Predočiv nadalje sakupljenim, od kolke je važnosti ova skupština, zaključi svoj govor geslom tadanjim „Zajednice“: „*Složno, braćo, treba poći, želimo li k cilju doći!*“ Zatim pročitali su se dopisi centralnoga odbora, tičući se skupštine same, od kojih je svakako najvažniji onaj, glasom kojega centr. odbor ostavlja svu brigu glede lutrije odboru „Zajednice“, kao i pododboru skupštinskomu, dotično odboru izložbenomu. Na temelju toga dopisa izabrala je skupština tri odbora i to: 1. izložbeni, 2. svečanosni i 3. stanbeni, kojima je dužnost bila preuzeti provedbu cijele III. opće učit. skupštine. Svakomu odboru označen je napose djelokrug rada i osim toga je zaključeno, da će se ti odbori u stanovite dane sastajati nedjeljno jedanput u nutarnjo-gradskoj pučkoj školi.

Odbor „Zajednice“ nije se brinuo samo u pogledu novčanom i skupštine same, već i glede toga, da hrvatskomu učiteljstvu učini boravak u Osijeku udobnim i ugodnim, te je zato mogao koncem svibnja punim pravom izvijestiti cen-

tralnomu odboru o svom dosadanju uspješnom radu, kojim dokazuje, da priredivanje lijepo napreduje.

Koliko je „Zajednici“ stalo bilo, da skupština u Osijeku bude što bolje posjećena dokazuje i dopis predsjednika Antuna Felingsteina, u kojem 18. lipnja piše: „Komu nije poznat ovaj na molbu centr. odbora za opću učit. skupštinu visoki odziv Nj. preuzvišenosti zapovjedajućeg generala g. baruna Filipovića, kojim je blagoizvolio odrediti, da se osamdesetorici krajiskih pučkih učitelja doznaće razmjerne putne potpore za III. opću učit. skupštinu u grad Osijek? Neće li se tim mnogi u vojničkoj Krajini pučki učitelj potaknuti i napokon se odvaziti, u što većem broju prisustvovati toj skupštini?“

Komu nije poznata najnovija visoka naredba našega svjetloga bana, preuzv. gospodina Ivana Mažuranića, kojom se svakomu hrv. pučkomu učitelju, ako malo štediti znade, pristup u III. opću učiteljsku skupštinu upravo omogućuje? Komu da nijesu poznati oni znameniti darovi naših rodoljubnih velmoža i inih prosvjetu ljubećih prijatelja, koji su na žrtvenik narodne prosvjete u svrhu III. opće učit. skupštine sve-srdno položili bili? Komu da se ne dopada onaj u 12. broju „Napretka“ zanimivi doista člančići pod naslovom „Pisanica“, kojom brat brata radosno poziva na bratski sastanak u bijeli grad Osijek, ne iz drugoga uzroka, već u korist doma i roda svoga najme naroda hrvatskoga? Komu da se ne mili čitati onaj bratinski poziv centr. odbora na sveukupno hrv. pučko učiteljstvo, kao i one u „Hrv. učitelju“ dne 1. lipnja priopćene krasne ideje u svrhu općih učiteljskih skupština, želeći svesrdno, da i naša treća u duhu kršćanske vjere vodena, žuđenim plodom urodi? Za ovim uzvišenim toli hvalevrijednim odzivima, koji svakako za napretkom težećega pučkoga učitelja doista veseliti moraju, scijenim, da nije naš grad Osijek prek je u svrhu skupštine 200 for. votirao, u smislu onom, kako se od njega po drugi put očekuje, neće zaostati, niti mukom prečutiti. Nadam se, da će naš vrli gradski načelnik pogl. g. Nikola Živanović, koji na građanstvo toli možno upliva, kao poznati veliki prijatelj napretka i oduševljen za narodnom prosvjetom, u ime sveukupnoga građanstva naskoro javno se odazvati, da će ono pripravno biti hrv. pučko učiteljstvo, koje se sa svih strana majke domovine radosno sprema na

skupštinu dojti, svesrdno i s najboljom simpatijom u svoju sredinu primiti. Mjesnim pako odborom će onda tim laglje za rukom poći, kako će moći svim skupštinarima za vrijeme skupštine trodnevni boravak u Osijeku upravo osladiti. Zbude li se to tako, kao što je općenita želja i kao što mi unapred jamči zasvјedočena gostoljubivost i patriotična požrtvovnost gradaanstva osječkoga za sve dobro i lijepo, tada neka znade, da će se pred cijelim narodom hrvatskim ne samo osvjetlati lice, već se i u povijesti hrv. pučkih škola s radošću i zahvalnošću spominjati, sagradivši si neoborivi spomenik nezaboravne slave, kao što si ih je kod takovih prigoda napredno gradaanstvo drugdje davno prije sagradilo bilo. Bože daj, dočekali živi i zdravi radosne dane III. opće učit. skupštine!“ *)

Ovakovi suvremeni poticaji bili su nužni, jer se je činilo, da zanimanje učiteljstva za skupštinu nije bilo onako živo, kako bi si to želio i zagrebački, a još više osječki odbor, koji se trudio oko priprava.

Uzrok je bio za cijelo ono burno neizvjesno doba, koje je bilo nastalo uslijed okupacije Bosne i Hercegovine. Toga radi bilo je i učestvovanje krajiških učitelja slabo, jer vis. c. i kr. vojno zapovjedništvo nije moglo pogledom na ratne okolnosti udovoljiti molbi centr. odbora radi dopusta onih učitelja, koji su k vojsci pozvani bili.

Radi polakšice vožnje obratio se odbor na 16 raznih željezničkih i parobrodarskih društava, da vozarinu za polovicu snize. Ako i ne sva, a ono većina društava odazvala se bila toj molbi, te dozvoliše polakšice i to 50 % otpusta vozabine II. i III. razreda uz pristupnicu centr. odbora. Isto tako 50% otpusnine za izložbene predmete. Izložbenim predmetima morala se dodati potvrđnica škol. vijeća, da se dotični predmet zbilja šilje na izložbu učila u Osijek.

Da izložba učila što obilnija bude, obratio se centr. odbor predstavkama na sva zastupstva u Hrvatskoj, Slavoniji i Krajini, da bi doznačili ma još kako malenu svotu, za koju bi se za dotične škole budi koja knjiga ili koje potrebno i valjano priznano učilo kupiti moglo i tako ujedno knjižari

i proizvoditelji učila i škol. posoblja na što revnije učestovanje kod izložbe učila potaknu.*). Na izlaganje poticala je nadalje i lutrija, koju je kr. ug. ministarstvo finančija dozvolio bilo, da se s izložbom III. opće učit. skupštine prirediti može i to sa 30.000 srećaka po 20 novčića.

Serija bilo je 200, a svaka serija imala je 100 brojeva, ali od tih 100 brojeva izvučeni su samo dva kao zgodici, a svima ostalim neizvučenim brojevima nijesu pripadali nikakovi zgodici; jer zgodici te lutrije bila su najbolja učila i pedagoški spisi izložbe učila. Premje zamisao izložbe i lutrije potekla od centr. odbora, realizacija bila je u rukama „Zajednice“, pa s toga ovoj i pripada zasluga konačnoga uspjeha. Uspjeh bio je reči bi već na kocki, jer dozvola ug. ministarstva stigla je nešto kasno. No tim je za osječki odbor časnije, da je umio kratko još vrijeme do skupštine tako vješto iserpiti, da je izložba i lutrija imala sjajan uspjeh. Što je učitelja bilo u zemlji, pozvao je odbor nadalje, da mu pomognu rasprodavati srećke; jer što je više prodanih srećaka, tim će se više rasturiti učila u hrv. škole, a tim više promicati i napredak našega školstva.

Da se skupštinarima uz pouku namakne prilika i za zabavu, držao je odbor „Zajednice“ 29. srpnja 1878. opet sjednicu, u kojoj se je vijećalo o svječanostima, koje bi se imale prigodom III. opće učit. skupštine prirediti, te je bilo zaključeno, da treći dan ne će biti kazališna predstava, kao što je prvobitno bilo ustanovljeno, jer je nadvoda osječkoga dobrovolj. vatrogasnoga društva Franjo Sedlaković obrekao, da će svečanost, što ju je isto društvo naumilo bilo prije obdržavati, odgoditi, te obaviti prigodom III. opće učit. skupštine. Za izlet određen je Vukovar. U početku mislilo se je na Đakovo radi novosagradiene stolne crkve, koja bi sigurno svakoga hrv. učitelja zanimala, — nu pošto se izlet u Vukovar mnogo laglje može udesiti, nego u Đakovo, i pošto će biti iz hrv. krajeva dovoljno učitelja, koji još nijesu nikada putovali parobromom, promijenio je mjesni odbor svoj prvobitni prijedlog. — Radošeu spominje se u tom dopisu nadalje, da i vrijedno osječko gradaanstvo prijanja uz skupštinu; neki obećali urediti

*) Napredak 1878. str. 310.

sobe za besplatan stan učiteljima skupštinarima, dok im drugi želete dati besplatno i hranu.

Prem su sve priprave za skupštinu, kako se vidi, lijepo napredovale, pa već i bio imenovan vladinim povjerenikom na toj skupštini ravnatelj osječke vel. gimnazije g. Mato Gršković — tajni protivnici skupštine svejedno još nijesu mirovali, pa reć bi u zadnji čas još pokušali djelo osujetiti. S više strana, prem se nije znalo s koje namjere, raznijeli se bili svakojaki glasovi, kano da bi probitačno bilo, da se skupština radi ratnih odnošaja odgodi. Istina odnošaji nijesu bili baš najpovoljniji, pa se nije moglo tajiti, da je skupština dosta od svoje znamenitosti izgubila uslijed činjenice, da su se istodobno u susjedstvu rasplitale tako zamršene stvari, okupacija Bosne i Hercegovine naime. Nu svi ti odnošaji ipak nijesu bili takovi, da bi odgoda bila zbilja potrebna, dapače se je centr. odbor iza potražene informacije uvjerio, da su se priprave krasno razvile bile, pa da ni govora nije o kakovim zaprekama, a najmanje o takovim, radī kojih bi odgoda umjesna bila.

Stanova bilo je već u pripravi više, no je i trebalo. Raspavni program gotov, pa i svečanosti. Izložitelji bili su većinom već otpremili bili svoje izloške, isto tako bile su i srečke po čitavoj zemlji rasprodane. Da se je potajnim savjetnicima povjerovalo i skupštinu odgodilo, bio bi sav učinjeni trošak uzaludan, te se ne bi ni od kuda imao nadoknaditi, nit bi se moglo bilo skoro opet pomisliti prirediti kakovu opēu skupštinu.

Centralni je odbor otklonio zato te glasove odlučno i umolio sve svoje prijatelje, da se samo mirno spremaju na put uz obavijest, da će zagrebački učitelji 2. rujna u jutro iz Zagreba krenuti i 3. u Osijek prisjeti.

Odgodeno je samo žriebanje izložbene lutrije dozvolom kr. ug. ministarstva financije do 4. listopada 1878., da se može nastaviti prodaja srećaka. Bilo je dakle stalne nade, da će lutrija dobro uspjeti i da će se moći pokupovati lijep broj zgoditaka.

Napokon osvanuše i sami dani skupštine, koju ēu ovdje očrtati u kratkim crtama.

„Cijeli dan trećega rujna dolazila silna kolija sve s

učiteljima sa sviju strana Slavonije. Oko dva sata po podne stigne željezničkim vlakom glavna povorka učitelja iz Hrvatske, a među njima i lijep broj (16) dalmatinske braće.

U Osijeku dočekao goste-učitelje već od nekoliko dana ovdje boraveći predsjednik centr. odbora Ivan Filipović s nekim članovima mjesnoga odbora. U tvrđavi razdijelivao je stanbeni odbor stanove. Istoga dana oko sedam sati sabrali se skupštinari u velikoj županijskoj dvorani. Sigurno da nigda u toj dvorani od njezina postanka nije bilo tolike množine svijeta, koliko se taj dan tu sabrala. Ne samo dvorana, već i sva njezina velika galerija bijaše dupkom puna učitelja iz svih krajeva mile domovine. Na okupu bilo do šest sto skupštinara.“

Točno u sedam sati otvoril predsjednik centralnoga odbora predskupštinu pozdravnim govorom, kojim se napose zahvalio i mjesnomu odboru na uloženom trudu za skupštinu.

Zatim pozdravio je skupštinu predsjednik „Učiteljske zajednice“ Ante Feltingstein srdačnom dobrodošlicom.

Po dnevnom redu izabrao se odbor skupštine; ustanovio raspored, kako imadu slijediti raspravljanja, a poslije dovršeno predskupštine sastali se svi učesnici na prijateljski razgovor u vrtu svratišta „Europe“, gdje su uz svirku vukovarskoga tamburaškoga društva ugodno sproveli dalnju večer.

Opća skupština trajala je tri dana i to 4., 5. i 6. rujna. Na toj skupštini raspravljala su se sljedača pitanja:

I. *Koju zadaću ima škola naprama materijalizmu, koji sve većma preotimlje mah?* Izvjestitelj toga pitanja bio je g. Ljuboje Dlustoš*) učitelj na Šušaku.

II. *Tvrdi se, da narod u novije vrijeme moralno i materijalno propada, a tomu da je donjekle kriva i današnja škola? Da li je taj prigovor temeljit ili ne?* Izvjestitelj g. Kvirin Vidačić.

III. *Što valja učitelju činiti, da bude ne samo učitelj mlađeži, nego i učitelj puka?* Izvjestitelj g. Josip Živković.

*) Danas obnaša g. L. Dlustoš čast tajnika bosanske zem. vlade, a kao jedan od dičnih i zaslužnih pravaka naše hrv. pedagoške literature vođ je pregnutljivoga bosanskoga pučkog učiteljstva.

IV. Predavanje: *Risanje u općoj pučkoj školi.* Čitao Antun Cuvaj, ravn. učitelj u Sisku.*)

Poslije govora, kojim je predsjednik Ivan Filipović skupštinu zaključio, prihvati kao poslednji govornik u dugom nizu zahvalica riječ tadanji tajnik „Zajednice“. U svom govoru sjetio se svih prijatelja školstva, a i ove skupštine, zahvalio se konačno i centralnomu odboru, koji je svojim savjetima tako lijepo išao „Zajednici“ na ruku — a u znak trajne uspomene predao predsjedniku Ivanu Filipoviću i potpredsjednicima Stjepanu Buzoliću i Matiji Stojanoviću *srebrne spomen-kolajne*, koje je „Zajednica“ ovom zgodom dala izraditi. Izložba učila priredena skupštinom, smještena je bila u gornjogradskoj pučkoj školi u Aninoj ulici, te je zapremila sve školske sobe prvoga kata te zgrade.

Kao izlošci bila su tuj ne samo pomagala za pojedine nastavne predmete pučke i srednje škole, već i krasan izbor pedagoške literature, koju su izložile domaće i strane tvrtke. A učiteljice pokazale su svestrano, kako su im učenice marljive i vješte, te složile od ručnih radnja izložbu kakva se do onda u Osijeku još vidjela nije.

Iz svega toga nakrcanoga, nastavnoga blaga izabrao je odbor za lutriju 400 najzgodnijih predmeta, koji su porazdijeljeni kao zgodici vlasnicima vučenih srećaka.

Krasnu tu izložbu učila ravnao je i uredivao je reč bi sam profesor osječke realke *Fredo Gregorić*, pak si je sjajno uspjelim tim djelom stekao trajnu zahvalnu uspomenu u povijesti „Zajednice“.

Iz svega se toga vidi, da je upravljujući odbor „Zajednice“ izveo priređivanje III. opće hrv. učit. skupštine zbilja časno i dostojno po cijelo hrvatsko učiteljstvo, a to je najbolji dokaz, kolikom voljom je „Zajednica“ svoj društveni rad otpočela, i da nije bilo toliko raznolikih protivština, za cijelo bi prvi upravljujući odbor i poslije skupštine živo dalje pregnuo u tako časno po njem otpočetom društvenom djelovanju. Ali tako čutio je, da je i njegovo djelovanje završetkom skupštine dokončano. Predsjednik sazove zato u isto vrijeme, t. j. 6. rujna 1878. glavnu sjednicu, u koju su

*) Sada kr. zemaljski školski nadzornik za pučke škole i t. d.

pozvani bili, ne samo svi članovi društva, već i učesnici skupštine. U toj sjednici čitale su se dvije rasprave, tajnik i blagajnik pročitali svoj izvještaj o dosadanjem društvenom radu.

Predsjednik i s njime cijeli odbor položi svoje časti i predloži novi izbor upravlјajućega odbora.

Tom glavnom sjednicom „Zajednice“ završeno je prvo doba t. j. predsjednikovanje utemeljitelja i prvoga društvenoga predsjednika *Antuna Felingsteina* i otpočelo drugo razdoblje predsjedničtva gornjogradskoga učitelja *Andrije Pakšeca*, koje je trajalo od 6. rujna 1878. do 13. lipnja 1889.

Novi upravlјajući odbor „Zajednice“ pomogao je skupštinskomu odboru obaviti sve poslove iza skupštine, dakle i vučenje srećaka izložbene lutrije, koje je bilo odgodeno na mjesec listopad.

Zgoditke, preostale od izložbe i lutrije, prodao je izložbeni odbor, te po odbitku troškova ostatak toga novca poklonio „Zajednici“ i tim darom položio dobar temelj društvenom imetku. „Zajednica“ dobila tom zgodom osim toga još i zbirku učila i lijep broj izabranih pedagoških djela, kojima se društvena knjižnica, utemeljena po prvim članovima društva, znatno obogatila.

Buduć „Zajednica“ u ono vrijeme nije imala svoju društvenu prostoriju, smještena je zbirku učila i knjižnica dozvolom gradskoga poglavarstva u malu neku sobicu sjevernoga krila gornjogradske pučke škole u Aninoj ulici, gdje su te stvari nerabljene ostale mnogo godina. Druga društvena uprava naime nije bila onako sretne ruke, kao što je to bila prva.

Odmah poslije III. opće učit. skupštine postajao je broj članova „Zajednice“ sve manji i manji. Mnogi su istupili, neki i umrli. Uprav. odbor pregnuo doduše u prvi čas nastaviti otpočeto djelovanje prvoga odbora, no nesloga i nehaj članova učiniše, da im je polet klonuo. Članovi nijesu se više sastajali u svojim posebnim društvenim sastancima, već samo još prigodom obdržavanja zakonom propisanih podžupanijskih učiteljskih skupština, a kad su god. 1885. i ove prestale, nikako više. To je i razlog, zašto u tome razdoblju u pedagoškim glasilima o „Zajednici“ nema ni traga ni glasa.

Unatoč žalosnom tom stanju postojalo društvo međutim

ipak neprekidno. Zaspalo je bilo samo pred javnošću i bilo u toliko blizu svoga rasula, što se više nijesu obdržavale ni glavne skupštine, a o potrebnoj društvenoj disciplini ni traga. Tko je htio od članova uplatiti članarinu, platio ju je — no tih je bilo vrlo malo. Većina članova, ne imajući od društva nikakove koristi, niti kakov poticaj, odnemarili i zadovoljavati svojim dužnostima, a mnogi istupili posve.

Razlozi tome rasulu, koje je društvu prijetilo, nijesu međutim bili samo unutarnji, već je to žalosno stanje društva donjekle prouzrokovala i ona u opće nepovoljna struja, koja je ohladivila prvi zanos, kojim je sveukupno hrv. učiteljstvo na petrinjskoj II. općoj učit. skupštini odlučilo bilo osnivanje učiteljskih društava po cijeloj domovini.

U prvi čas radilo se zbilja živo. Sa sviju strana lijepe naše domovine čuli se glasovi, da je učiteljstvo ovoga i onoga kraja osnovalo sebi učiteljsko društvo i vis. kr. zem. vladu otplasalo pravila na odobrenje — ali — mnoga se pravila vraćala nepotvrđena raznih razloga radi, a druga opet potvrdila se istom nakon duga roka od godinu dana i više. Te činjenice, osobito potonja, kojima se pravo vrelo nije znalo, pa upravo zato se različito tumačilo, ponajviše tako, kao da viša oblast tomu najnovijemu pregnuću hrv. učiteljstva baš ne priznaje onoliko važnosti, koliko bi možda zasluzilo, bila je prva litica, na kojoj se je lomio prvi, tako živi zanos hrv. učiteljstva, pa i čanova „Zajednice“.

Mnogomu vodi klonula snaga i nastalo ovo žalosno, drijemušavo doba, reć bi posvemašnjega nehaja čanova za svoja učiteljska društva.

U kobni čas, zakrijesi u bijelom Zagrebu, toj kolijevci svakoga narodnoga napretka, novi trak svjetla, navješćujuće učiteljstvu diljem cijele domovine, da hrvatskim učiteljskim društvima na novo zora sviće.

Centralni odbor, koji je do onda priredivao samo opće učit. skupštine, odlučio je bio uslijed međutim nastalih promjena zakonskih ustanova takoder promijeniti prвobitna svoja pravila i preustrojiti se u „Savez hrvatskih učiteljskih društava“. Ujediniv sva opstojeća hrv. učit. društva u jednu jaku cjelinu, stati će joj „Savez“ na čelo i ujedinjenim silama pregnuti

prema lijepomu uzajamnomu cilju daljnjega obrazovanja i promicanja staliških interesa.*)

Godine 1885. pozvao je odbor „Saveza“ sva hrv. učit. društva, pa i sva kr. podžup. nadzorničtva, da izvijeste svaki o svome području, da li ondje opстоji koje učiteljsko društvo, pa ako opстоji, da sazove što prije glavnu skupštinu i odluci odazvati se lijepomu pozivu „Saveza“, koji smijera k sveopćemu boljku i napretku učiteljstva.

Stigao taj glas i „Zajednici“, ali ona se nije prenula, niti prvomu pozivu odazvala, jer u prvim izvještajima provadanja utemeljenja „Saveza“ ne spominje se osječko učiteljsko društvo.

Istom u nastavku toga izvještaja izvješće je kr. podžup. škol. nadzornik *Pavao Orešković*, da za podžupaniju osječku i grad Osijek doduše postoji *učiteljsko društvo*, komu predsjeda Andrija *Pakšec*, učitelj u gor. gradu Osijeku, no društvo opстоje sam po imenu još, i blizu je svoga rasula.

Medutim obećaje da će nastojati, da se opet sazovu članovi na sastanke, na kojima će se tad povesti ozbiljna riječ, kako da se ovo društvo opet dozove novomu životu, koje prene li se opet, za cijelo će „Savezu“ pristupiti. Što obreće to i učini, jer u nastavku istoga zapisnika „Saveza“ spominje se dopis Andrije Pakšeca, predsjednika „Zajednice“, kojim saopćuje, da je sve članove „Zajednice“ sazvao na dogovor 15. lipnja 1886., ter da će u tom sastanku povesti riječ o pristupu „Zajednice“ „Savezu hrv. učit. društva“ i o gradnji „učiteljskoga doma“, pa se pouzdano nada, da će svi članovi „Zajednice“ pokročiti naprednim korakom u promicanju plemenitih poduzeća.

Iza duge stanke obdržavale se sad na poticaj kr. žup. škol. nadzornika Pavla Oreškovića i Marijana Vukovića opet po društvenim pravilima propisane sjednice upravljujućega odbora, u kojima je konačno i zaključeno, kako je predsjed-

*) Prijedlog, da se sva opstojeća hrv. učit. društva združe u „Savez hrv. učit. društava“ izneo se na izvanrednoj glavnoj skupštini hrv. pedag. knjiž. zbora, koja je bila sazvana u proslavu deset-godišnjice škol. zakona od 14. listopada 1874. na 24. i 25. rujna 1884. Na toj skupštini prihvaćena su i pravila „Saveza“ te izabran privremeni odbor, koji je i znao, dok potvrda stigne, obaviti sve daljnje društvene pripravne poslove.

nik Pakšec „Savezu“ javio, sazvati društvenu glavnu skupštinu, na kojoj će se vijećati o dopisima „Saveza“, i o dalnjem opstanku i preustrojstvu „Zajednice“, koja se evo prenula na novi život.

Zapisnik po društvo važnoga sastanka od 15. lipnja 1886. izgubio se žalivože također, no da se je „Zajednica“ potpuno odazvala željama privremenoga odbora „Saveza“, ne samo u pogledu pristupa u „Savez“, već i glede prinosa za gradnju „Učiteljskoga doma“, za to svjedoče čini, po kojima je lako zaključivati, kako je morao glasiti zapisnik toga sastanka.

Dok se je naime na poticaj „Zajednice“ učiteljstvo grada Osijeka, pa i cijele podžupanije osječke, posebice prijavljivalo primjerenim prinescima za gradnju „Učiteljskoga doma“, a „Zajednica“ opet poslala za lutriju za „Hrvatski učiteljski dom“ lijepih stvari, otpočeo upravlјajući odbor društva opet obdržavati redovite odborske sjednice i u njima savjesno provadati sve, što se moralо učiniti, da se društvo privede novomu životu i provede, po predsjedniku jur prijavljeni pristup u „Savez“.

Rad upravnog odbora bio je važan i dosta opsežan.

Prema političkomu preustrojstvu valjalo je ponajprije društvu odmjeriti novi djelokrug, a uslijed toga odluči odbor, da se promijeni naslov društva.

Buduć niti prva pravila društva nijesu više potpuno odgovarala promijenjenim prilikama, odlučeno je, stranom ih promijeniti, stranom opet nadopuniti. Upravlјajući odbor želio je stupiti pred glavnu skupštinu u svakom pogledu točno izrađenim programom i savršenim načrtom novih društvenih pravila, a sve to bilo je moguće samo poduzim savjesnim vijećanjem i radom u odborskim sjednicama, kojima su prisustvovali i kr. županijski školski nadzornici pogl. gg. Pavao Orešković i Marijan Vuković, i jezgrovitim svojim savjetima mnogo doprinijeli, da je načrt novih društvenih pravila i preustrojstva društva u opće napokon zbilja odgovarao svim zahtjevima napretka i vremena.

Ovaj zamašni rad odbora trajao je sve do godine 1889., te je i razlog, što se u izvještajima „Saveza“ od godine 1887. i g. 1888. o ovome društvu jednako veli: „Osječko učiteljsko

društvo „Zajednica“ pristupila je također u „Savez“, i poslala je svoja dva zastupnika u opću skupštinu „Saveza“ g. 1886., no do danas nije dobio središnji odbor službena dopisa o tom pristupu, a ni izvješća o stanju i djelovanju „Zajednice“.

No čim je ovaj rad dovršen bio, spremala se uprava odmah sazvati cijelokupno učiteljstvo grada Osijeka i kotara osječkoga na zajedničku glavnu skupštinu, na kojoj se je konično imalo odlučiti o preustrojstvu i dalnjem opstanku ovoga društva. Kolikom simpatijom je osječko učiteljstvo pratilo rad odbora „Zajednice“, i kako živo želilo, da iznova otpočne ozbiljni društveni rad, jasno se vidi iz izvještaja novoga tajnika *Franje Sudarevića*, koji u „Napretku“ g. 1889. o toj glavnoj skupštini piše:

„Antunovo je, a krasan osvanuo dan. Sa sviju strana rodna i plodna kotara osječkoga hrle učitelji i učiteljice — ta narodna uždanica — pa u bijeli i prijazni Osijek. Drugovi i družice ih lijepo i bratski u Osijeku dočekuju; raduju se, što se vidjevaju, da se srdačno pozdrave i popitaju za junačko zdravlje. Raduju se, što se sastadoše; ta namisao jim živa, da se svojski u kolo uhvate, pa da s pravim pregnućem, odlučnom voljom uzrade na opću boljak i roda i doma.

Upravljući odbor „Zajednice“ zakazao je za danas glavnu skupštinu. Živa je želja odborova, da „Zajednica“ — to učiteljsko društvo za grad Osijek i bivšu podžupaniju osječku — pokroči, da se unaprijedi, poveća i ojača, pa onako divnim zanosom obodreno, osokoljeno nastupi pravi put duševna marna rada, te da se oduži i sebi i cilju svome.

Društvo je duduše malo stagnovalo; al sad se je pregnulo, da se radi živo i voljko. Upravljući se odbor živo uzdao i sjegurno nadao, da će se učitelji i učiteljice drage volje odazvati pozivu njegovu. I nije se prevario. Neka bude na čest i diku učiteljstva osječkoga i njegova kotara rečeno, dođoše skoro listom, da pokažu i dokažu svijetu, kako im srce za društвom bije, kako im se duša od milja i radosti smije, što se evo nadoše na poprištu svete stvari. To je veoma lijepo i plemenito, pa zato pregnimo i radimo, kako koji bolje zna i umije“!

U 10 sati prije podne otvorili društveni predsjednik Andrija Pakšec skupštinu u zgradama gornjogradske pučke ško-

le u Aninoj ulici lijepom besjedom. Razvijao je presjednik dosadanji maleni doduše rad društva. Želio je živo, da odsada društvo procvate, te novim, bujnim životom oživi na probit i diku učiteljstva. Nakon toga pročitali su tajnik (Đuro Springer) i blagajnik (Andrija Pakšec) svoje izvještaje, koje skupština na znanje primi. Zatim slijedila je promjena društvenih pravila, koja sada glase:

PRAVILA

„ZAJEDNICE“, UČITELJSKOGA DRUŠTVA ZA GRAD OSIJEK I UPRAVNI KOTAR OSJEČKI.

I. Svrha.

§. 1.

Zadaća je ovomu družtvu širiti obrazovanost opće i strukovnu među svojim članovima, promicati interesu škole i učiteljstva grada Osijeka i upravnog kotara osječkog, pomagati „Savez hrvatski učiteljskih društava“ u Zagrebu, širiti bolja uzgojna načela među pukom i napokon pružati novčane potpore učiteljima u izvanrednim slučajevima kakove nesreće ili bolesti.

II. Sredstva.

§. 2.

Za promicanje društvene svrhe obdržavati će se:

a) Redoviti sastanci svih članova, gdje će se razna predavanja držati.

b) U Osijeku, kao sjedištu društvenom, osnovati će se pedagozijska knjižnica, u koju će se, po mogućnosti nabavljati najprije djela pedagozijska, a zatim znamenitiji pedagozijski časopisi.

c) U korist društvenu priredivat će se zabave i u opće upotrebljivat će se sva zakonom dopušćena sredstva za unapredivanje društva.

III. Članovi.

§. 3.

Društvo se sastoji iz članova utemeljiteljnih, redovitih, potpomagajućih i začasnih.

a) Uteteljiteljnim članom postaje onaj, koji u §. 4. navedenu utemeljiteljnu svotu položi.

b) Redovitim članom može postati svaki, bez razlike vjere, profesor, vjeroučitelj, učitelj, učiteljica, koli služujući, toli umirovljeni, koli privatni, toli javni.

c) Podpomagajućim članom jest svatko, kojeg il škola, il u opće bolji uzgoj naroda zanima i koji u §. 4. naznačenu svotu plati.

d) Začasnim članom postaje onaj, koji kod ovoga društva, il u opće kod školstva steče izvanrednih zasluga.

IV. Dužnosti i prava.

§. 4.

a) Utemeljiteljni članovi plate 15 for. a. vr. il na jedan-put, il u tri četveromjesečna roka, svaki put po 5. for.

b) Svaki, koji želi biti redovitim društvenim članom, ima platiti upisnine 50 novč. a. vr., a svake godine plaća 1 for. a. vr. Prinesak od 1 for. ima se platiti najkasnije do 15. ožujka svake godine.

c) Podpomagajućim članom jest onaj, koji najmanje 1 for. na godinu plati.

d) Začasni se članovi biraju u glavnoj skupštini, na dovoljno obrazloženi prijedlog kojega redovitoga člana.

§. 5.

U društvenim sastancima kao i u glavnoj skupštini, imaju pravo prijedloge stavljati i obrazloživati ih svi članovi bez razlike, a odlučujući glas imaju samo utemeljiteljni i redoviti članovi.

§. 6.

Novčane potpore i predujmove može ovo društvo pružati samo redovitim članovima i u školsku svrhu; a u izvanrednim slučajevima nesreće il bolesti, pružat će se novčana potpora također pojedinim članovima po rasuđenju odbora.

§. 7.

Članom društva prestaje biti, tko svoj istup tri mjeseca prije izmaka godine prijavi. Iz društva će se onaj isključiti, kojemu se dokaže, da je imovinom društvenom nepošteno

baratao, ili da je na kojigod drugi način društvu znatnu štetu, ili sramotu nonio.

Takovo isključenje predlaže upravljajući odbor u glavnoj skupštini.

V. Uprava društvena.

§. 8.

Društvom upravlja odbor, sastojeći iz predsjednika i osam redovitih članova, od kojih imadu petorica stanovati u Osijeku.

§. 9.

Upravljajući se odbor sastoji iz predsjednika, potpredsjednika, tajnika, blagajnika i petorice odbornika. — Pokrovitelja bira glavna skupština.

§. 10.

Glavna skupština bira svake godine predsjednika i odbornike; a ovi između sebe potpredsjednika, tajnika i blagajnika.

§. 11.

Predsjednik, a u njegovu odsuću potpredsjednik, rukovodi sve društvene poslove, zastupa društvo kod oblastih i trećih osoba, sazivlje i predsjeda sjednicama odborskim, skupštinama i sastancima društvenim, te potpisuje s tajnikom sve spise i odgovoran jest s cijelim odborom glavnoj skupštini za cijelu upravu.

§. 12.

Tajnik obavlja sve pisarske poslove, vodi zapisnike, sastavlja sva potrebna izvješća, te ima na skrbi i rukovodi društvenu knjižnicu.

§. 13.

Blagajnik vodi sve novčane poslove, vodi točno blagajničku knjigu i izdaje novac uz nalog predsjednikom potписан; a o svakom izdatku izvješćuje u prvoj, poslije izdanja novea, odborskoj sjednici. — Predsjednik može doznačiti za izdatak svotu od 10 for., a veću svotu upravljajući odbor.

§. 14.

Upravljujući odbor drži svoje sjednice prema potrebi, al svakako svaki drugi mjesec po jednu. Zaključci su odbora valjani, ako jest u sjednici barem 5 članova prisutno. Odlučuje se apsolutnom većinom glasova prisutnih članova; kod jednakog podijeljenih glasova odlučuje glas predsjednikov.

VI. Sastanci i glavna skupština.

§. 15.

Svake godine držat će se barem dva sastanka svih društvenih članova; a po okolnosti i potrebi može se i više takovih sastanaka držati. — Glavna skupština opredjeljuje mjesto sastanka.

U tim će se sastancima čitati i držati rasprave i predavanja, tičuća se uzgoja, obuke, škole i učiteljstva. Osim ovih strogo didaktičnih predavanja mogu se držati i druga osobito praktična iz poljodjelstva, pčelarstva, vinogradarstva i t. d. Tko želi takovo predavanje držati, ima prije svoj pismeni stavak odboru na uvidjenje podnijeti.

§. 16.

Osim toga drži se svake godine u jesen u Osijeku glavna skupština. Za valjanost zaključaka, kako u sastanicima, tako i u glavnoj skupštini treba, da jest osim predsjednika još 12 članova prisutno, i da apsolutna većina za predlog glasuje. Kod jednakih glasova odlučuje predsjednik. Za slučaj potrebe može se sazvati izvanredna glavna skupština, ako to barem deset članova pismeno u predsjednika zaiste.

§. 17.

U glavnim skupštinama osim rasprava i predavanja, podnáša se izvješće o djelovanju i novčanom stanju društva, obavljaju se razni upravni poslovi, raspravljaju se razni prijedlozi pojedinih članova, određuju se nagrade i potpore, obnavlja se odbor i imenuju se začasni članovi.

VII. Raspolaganje društvenim imetkom.

§. 18.

Upisnina redovitih članova, zatim utemeljiteljna svota sačinjavaju društvenu glavnici, koja se ne smije trošiti, te mora u sigurnim papirima, il na sigurnom mjestu uknjižena, il u kojoj domaćoj štedionici uložena biti.

§. 19.

Jedna četvrtina društvenog dohotka mora se uvijek glavnici dodavati; ostale tri četvrtine društvenog dohotka, zatim prinesci redovitih i potpomagajućih članova, darovi i ini bud kakovi dohoci jesu raspoloživ društveni novac, koji se troši na razne društvene potrebe i potpore, kako to glavna skupština odreduje, a proti tomu nigdje priziva nema.

VIII. Opće ustanove.

§. 20.

Društvo imade svoj pečat, naime: grb trojedne kraljevine, a naokolo natpis: „Zajednica“ - učiteljsko društvo za grad Osijek i upravni kotar osječki.

§. 21.

Pravila se ova mogu promijeniti samo u glavnoj skupštini (vidi §. 16.). Svaka se promjena pravila podnáša vis. kr. zem. vlasti na odobrenje.

§. 22.

Ako bi se društvo raspalo ili ukinulo, to pripada polovica njegove glavnice školskim knjižnicama grada Osijeka, a druga polovica školskim knjižnicama upravnog kotara osječkog.

U Osijeku, 25. studenoga 1889.

Za upravljujući odbor:

Pavao Orešković,

predsjednik.

Franjo Sudarević,

tajnik.

Br. 10.171.

Ova se pravila potvrđuju.

Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljska vlada, odjel za unut. poslove.

U Zagrebu, 25. ožujka 1890.

Za bana: kr. odjelni savjetnik

Dautović s. r.

Pravila se moradoše promijeniti. „Zajednica“ je prije bila društvo za bivšu podžupaniju osječku, po preustrojstvu pako uprave u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji postala su iz jedne podžupanije evo dva kotara, uslijed čega se članovi društva moradoše dijeliti. Osim toga bilo je još i mnogo toga drugoga, što je tražilo, da se zgodnjim zamijeni. Kako se iz naslova pravila vidi, promijenjeno je ovom zgodom i ime društva. Naslov „Zajednica“ pridržao se iz pjeteta prema društvu samomu i njegovim prvašnjim pokretačima.

Napokon zahvalio se cijeli odbor izjavom, da ni jedan član ponovni izbor neće primiti. Skupština je izabrala na to novi odbor, a na čelo mu stavi kr. žup. škol. nadzornika *Parla Oreškovića*. U novi odbor biran je upravo cvijet učiteljstva osječkoga i kotara. Cijeli odbor prožgan je bio životom pregnutljivom željom uzdignuti „Zajednicu“ na visoki dolični joj niveau, pa su zato i napisali na svoj stijeg krasno geslo:

„Orô k rebu pod oblake leti, „Zajednica“ radom k svojoj meti!“

Od prvoga dana društvene uprave, kojoj je predsjednikom bio *Pavao Orešković*, uveo se u društvo uzoran red, ne samo u provođanju svega, što si je društvo postavilo zadatkom svoga udruženja, već je upravljački odbor otpočeo i uredovati tačno i savjesno, kako su mu to društvena pravila propisivala.

Po potrebi obdržavale su se redovite odborske sjednice i društveni sastanci, a koncem svake godine glavna skupština.

O svim tim sastancima vodili su se zapisnici, koji se

pohranjivali isprva u društvenom arkivu, a poslije uvršćivali u posebnu knjigu „Zapisarka učiteljskoga društva „Zajednice“. Tajnik, kao čuvar toga arkiva, uvrstio u nj i duplike svih dopisa, koji su društву stigli, ili ih je upravljajući odbor kamo otposlao.

Sastavio se imenik članova i vodila blagajnička knjiga, u koju se savjesno zabilježio svaki primitak i izdatak.

Marni taj rad urođio je doskora sve to ljepšim plodom. Ugled društva rasaо danomice. U nj prikupljalo se učiteljstvo sve pomalo više i više. Svak se je dičio biti članom „Zajednice“.

Vec 20. kolovoza g. 1889. bio je odbor tako sretan, te se je uzmogao, predvoden svojim predsjednikom P. Oreško-vićem, pokloniti glavaru zemlje, svjetlomu banu, preuzvišenomu gospodinu Dragutinu grofu *Khuen-Héderváryu* na dan otvorenja osječke regionalne izložbe.

Iste godine mjeseca rujna prisustvovao je svečanom otvorenju „Hrvatskoga učiteljskoga doma“ kao društveni iza-slanič „Zajednice“ tajnik Franjo Sudarević.

Poletnim riječima zborio on svečanoj skupštini, i predao u ime „Zajednice“ ovu adresu :

U spomen svečanoga otvorenja „Hrvatskog
učit. doma“ u Zagrebu.

S ponosom se danas napunjaju grudi, zanosom se danas uzdiže duša svakoga pučkoga učitelja mile nam domovine, jer se danas slavi rijetko slavlje svečanog otvorenja „Hrvatskog učiteljskog doma“, što no ga podiže u glavnom gradu Zagrebu živim žarom, čvrstom voljom i muževnim pregnućem pučko učiteljstvo uz pripomoć mnogih drugih plemenitih domoljuba i prijatelja narodne prosvjete.

Tomu velikomu slavlju pridružuje se evo i „Zajednica“, učiteljsko društvo za grad Osijek i kotar osječki, pak pozdravlja iz sve duše i iz dna srca sva p. n. sakupljena lica pri dičnoj toj slavi, pak pozdravlja i časti taj veleznameniti dan, koji će zlatnim slovima blistati u povijesti našega školstva, jer si je na taj dan učiteljstvo otvorilo dom, da u njem zbori o svojoj slozi i o napredovanju u svakom lijepom znanju i umjenju.

Dan je to svečan, dan je to historičan po cijelokupno školstvo kraljevina Hrvatske i Slavonije i po njegove umne vode, koji su si za današnje slavlje stekli neumrlih zasluga.

Neka dakle evate, buji i napreduje lijepo znanje i umjenje u krasnom učiteljskom domu usrijed bijelog našeg Zagreb-grada na korist domovine i na ponos složnoga njezina učiteljstva!“

U Osijeku, dne 4. rujna 1889.

Za „Zajednicu“, učiteljsko društvo za grad Osijek i kotar osječki:

U p r a v l j a j u ē i o d b o r :

Pavao Orešković, predsjednik.

Franjo Sudarević, tajnik

Bogdan Penjić, odbornik.

Marija Pinterović, odbornica.

Marijan Vuković, potpredsjednik.

Gjuro Rožić, blagajnik.

Josip Anschau, odbornik.

Marija Reisenbüchler, odbornica.

12. rujna iste godine obdržavao se još i ljetni sastanak u Osijeku. Rad toga sastanka bio je više praktičan. Članovi razvidili su pokušalište „Slavonskoga gospodarskoga društva“, a društveni im vrtlar pokazivao raznih cijepova i voéaka, kao i ložnjak, zatim su pohodili u tvrdi „uzornu školsku sobu“ u zgradu više djevojačke škole, što je također zgodno i korisno bilo, napokon „Slavonsku gospodarsku, šumarsko-obrtničku izložbu“, koja je te godine bila priređena u gradskom vrtu s upravo krasnim uspjehom.

Tečajem je god. 1889. pristupila „Zajednica“ k „Savezu“, pa se u izvještajima glavne skupštine istoga nalazi točni izvještaj o radu i stanju „Zajednice“. Glasom toga izvještaja imalo je društvo te godine 42 redovita člana, a stalna društvena imovina bila je 342 for. a. vr. Glavna skupština za god. 1890. obdržavala se 4. kolovoza. Te godine imao je upravni odbor 5 sjedница, a društvo jedan sastanak.

Društvena gotovina iznašala je 341 for. 49 nvč.

Ovaj put birali se na prijedlog predsjednikov i pregledači računa, koji su sve u najboljem redu našli.

Glavna skupština za godinu 1891. obdržavala se 8. listopada. Društvo je brojilo 57 članova, a društvena imovina iznašala 341 for. 17 nvč.

Ova je glavna skupština izabrala po treći put predsjednikom društva pogl. g. Pavla Oreškovića, no ovaj tu čast nije htio primiti. Uvjerio se naime bio, da je duh u društvu opet jak i svjež, jer ga je sloga i zaista lijepa zajednica sviju članova pomladila, pa je scijenio, da je nadošao čas, da se „Zajednici“, tomu čedu pučkoga učiteljstva, opet poda za vodu učitelj i predloži za svoga nasljednika prvoga društvenog predsjednika Antuna *Felingsteina*, a kad je i ovaj tu čast otklonio, izabere skupština predsjednikom pregnutljivoga učitelja *Bogdana Penjića*. Kao muž jake volje i prijatelj svakog naprednog rada učiteljstva, rado je preuzeo predsjedničku čast i obnašao ju nekoliko godina časno po sebe, a korisno po društvo u toliko, što se za njegova predsjedničtva mnogo toga učinilo, što je društvu i pred svijetom osvjetlalo lice i dičilo mu ime.

Uzeo si za primjer dičnoga, zaslužnoga svoga pretčasnika, odlučio je poći dalje istom stazom, kojom je ovaj bio pošao, a kako je sada put već bio utrt, bilo je to učiniti lako i ugodno.

Djelovanje samoga društva bilo je sad reč bi još življe. Sjednice odbora i sastanci članova češće se obdržavali i u njima povela riječ o mnogim lijepim željama i nastojanjima.

Već mjeseca prosinca i. g. ističe predsjednik u odborskoj sjednici, kako se po cijeloj domovini učiteljstvo sprema, da dostoјno proslavi 300-godišnjicu slavnoga pedagoga *Jana Amosa Komenskoga* i želi, da ni „Zajednica“ ne zaostane, već da i ona tu rijetku slavu što ljepše proslavi. 8. siječnja 1892. stigao je na društvo u istoj stvari poziv i od „Saveza“, na što odbor „Zajednice“ stao živo raditi, da ta slava što sjajnija i ljepša bude.

Za tu proslavu izabran je bio posebni svečanosni odbor i to ova lica: Josip Anschau, Clotilda Cvetišić, Dragutin Hirc, Pavao Orešković, Bogdan Penjić, Marija Pinterovićeva, Marija Reisenbüchler, Đuro Rožić, Franjo Sudarević i Mile Župan.

Ovaj je odbor vijećao počešće, napokon odredio program i izveo samu svečanost zaistasjajno. Tajnik društva, Josip Anschau zato punim pravom piše o toj slavi u Napretku :*) „Kao što

*) G. 1892. br. 17.

po drugim mjestima mile naše domovine, tako se je i u Osijeku dostoјno i krasno proslavila 300-godišnjica velikoga našeg učitelja J. A. Komenskoga.

Proslava je započela svečanim koncertom, što ga je „Zajednica“ priredila 30. ožujka u kazalištu. Program ove zabave iscrpio se u svakom obziru tačno i uspješno.

Pošto je vojnička glazba otvorila svečanu overtuру, govorio je učitelj Josip *Anschauf* proslov, koji bijaše i sadržinom svojom i načinom predavanja našao živoga odobravanja u općinstvu.

Kao treća točka slijedila je živa slika, koja je prikazivala moć i silu obrazovanosti i napretka. Ta slika bijaše živ spomenik velikom Amosu. Slika prikazala najme svećara Komenskoga u poprsju na postamentu urešen zelenilom; okolo se poredale muze s raznim simbolima znanosti i umjetnosti, jedna od njih držala lovor-vijenac nad njegovom glavom i goruću baklju; na podnožje toga živoga spomenika posjedale majke s djećicom svojom, pokazujući prstom na uzvišeni lik velikoga dobrotvora čovječanstva. Divna ta grupa sastavljena od osječkih učiteljica i nekih gostinja, bijaše upravo čarobna, te je se općinstvo nije moglo dosta nagledati i zastor se morao nekoliko puta dizati, a općinstvo je svaki put oduševljeno klicalo: Slava Komenskomu! Slika bila je umjetničko djelo profesora D. Markovića.

Zatim vidjelo je općinstvo prvi put na pozornici najmlađe čedo osječkoga glazbenoga društva: zbor tamburaša i tamburašica, i bilo iznenadeno tolikim brojem vila umjetnica, dražesnih ljepotica u narodnom odijelu, kako prebiru sitnim prsticima po tankoj žici izvadaju one mile narodne zvukove, od kojih nam se srce rastapa. U istinu bijaše to užitak dvostruki i za oči i za uši, te je lako moguće, da je nekoji i prečuo burni uvod nježne pjesme „S Bogom more“, očaran prekrasnom tom šarenom slikom. Rodoljubivo općinstvo, razdragano milotom narodnoga našega glazbila, nije zadovoljilo tek ovom pjesmicom, te nije mirovalo, dok se tamburaši ne oglasiše. „Kolom“ i pjesmom „Oj ti vilo, vilo Velebita“. Burno pleskanje općinstva nagradilo je svirače i sviračice, a i žup. perovođu g. M. Dragolića, ravnatelja toga zbora, kojega se zasluzi i pripisati mora, da se je ovo tamburaško društvo ustrojilo i da je tako brzo i lijepo napredovalo.

Izginuše posljednji tiki zvuci tamburice i sada se dala općinstvu prilika, da se naužije umjetne glazbe slušajući divni solo gdice. Clotilde Cvetišićeve, ravnateljice više djev. škole, koja je pjevala veliku ariju iz „Profeta“. Od strane „Zajednice“ predana je pjevačici lijepa kita cvijeća.

Iza toga slušala se krasna svirka glazbenoga društva pod vještim ravnjanjem neumornoga sudruga, učitelja g. Đure Rožića. Kako je divna naša pjesma, uvjerila nas opet ova svirka, kad je zaredala vijencem najodabranijih i najmilijih pjesama — „Karišikom hrvatskih narodnih napjeva“, uz vatrenu davoriju „U boj, u boj!“ a napokon zaorila nam „Lijepa naša domovina“. Od tih slatkih glasova zadrhtalo svačije srce i grud se svima širila, te je za same svirke općinstvo klicalo „Živila“.

Poslije kratke stanke svirao je g. Kvojka solo na fruli uz pratnju kvinteta.

Padne zastor, a kad se opet digao, ukaže se u živoj slici od prof. Markovića „Hercegovačko groblje“, umotvor slavnoga slikara Čermaka. Predivna slika dojmila se svakoga, jer je bila u istinu vijerna prema originalu i izboru tipova.

Najsjajnija točka ove večeri bila je svakako „Vokalni koncert“ od Ivana pl. Zajca, a zasluga prekrasnoga pjevanja ide ne samo pjevačima i pjevačicama, već i zborovo-vodu D. Rožića.

Kazalište bijaše kod toga koncerta dupkom puno, vidala se tu najotmenija lica našega društva, pa i lijepi broj vanjskoga učiteljstva.

Ovako je protekla zabava u oči svečane skupštine. Sutra dan sabralo se je učiteljstvo grada Osijeka i kotara osječkoga na službu božju, koja se je obdržavala u tvrdi. Uvježbani zbor pjevača gimnazijalaca uveličao je tu službu.

Poslije sv. mise sakupi se učiteljstvo na skupštini u dvorani donjogradske pučke škole, koja bijaše svečano uređena, zelenilom i cvijećem iskićena, slikom i poprsjem velikana, kojega se spomen slavi, urešena. Bilo je prisutno do 80 učitelja i učiteljica. Skupštinu su počastili svojom nazočnošću pogl. gg. Pavao Orešković i Marijan Vuković. Od strane gradskoga poglavarstva bijaše prisutan sam upravitelj grada pogl. g. Ante Joanović. Kao gosti žup. perovoda M. Dragolić, profesori Ivan Rabar i Josip Purić, prepošt Stjepan

Masper, nadrabin dr. Samuel Spitzer, evangelički župnik i mnogo drugova izvan kotara osječkoga, kojima služi na diku, da su se odazvali pozivu upravlј. odbora „Zajednice“.

Prije skupštine otpjevala se kraljevka.

Predsjednik „Zajednice“ Bogdan Penjić otvorio skupštinu svečanim govorom, u kojem se zanosnim riječima sjeti onoga komu je slava namijenjena: J. A. Komenskoga. Po dovršenu govoru ustadoše svi prisutni i rekوا: „Slava Komenskomu!“

Iz skupštine poslani su brzjavni pozdravi: preuzv. g. banu, presvjet. g. predstojniku odjela za bogoštovje i nastavu; velem. gg. zemaljskim školskim nadzornicima. Nakon toga čitali su svoje rasprave g. Marijan Vuković, kr. žup. škol. nadzornik: „Komenskijev životopis“, gdja. Franjka Ditz, učiteljica više djev. škole: „Komenski u povijesti pedagogije“ i g. Josip Mesić, ravn. učitelj: „Utjecaj Komenskijevih spisa na današnju školu“.

Sve te rasprave bile su pomno i velikim trudom sastavljene, a na koncu predavačima zapisnički izrečena hvala, a slušatelji ih nagradili sa srdačnim „Zivili!“.

Kao spomen na 300-godišnjicu Komenskoga dala je „Zajednica“ štampati lijep spomen - spis, koji sadržaje osim odabranoga štiva iz pera M. Lemana, M. Vukovića, P. Oreškovića, Anke Karlovićeve, Fr. Sudarevića, Klotilde Cvetišićeve, Silvije Gregurićke, Josipe pl. Glembayevi, B. Penjića, Marije Reisenbüchler, M. Smolića, D. Hirca, Marije Pinterovićeve, J. Anschaua i krasnu sliku Komenskoga i zemljovid, koji prikazuje Komenskijeve putove po Evropi. Taj spomen-spis dobili su svi, koji su bili na skupštini bez razlike, bili oni članovi „Zajednice“ ili ne.

Tik do ovoga sjajnoga lista u povijesti „Zajednice“ stoji drugi također svjetli, koji dokazuje, da su članovi ovoga društva marni i radljivi poput pčela i onda, kad treba radom i činom dokazati svoj mar i pregnuće za napretkom. Jedva što je bila minula Komenskijeva slava, stigao je upravljućemu odboru „Zajednice“ iz Zagreba glas, da će prigodom otvorenja učiteljske škole u Zagrebu biti *izložba učila*, koja će trajati od 15. kolovoza do 15. rujna, pa ujedno i poziv, da i članovi „Zajednice“ svoje doprinesu, da ta izložba u istinu bude ogledalom duševne snage hrvatskog učiteljstva.

Upravljujući je odbor „Zajednice“ prihvatio živo ovaj poziv i odmah se stao spremati, da što brojnije s učiteljstvom grada Osijeka i kotara osječkoga sudjeluje kod te izložbe u Zagrebu. U tu svrhu ustrojio se bio u Osijeku posebni izložbeni odbor, koji je redovito svake subote držao svoje sjednice u gornjogradskoj pučkoj skoli. Članovi toga odbora bili su županijski i školski nadzornici gg. Pavao Orešković i Marijan Vuković, a ostali su članovi učitelji i učiteljice.

Taj je odbor zaključio odmah u prvoj svojoj sjednici pismeno pozvati na sudjelovanje sve pučke škole kotara osječkoga, kao i učitelje i učiteljice grada Osijeka. Nadalje je zaključeno, da će „Zajednica“ izložiti kolektivno. Kolektivna izložba „Zajednice“ bila je izložena u pročelju galerije I. kata izložbene zgrade, dakle na mjestu, na koje je pao prvi pogled svakoga posjetnika te izložbe. A to odlično mjesto je ova izložba u istinu i zaslužila, i ne samo brojem, već i po vrijednosti svojih izložaka.

Da je uspjeh bio tako lijep, zahvaliti je ne samo članovima „Zajednice“, koji su u toj kolektivnoj izložbi rek bi potpuno bili zastupani svojim priposlanim izlošcima, već hvala ide i sl. gradsko poglavarstvo, koje je i ovom prilikom činom pokazalo blagohotnost svoju prema ovomu društvu i u svrhu izložbe učila „Zajednici“ dopitalo svotu od 500 kruna. Vrijedna bila je svaka i najmanje izložena stvarca, no osobito priznanje stekla je zbirkia modela školskih klupa g. Pavla Oreškovića, vrlo ukusno uredena knjižnica sabranih djela Marijana Vukovića; pčelarstvo prikazano spremama, orudem, konstruktivno prepariranim metamorfozom pčele i „Hrv. pčelom“ po predsjedniku „Zajednice“ Bogdanu Penjiću; učitelj Josip Anschau izložio razvitak tiskarstva i munjovoda; D. Hirc krasnu prirodopisnu zbirku; Smolić zemljovide županija; L. Fichtner plastično izradene pojedine hrv. gore; učiteljica pučke škole Josipa pl. Glembayeva izumljeni stroj za sastavljanje uzoraka za promaljivanje pletenje i bilježenje. Ovaj je stroj posebno nagrađen počasnom diplomom; učiteljica Anka Karlović izložila zbirku uzoraka narodnoga veziva i t. d.*)

*) Tačni opis pojedinosti ove kolekt. izložbe „Zajednice“ nalazi se u br. 26. Napretka od g. 1892.

Koliko je priznanja stekla ta kolektivna izložba „Zajednice“, u prvom redu svjedoči svakako počasna diploma, kojom je odlikovana, ali ne manje i opće priznanje posjetitelja izložbe učila naustice. Veliki broj odličnika i posjetitelja te izložbe zasvjedočili su svoje priznanje također vlastoručnim potpisom u spomen-knjizi.*)

U ovom razdoblju društvena opstanka radilo se živo i o tom, da „Zajednica“ osnuje i izdaje svoje posebno glasilo Imao je to biti mjesecnjak pod naslovom „Orao“. Uredništvo bilo je ponuđeno učitelju i hrv. književniku Dragutinu *Hircu*. Da se taj pothvat ostvari, nabavilo društvo razna stručna djela, ugovorilo tiskarom i pozvalo sve članove na suradništvo, ali do konačnoga sporazumljenja i rezultata, t. j. do faktičnoga izdavanja lista nije došlo, ponajglavnije poradi pomanjkanja raspoložive svote, bez koje se izdavanje otpočeti nije moglo, i tako osta ta lijepa zamisao neostvarena.

Nastojanjem predsjednika B. Penjića ustupilo je sl. gr. poglavarskvo „Zajednici“ g. 1892. posebnu sobu u donjogradskoj pučkoj školi, u koju se prenijela knjižnica i sve zbirke i društvu poklonjeni izložci izložbe učila.

U društvenoj glavnoj skupštini 3. listopada 1892. izabran je jednoglasno na prijedlog predsjednika Bogdana Penjića pokroviteljem društva presvjetli gosp. dr. Izidor Kršnjavi, za ono vrijeme predstojnik vis. kr. zem. vlade, odjela za bogoštovje i nastavu; a g. Ljudevit Vukotinović radi velikih zasluga, koje si je stekao za hrv. učiteljstvo, začasnim članom.

Za ove glavne skupštine „Zajednice“ bila je u prizemlju donjogradске pučke škole priređena i izložba učila isto onako, kakova je bila kolektivna izložba „Zajednice“ na izložbi učila u Zagrebu.

Ovoj skupštini pala je bila u dio rijetka počast; prisustvovao joj naime presvjetli g. dr. Teodor grof Pejacsevich, kr. veliki župan županije virovitičke, i velem. g. Levin pl. Chavrak, kr. podžupan.

Visoki gosti posjetiše poslije glavne skupštine i izložbu učila „Zajednice“. Predsjednik je g. *Penjić* tumačio pri hodu kroz dvoranu visokim gostima zanimive pojedinosti te kolek-

*) Čuva se u društvenoj knjižnici.

tivne izložbe, a ovi su opetovano izrazili potpuno svoje zadovoljstvo na toli lijepom dokazu učiteljskoga rada. Na polasku upisali su u znak priznanja svoja imena u spomenicu društva.

Godine 1893. prigodom proljetnoga sastanka u Valpovu iskazao je posjednik velike tvornice i pilane u Belišću g. Edmund pl. Gutmann de Gelze društvenim članovima počast, pozvavši ih na pregledanje toga znamenitoga domaćega poduzeća, a nakon toga bilo mu cijelo društvo gostom u prekrasnom ljetovniku pri doručku.

O uskrsu god. 1895. predala je posebna deputacija i to: predsjednik Bogdan Penjić, Dragutin Hirc, Mato Smolić i Lidvina Mahulka društvenom pokrovitelju presvijetlomu g. dr. Izidoru Kršnjavi-u sjajno izradenu diplomu u baršunastim, srebrom okovanim koricama. A 9. svibnja t. g. došao je na društveni proljetni sastanak u Dalj presvijetli g. društveni pokrovitelj osobno, želeći bar jedan dan provesti u „Zajednici“, koja ga je odlikovala, kako sam reče, izabравši ga svojim pokroviteljem. On ju opet cijeni i štuje kao društvo, koje promiće savjesni i napredni rad pučkoga učiteljstva, pa se s toga i želi upoznati sa članovima „Zajednice“. Taj dan zapisan je u povijesti „Zajednice“ zlatnim slovima, a svakomu pojedincu, koji je sastanku prisustvovao, ostat će u lijepoj uspomeni onaj prizor, kako je presvijetli pokrovitelj živim zanimanjem pratio tok sastanka, a poslije njega, na kolodvoru prije rastanka onako ljubezno i prijazno okupio sve članove oko sebe i raspreo s njima živahni razgovor, u kojem se je svakoga sjetio i od svakoga zatražio odgovor. Da je društvo vazda cijenilo stečene zasluge muževa, koji su na polju školstva bili sjajne zvijezde i svjetli uzori, dokazom je i izvanredna odborska sjednica od 29. listopada 1895., koju je sazvao predsjednik na brzjavnu vijest „Saveza“, da je preminuo dični velikan *Ivan Filipović*. U toj sjednici zaključeno je jednoglasno, da se „Pedagoškomu zboru“ izrazi brzjavna sažalnica, a u mjesto vijenca na lijes pokojnikov, neka društvo doprinese 20 kruna za Filipovićev spomenik i napokon umolio se brzjavno društveni odbornik Josip Anschau, koji je tad boravio u Zagrebu, da „Zajednicu“ na sprovodu zastupa. *

Toliki je uspješni rad tražio dakako sredstava i opet sredstava; pa kako se izdaci nijesu mogli pokriti redovitim godišnjim primitkom društva od prinosa članova, moralо se trošiti i od glavnice same, koja se je time dakako umanjivala, i napokon posve izdala.

Na glavnoj skupštini 9. svibnja 1896. zahvali se predsjednik Bogdan Penjić pismeno na predsjedničkoj časti uz izričnu izjavu, da ponovni izbor unaprijed otklanja. Skupštini nari ponude na to čast predsjednika kr. žup. škol. nadzorniku g. Josipu Anschau, no i ovaj je otklonio pozivom na svoje istom nastupljeno službovanje. Zvaničnih dužnosti radi zahvalio se na toj časti i ravn. učitelj Aleksander Dončević, a tek nakon duljeg nagovaranja, u kojem je jasno bila izražena jednoglasna želja i potpuno povjerenje skupština, primi predsjedničku čast osječki učitelj i hrvatski književnik *Franjo Sudarević*. Baština, koju je ovaj peti društveni predsjednik preuzeo od svoga pretčasnika, tražila je čeličnu i ustrajnu volju, bistro oko i sretnu ruku, koja će, ovom baštinom vješto upravlјajući, iz nje moći crpiti samo korist članova. Obzirom na materijalno stanje društva nije to bilo lako; — trebalo je reći bi iz nova opet položiti temelj, a to je također bio jedan od razloga, radi kojih se peti put nikomu od pozvanika baš račilo nije za ponuđenom predsjedničkom časti.

Svjestan si svega toga, preuzeo je g. Franjo Sudarević predsjedničtv „Zajednice“, a živom željom, da činom dokaže, da je u istinu voljan steci si pravo na povjerenje, kojim ga je skupština jednoglasno odlikovala, otpočeo je svoje predsjedničko djelovanje.

Novi je odbor uhvatio oštrim okom pravu sliku društvena stanja. Pitajući se savjesno, što je do sada izvršeno; za čim u istinu treba da teži svakovo društveno nastojanje, udario si sam smijer, kojim će radeći u buduće poći.

Dosljedno tome stalo je doskora društvo oživljavati svježa i praktična struja. To je bio očit dokaz, da je ovaj upravni odbor krenuo bio putanjom, kojom treba da teče rad svakoga učiteljskog društva. Bilo je to i posve savremeno. Od ovog odbora nijesu prilike tražile, da se posve žrtvuje općoj, stališ-

koj koristi — kao što se to tražilo od „Zajednice“ u prvo vrijeme njena opstanka.

Nije sada bilo ni izvanrednih zgoda, da bi se društvo možda imalo boriti za svoj opstanak ili, da se odlikuje u širem kolu javnoga života. Svega toga nije bilo, ali zato je zatekao odbor mnogo, mnogo toga, što se još trebalo izvršiti i provesti u korist društvenih članova i prema svrsi samoga društva.

Prva i najteža dužnost bila je svakako ta, opet uspostaviti pravo materijalno ravnovesje društva. A da je to predsjednik uz revnu pripomoć odbora u razmјerno kratko vrijeme izvršio, hvalit će mu „Zajednica“ vazda.

Polučilo se to tijem, što su svi odbornici nastojali društvu steći novih prijatelja, koji su bud živim interesom kao redoviti članovi sudjelovali u društvenom radu, ili taj rad podupirali i cijenili kao članovi utemeljitelji i potpomagači. Danas jedva će se još naći koji učitelj i učiteljica u djelokrugu „Zajednice“, koji joj ne bi bili redoviti članovi.

Novim utemeljiteljnim prinosima položio se iznova temelj društvenoj glavnici. Podjedno je zaključeno, da se u buduće strogo provada § 18. i § 19. društ. pravila.

Odbor znao je savjesnim svojim radom društву steći i blagohotnost slav. gradskoga poglavarstva u toliko, što je „Zajednici“ za društvenu prostoriju ustupljena lijepa prikladna soba u prizemlju pučke škole u Jägerovoj ulici. U tu sobu smještena je društvena knjižnica, a osim toga umjestila se i potrebnim pokućtvom, da se u njoj mogu obdržavati redovite odborske sjednice. Nadalje pregnuo je odbor živo izvršiti što više onoga, što je kao cilj i svrha „Zajednice“ u pravilima tačno označeno.

Znajuć, da samo sloganom rastu stvari, nastojao je odbor neumorno učiniti „Zajednicu“ milim stjecištem svih članova; svježim vrelom stališke pobude i osim toga prednjačiti što boljim primjerom, kako treba ustrajno nastojati oko usavršenja općega i stručnoga obrazivanja i promicanja stališkoga napretka.

Napredni duh, kojim „Zajednica“ odiše, jasno se zreali u redovitim sada odborskim sjednicama, kojima malom iznimkom vazda svi članovi odbora prisustvuju.

U ovim sjednicama rješavaju se stigli dopisi; obavljaju upravni poslovi; vijeća se i zaključuje o raznim prijedlozima, koji svi idu za tim, da se promiče interes društva i probitak članova. Napokon određuju se u tim sjednicama dan skupštine kao i dnevni red sastanaka.

O svakoj sjednici vode se točni zapisnici, koji se uvršćuju u posebnu knjigu zapisnika, koja je tako reć bi zrcalo, u kojem se jasno odrazuje način, duh i uspjeh, kojim se u pojedinim društvenim godinama radilo.

Upravo uzoran red uveo je u društvenu upravu, knjižnicu i arkviv višegodišnjim svojim djelovanjem učitelj i tajnik društva *Leonard Fichtner*. Njegovoј vještoj, umjetničkoj ruci i finom ukusu zahvaljuje društvo mnogo toga, a napose ono dolično vanjsko lice, kojim se ugodno ističe sve što „Zajednica“ šalje u javnost.

Impulsivni duh tajnika *Fichtnera* vazda je snovao o društvenom napretku. On je bio, koji je prvi nastojao oko toga, da se u društvenoj prostoriji članovima poda prilike čitati veći izbor pedagoških glasila i djela i time u njima pobuduje volju i ljubav za stručnom literaturom.

Prvi ovaj njegov poticaj ostao je isprva samo lijepa želja, koja se tek ostvarila, kad ju je iznova potaknula nekoliko godina poslije odbornica *Marija Pinterovićeva*, a provela djelo, trudeći se oko toga pčelinjim marom, tajnica Josipa pl. *Glembayeva*.

Uprava je, kao član „Saveza“ u neprekidnoj svezi sa središnjim odborom odličnoga toga učiteljskog društva. Vrši sve dužnosti kao član istoga i prihvatača vazda rado svaki poticaj s te strane, pa ga provadja već prema naravi njegovoј, bud u svojim odborskim sjednicama, ili ga iznaša pred sastanke i skupštine svojih članova, da se o njem zajednički raspravlja, vijeća i zaključuje. Svake godine upriličuje upravni odbor barem dva sastanka za članove, proljetni i ljetni ili jesenski. Prvi obdržava se obično u jednom od mnogih mjesta osječkoga kotara, potonji ponajviše u gradu Osijeku. Mjesto, u kojem će se ti sastanci obdržavati, opredieljuje glavna skupština, koja se je prije obdržavala mjeseca svibnja, dočim je sadanji društveni predsjednik urice redovito u mjesecu prosincu.

Za te skupštine i sastanke ishodila je „Zajednica“ svojim članovima kod više oblasti primjerenu dnevnici, koja vanjskomu učiteljstvu pripada za svaki društveni sastanak i skupštinu, dočim ga osječko učiteljstvo dobiva samo onda, kad prisustvuje sastanku ili skupštini, koja se obdržava izvan grada Osijeka.

Društveni sastanci i skupštine upravo su evijet društvena rada, iz kojega se razvija i sazrije plod, kojim se članovi obogaćuju i koriste. Na tim sastancima i u skupštinama čitaju se naime razne zanimive rasprave, za koje je tomu zadao ili sam „Savez“ željom, da o njoj riječ povedu sva učiteljska društva; ili ju je prema interesu užega društvenoga kruga nabacila sama uprava; ili napokon ostavilo se izvjestitelju, koji se prijavio, na volju, da si gradivo sam odabere. Iza čitanja slijedi glavna i specijalna debata o mislima razvijenim i obrazloženim u raspravi, a konačno procijedi se i krtalište jezgra svega u rezolucijama, koje se prihvataju većinom javnoga glasovanja.

Drugi evijet društvena rada jesu *praktična predavanja*. Ima li ljepše prilike iznijeti svoju vještinu, svoju okretnost i znanje, nego tako predavanje pred revnim si drugovima i družicama?! A onda ima li bolje zgode usporediti svoj rad radom svoga druga, no upravo ovaj? Koliko se tuj učiti može — svak od nas najbolje znade.

Na ovim sastancima slobodno je svakomu članu iznijeti pred skupštinare misli i mnijenja tičuća se uzgoja, obučavanja, škole i učiteljstva, pa tražiti, da se o njima povede riječ i stvaraju zaključci. Pa upravo toj točki sastanaka ima učiteljstvo zahvaliti mnogu stečevinu u razdoblju opstanka svojih učiteljskih društava.

Proljetni sastanak je napokon još i u toliko članovima u korist, što im daje prilike upoznati se pomalo cijelim osječkim kotarom, njegovim predjelnim osobujnostima, prirodnim blagom i različnošću krajeva mesta i narodnih običaja. A sve to za cijelo je od velike vrijednosti za obučavanje domoslovja uopće i zavičaja napose.

Osim sastanaka drži se svake godine, sada mjeseca prosinca, još i glavna skupština. Glavne točke dnevnoga reda tih skupština dakako da su izvještaji o stanju i radu društva,

pa izbor upravnoga odbora; no osim toga drže se obično još i predavanja, čitaju rasprave, iznašaju razni prijedlozi, određuju nagrade, potpore i imenuju začasni članovi.

Svakako se ovdje spomenuti mora i lijepi običaj članova, prije svakoga rada u svojim sastancima poēi zajedno u crkvu, i ondje nabožnom pjesmom sazvati Duha svetoga, a molitvom isprositi blagoslov Svevišnjega.

Lijep je to momenat, u kojem uzgojitelji na sakupljenu mladež i opéinstvo djeluju nabožnim svojim primjerom.

Ovoliko uopće o djelovanju petoga, još tekućega društvenoga razdobja. U prosljedu napokon prikazano je to djelovanje u pojedinostima po godinama, kojima je teklo i kako su o njem izvješčivali tajnici glavnim skupštinama.

Svjesna svoje zadaće, bila je „Zajednica“ i u svojoj 21. godini svoga društvenoga rada vazda među onim učiteljskim društvima, koja su živo pregnula oko promicanja staliških i društvenih interesa. Rad ove društvene godine zato je u svakom pogledu očit dokaz napretka. Dne 9. svibnja 1896. izabran je jednoglasno predsjednikom: *Franjo Sudarević*; potpredsjednikom: *Franjo Kralj*; tajnikom: *Vjekoslav Verk*; blagajnikom: *Matija Smolić*.

Djelovanje tajnikovo bilo je međutim kratka roka. Nema smrt ote ga obitelji i društvu, a tajničko poslovanje preuzeo je po zaključku odbora Leonardo *Fichtner*. Radi bolježljivosti zahvalio se domala i blagajnik *Smolić* na svojoj časti. Blagajničtvo povjerenje je odborniku Antunu *Martiću*.

Za promicanje je društvene svrhe sazivala uprava više sastanaka, u kojima se raspravama i predavanjima budila volja za učiteljski rad i gojila stručna opća obrazovanost.

Osim glavne skupštine 9. svibnja 1896. držan je jesenski sastanak 8. listopada u Josipovcu; zimski sastanak 4. veljače 1897. u Osijeku; proljetni sastanak 6. svibnja u Bizovcu i ljetni sastanak 16. rujna u Sarvašu. Glavna skupština napokon obdržavala se prvi put koncem godine i to 16. prosinca 1897.

Svi ovi društveni sastanci bili su brojno posjećivani, odlikovali se i obiljem gradiva. Na glavnoj skupštini 6. svibnja raspravljao je veliškovački ravn. učitelj Franjo *Kralj*: „Kako se postupa pri dijeljenju voćaka iz školskih vrtova“. Ovu je razpravu izvjestitelj izneo pred članove u sporazumu sa svojim drugom habjanovačkim učiteljem Mijom *Magdićem*.

Osim toga govorili su o „novim čitankama“ (za III. i IV. razred) osječki učitelj Matija *Smolić*, za I. i II. razred valpovački učitelj Leonardo *Fichtner*.

Na jesenskom sastanku u Josipovcu držao je praktično predavanje njemačkim jezikom čepinski učitelj Ferdo *Rauschenberger* i to: „*Hrvatska posta Kraljevinom*“. Osječki učitelj gimnastike Ljudevit *Sorlini* čitao o šeđrskoj gimnastici i vježbao primjera radi također praktično školskom djecom. Mjesni napokon učitelj Ivan *Seljan* podao je praktičnu uputu: „*Kako se uzimaju pčelci*“.

Zimskomu sastanku, koji se je obdržavao u dvorani učiteljske škole u Osijeku, prisutvovali su i učiteljski pripravnici te ispjevali više domoljubnih pjesama.

Učitelj je Milan *Miholjević* čitao „O engleskim školskim prilikama“; učitelj L. *Fichtner* „O geografskim razlaganjima“.

Na sastanku je u Bizovcu raspravljao ravn. učitelj Antun *Sip*: „O moralno-religioznim obrazovnim društvima za odraslu mladež“, obzirom na postojeće jur društvo sv. Josipa u Petrijevcima.

Djeci predavala je učiteljica Ljubica *Suk*: „Računanje prvom deseticom“. Napokon je čitao još g. M. *Miholjević* svoju raspravu „O pismu“.

Na sastanku u Sarvašu držao je ravn. učitelj Đuro *Schäffer* njemačkim jezikom praktično predavanje: „Računanje u III. i IV. razredu pučke škole“; poslije toga čitao je osječki učitelj Mirko *Leman* svoju raspravu: „O školskim šetnjama“.

Da se članovima olahkoti polazak društva sastanaka, ishodila je uprava putem molbe učiteljstvu dnevnicu i podvoz.

Moćnomu zagovoru presv. g. velikoga župana dr. grofa *Teodora Pejacsevicha*, blagohotnosti gradskoga načelnika velem. g. Konstantina *Graffa* i toploj preporuci pogl. g. škol. nadzornika Pavla *Oreškovića* zahvaljuje osječko gradsko učiteljstvo zaključak slav. gr. zastupstva, po kojem će gradska

blagajna u buduće svakomu učiteljskom licu, koje prisus-tvuje sastancima „Zajednice“ izvan grada Osijeka, ispla-titi dnevnicu od 5 kruna. A učiteljstvu osječkoga kotara po-djeluje naredba slav. kr. kotarske oblasti od 23. veljače 1897. br. 2558., upravljenja na sva općinska poglavarstva, pravo na dnevničku od 4 krune i podvoz. Važnu ovu naredbu ima kotarsko učiteljstvo zahvaliti ponajviše velem. g. podžu-punu Levinu pl. *Chavraku*, koji se za boljak vanjskoga uči-tejlstva upravo očinski brine, što evo dokazuje ova naredba.

Revnovanje uprave išlo je i zatim, da u društvo prikupi što više novih članova i tim poboljša materijalno stanje. Ove su godine pristupili „Zajednici“ kao utemeljitelji p. n. gg:

Ivan pl. Adamovich, nar. zastupnik, Novoselo i Erdut; Ervin pl. Čeh, veliki župan,*) Erdut; Luka Čosić, prihodarnik u Bizovcu; Antun Friml, ravnatelj šted. u Osijeku; Ivan Filipović, dekan i župnik u Bizovcu; Slavoje pl. Maršo, župnik u Valpovu; dr. Dragutin Neuman, odvjetnik u Osijeku; grof Rudolf Norman-Ehrenfelški, Valpovo; grof Pavao Pejacsevich, Podgorač; Josip Pruckner, posebnik, Osijek; Adam pl. Reisner, tvorničar, Osijek; Sredotočna štedionica u Osijeku.

Kao potpomagači pristupila su p. n. gg: Viktor Schrei-ber, trgovac u Osijeku; Ivan Mirković, načelnik u Bizovcu.

U kolo redovitih napokon članova p. n. gg: Julio pl. Burijan, ravn. učitelj u Bizovcu; Dragutin Erös, kapelan u Valpovu; Bernardina Golić, učit., Ivanoveci; Josip Jozić, ka-pelan u Valpovu; Vukašin Karleuša, učit. u Čepinu; Martin Küberling, učit. u Vladislavcima, Ivan Lakajnar, kapelan, Osijek; Anka Martić, učit., Veliškoveci; Aćim Petrović, učit., Čepin; Katinka Popović, učit., Normanci; Stjepan Robek, učit., Tenje; Antun Schmidt, vjeroučitelj, Osijek; Franjo Vučevac, učitelj, Brodanci.

Broj članova je: 1 pokrovitelj; 12 utemeljitelja; 8 pot-pomagača; 85 red. članova. „Zajednica“ bila je ove godine u živom bratinskom saobraćaju sa „Savezom“ i susjednim uči-tejlskim društvima. Po svojim izaslanicama bila je zastupana na glavnoj skupštini „Saveza“, sastanku vukovarskoga i dol-njomiholjačkoga učit. društva.

*) Sada hrvatski ministar u Budimpešti.

Da se „Zajednica“ oduži uspomeni pokojnoga prvaka hrv. učiteljstva Ivana Filipovića, isplatila je ova uprava obećani prije iznos od 20 kruna kao prinos za njegov spomenik. Nadalje izražena je sućut obitelji pokoj. društva tajnika V. Verka i „Hrv. i pedag. knjiž. zboru“ na smrti vrloga učiteljskoga pobornika, ravnatelja Ljudevita Modea.

„Zajednica“ iskazala je i živima počast te je čestitala velem. g. kr. zem. školskomu nadzorniku Josipu Stipetiću, 40-godišnjicu službovanja, izabравši ga ujedno začasnim svojim članom.

Na poziv „Saveza“ prihvatile je i „Zajednica“ zaključak u „Savezu“ udruženih učit. društava, da jednom u koje hrv. učit. društvo uplaćena upisnina za člana vrijedi, u slučaju premještenja, za svako učit. društvo.

U svezi s osječkim učiteljstvom podnešena je predstavka na visoki kr. hrv. sabor u pogledu poboljšice materijalnoga stanja učiteljstva. Poslana je nadalje predstavka „Savezu“ neka ovaj nastoji, da se provede naredba o nagradi za orguljanje.

Poskrbljeno je, da svaki član može dobiti lijepu društvenu diplomu uz neznatni prinesak od jedne krune po komadu. Diploma izradena je po otisku krasne diplome, koja je predana samomu društv. pokrovitelju u sjajnoj izradbi.

Velesl. gradsko poglavarstvo ustupilo je na zamolbu uprave „Zajednice“ jednu sobu u pučkoj školi u Jagerovoj ulici.

U toj sada društvenoj prostoriji smještena je knjižnica „Zajednice“, koja broji 137 djela. Uprava nabavila je za tu sobu i ukusno posoblje, da se u njoj mogu obdržavati odborske sjednice i sastati članovi, koji žele čitati knjige iz društvene knjižnice.

Uprava zamolila je također neka uredništva, da bi „Zajednici“ besplatno davala svoja glasila. Dosele odazvala se toj zamolbi uredništva: „Hrvatske pčeće“; „Gospodara“; „Škole“; „Kršćanske škole“; „Prijatelja slijepih i gluhotnjemih“; „Slavonische Presse“.

„Zajednica“ imala je 61 komad raznih učila. To je ostatak nekadanje veće zbirke učila. Buduć ova zbirka, spremljena u ormaru, nema vrijednosti, odlučeno je, darovati ta učila vanjskim školama osječkoga kotara.

Duh ozbiljna rada i pregnuća nadahnjuje danas širom domovine hrvatsko učiteljstvo. Shvatilo je ono krasnu zadaću, koju ima da vrši kao posebni, reč bila temeljni faktor u životu naroda, i prema tomu savjesno uđešava svaki svoj rad. Danas nema gotovo ni jednoga više kotara bez učiteljskoga društva. Svekoliko hrv. učiteljstvo rado se sastaje želeći se upoznati, izmijeniti misli i nazore svoje o uspjehnom, naprednom djelovanju na polju uzgoja i narodne prosvjete.

U tom kolu časno stoji i naša „Zajednica“, koja evo završuje 22. godinu svoga opstanka.

Ove godine držan je samo proljetni sastanak 12. svibnja u Erdutu i glavna skupština 15. prosinec 1898.

Ljetni bo sastanak, koji se je imao držati 15. rujna u Normancima, otkazan je uslijed nenadane smrti Njezina Veličanstva blagopokojne naše kraljice Jelisave.

Erdutski je sastanak posijetilo preko 50 članova. Prisustvovao mu i kr. kot. predstojnik pogl. g. Kenfelj i više odličnih gostiju. Na tom sastanku držao je predsjednik Franjo Sudarević uzorno predavanje učenicima II. razreda i to štivo „Puž“. Tajnik L. Fichtner raspravlja o pitanju „Saveza“: „Što može i mora činiti škola, da se podigne blagostanje u narodu?“ Član je Josip Mesić predložio, da se preko „Saveza“ zamoli vis. kr. zem. vlada, neka bi izdala naučnu osnovu za opetovnice i odredila za to obučavanje učiteljima nagradu. Ovaj prijedlog prihvaćen je i na glavnoj skupštini „Saveza“, kojoj je i ove godine kao izaslanik „Zajednice“ prisustvovao tajnik Fichtner.

Na glavnoj skupštini 15. pros. 1898. pokazao je učitelj Milan Miholjević, kako se najshodnije postupa pri obuci u pjevanju. Preduzeo je pjesmu „Kuća“ u I. razredu.

Ova glavna skupština darovala je na poticaj predsjednika „Zakladi za pripomaganje bolesnih i oskudnih učitelja“ svotu od 100 kruna.

„Zajednica“ broji 110 članova, i to: Jednoga pokrovitelja; 2 začasnja člana; 14 utemeljitelja; 13 potpomagača i 80 redovitih članova.

Kao utemeljitelji pristupiše: Grad Osijek i g. Stjepan Blažeković, petrijevački kapelan; osim toga jedan potpomagač i tri redovita člana.

Društvo ima u svojoj knjižnici 157 raznih djela. Slavni „Hrv. pedag. knjiž. zbor“ u Zagrebu darovao je knjižnici na zamolbu 20 komada knjiga svoje naklade. U društvenoj prostoriji bilo je za čitanje više glasila, koja su uredništva besplatno šiljala društvu i to : Škola; Kršćanska škola ; Gospodar ; Hrv. pčela i Slav. Presse.

Molbi „Saveza“ za prinos *gradnji učiteljskoga konvikta* u Zagrebu udovoljila je „Zajednica“ tijem, da je darovala 40 kruna iz svojih sretstava. Od priposlanih blokova raspačao se također lijep broj. Dakako da je sve to mali kamičak za tu velebnu zgradu, no Bog će dati, da hrvatsko učiteljstvo, pa i članovi „Zajednice“ ne malakšu, te će i u buduće rado podupirati „Savez“, kojega rad vazda smjera u korist i diku učiteljstva.

L. Fichtner.

„Zajednica“ evo navršuje 23. godinu svoga opstanka. Kao u prvašnjim godinama radila je ona i u prošloj upravnoj godini, prateći s interesom svako javno pitanje, što se je ticalo napretka i boljka učiteljskoga stališa, brineći se, da u svom odboru i na sastancima podnaša prijedloge, kojima je svima ista cijelj : dobrobit učiteljstva.

Ovom svojom 23. godinom ostavlja „Zajednica“ ako i ne matematički, a ono, jer je običaj tako posmatrati stvar — ostavlja velim XIX. stoljeću i stupa na prag novoga vijeka. Pa kao što je u ovom umirućem vijeku znala shvatiti svoje vrijeme i koracala usporedo s vijekom u kojem je živjela, tako joj želim, da i u budućem novom 20. vijeku korača isto tako pouzdano naprije popevši se na visinu vremena, za koje nam svi predznaci kazuju, da će biti vrijeme još većih čudesa, nego li je naš XIX. vijek.

Prelazeći na današnje faktično stanje društva izvijestiti mi je, da „Zajednica“ sada broji 115 članova. Od tih : redovita 84, utemeljitelja 14, počasna 2, potpomagača 15. Novih članova upisalo se ove godine 7. Istopila su 2 člana.

Društvena knjižnica broji 157 svezaka, koji su pohranjeni u knjižnici u društvenoj prostoriji. Uredništva spomenuta u prijašnjim izvještajima šiljala su svoja glasila i ove godine „Zajednici“ besplatno.

Ove su godine obdržavana dva sastanka. Ljetni u Normancima, jesenski u Osijeku.

Sastanak u Normancima uspio je u svakom pogledu krasno, te je društvo ponjelo najpriјatniji utisak i mnogo koristi, erpljenu u razgledavanju divotne slavonske prašume i velikoga domaćega poduzeća.

Na tom sastanku čitala je učiteljica viš. djev. škole i član „Zajednice“ Josipa pl. Gembayeva raspravu: „o crtanju u pučkoj školi“, u kojoj je svestrano istaknula probitke i korist faktičnoga prostorukoga crtanja bez stigma.

Na jesenskom sastanku u Osijeku čitao je vjeroučitelj pučke skole Antun Schmidtli lijepu svoju i poletno pisanu raspravu: „o crkvenom pjevanju u pučkoj školi“.

Ako ne u svoju hvalu — a ono u svoje analе svaka-ko može „Zajednica“ i zapisati koncerat, što ga je njenom inicijativom učiteljstvo grada Osijeka na čelu sa svojim vri-jednim pročelnikom pogl. g. Pavlom Oreškovićem priredilo u korist „Zaklade za potpomaganje oskudnih učitelja“. Koncerat je iznio čistu dobit od 566 kruna.

Odbor držao je redovito i svoje sjednice, u kojima su uz ostalu građu izneseni i prijedlozi XXIII.—XXVI., koje je glavna skupština, držana 14. prosinca 1899. jednoglasno pri-hvatila, jer se njima ide za tim, da se učiteljstvu pomogne, gdjegod je to moguće. Ova glavna skupština izabrala je vel. g. kr. zem. školskog nadzornika Antuna Cuvaja svojim za-časnim članom i tim je „Zajednica“ očito pokazala, kako zna cijeniti zasluge muževa, koji pripadaju učiteljskom stališu, te koji su se marljivim i ustrajnim radom popeli do ugleda i čas-na položaja.

M. A. Miholjević.

*

Rado se spominje, da je upravi i u ovoj društvenoj godini vazda na umu bilo lijepo geslo društva: „Orđ k nebu pod oblake leti, „Zajednica“ radom svojoj meti“. Prema njemu nastojala uprava, da „Zajednica“ i u 24. godini svoga opstanka svakom prilikom bude među prvima u „Savezu“, ne samo izvršujući dužnosti — već i nastojeći u svakom pogledu oko napretka. Dokazom je evo ovogodišnji društveni rad, o kojem je prvi put *tajnici*, dakle učiteljici, zapala čast izvjestiti.

Da savjesno nastojanje hrvatskih učiteljskih društava, pa i naše „Zajednice“ pohvalno cijeni i priznavaju također najviši faktori, najboljim je dokazom to, što je vis kr. zem. vlada, odio za bogoštovje i nastavu, preko „Saveza“ ove godine pozvala sva hrv. učit. društva, da u svojim proljetnim sastancima raspravljuju o pitanju: „Da li je do sada stećeno iskustvo pokazalo, da nastava u nižim pučkim školama i opetovnicama na temelju naučnih osnova od 13. prosinca 1895. i 20. prosinca 1875. zadovoljava zahtjevima školskoga zakona od 30. listopada 1888. (§§. 1., 50. i 52.) kao i potrebama vremena. Ako tomu ne zadovoljava, — neka se istakne, kako bi jedno i drugo valjalo preudesiti s osobitim obzirom na prilike našega naroda i uređenje pučke škole i opetovnice.“

Cijeneći potpuno to odlikovanje, nastojala uprava „Zajednice“ udovoljiti mu što savjesnije. Povjeri zato raspravu vrijednomu svomu potpredsjedniku i iskusnomu učitelju Leonardu *Fichtneru*.

To pitanje raspravljalo se je 5. travnja u proljetnom sastanku u Čepinu. Odgovor izvjestiteljev bio je *jestan* i to s razloga, što drži, da je sadanja osnova u suglasju sa potrebama vremena, pa i sa zakonom od 30. listopada 1888.

Na glavnoj skupštini „Saveza“, na kojoj se o tom pitanju generalno raspravljalo, zastupana je bila „Zajednica“ od više članova.

Izvadajuć zaključke 23. glavne skupštine raspisala je uprava početkom ove godine natječaj za raspravu, koja se ima čitati na ljetnom sastanku, a nagraditi će se sa 10 kruna u zlatu. Stigle su bile samo dvije radnje, i to rasprava učiteljice Katice Hudetzove: „O shodnom načinu obučavanja krasopisa u pučkoj školi“ — i radnja učitelja Josipa Metzinga: „Kako bi si narod mogao steći potrebitu opću naobrazbu?“

Književni odbor dopitao nagradu radnji gospojice Katice Hudetzove, a čitana je na sastanku 20. rujna o. g.

Uprava je držala pet odborskih sjednica i jedno pododborsko zasjedanje. U tim sjednicama riješavali se stigli dopisi, iznijeli mnogi lijepi prijedlozi, koji svi idu zatim, da se unaprijedi svrha našega udruženja i da se naše djelovanje drži visine sadašnjosti.

Glavna skupština, obdržavana 20. prosinca o. g. bila je svečana. Upravni odbor spojio je njom slavu 40-godišnjice štovanoga kr. županijskoga i gradskoga školskoga nadzornika Pavla Oreškovića.

Odbor učinio je to potaknut važnim činjenicama. Učiteljstvo poštiva u svečaru naime uzorna, dobra svoga pretpostavljenika — a „Zajednica“ vidi u njemu svoga preporoditelja, bivšega predsjednika i vazda revnoga člana, koji je ovo društvo probudio iz mnogogodišnjeg mrtvila, oteo ga reé bi rasulu i priveo „Zajednicu“ k novomu živomu i pregnutljivomu radu.

Rijetke, izvanredne ove zasluge pobudile su u srcima članova želju, 40-godišnjicu pogl. g. Pavla Oreškovića što ljepše i doličije proslaviti, a izvršeno je to dvostruko. Glavna skupština izabrala svečara začasnim članom „Zajednice“, a učiteljstvo grada Osijeka, potaknuto od trojice ravnatelja, Alexandra Dončevića, Đure Rožića i Milana Teslića, „odlučilo je u savezu s učiteljstvom virovitičke županije stvoriti zakladu u spomen 40-godišnjice službovanja svoga zaslužnoga, omiljenoga školskoga nadzornika Pavla Oreškovića. Tu svoju odluku saopéilo je učiteljstvo svečaru također na ovoj glavnoj skupštini.

Svrha je te zaklade podupirati siromašne, a valjane učiteljske sinove županije virovitičke i grada Osijeka, koji polaze kr. učiteljsku školu u Osijeku.“

U ovoj glavnoj skupštini čitao je učitelj i član Josip Metzing raspravu o tom: „Kako bi si narod mogao steći potrebitu opću naobrazbu?“

Važan je zaključak po prijedlogu uprave, osnovati za članove „Zajednice“ „učiteljsku čitaonicu“. Ovim zaključkom učinio se važan korak naprijed. Nova društvena inštitucija, „učiteljska čitaonica“, bit će članovima od velike koristi, a vrijednomu odboru, koji ju je zamislio i ostvorio, na vječnu diku i čast. Dao Bog, da temelj osječke „učiteljske čitaonice“ bude čvrst i trajan. Neka se potpuno ispuni plemenita želja njenih osnivača, koji teže unaprijediti kolegijalni saobraćaj, krijejiti stališki duh i usavršivati stručnu i opću naobrazovanost društvenih članova.

Napredni duh, kojim „Zajednica“ sada odiše, prihvatio rado priliku činom dokazati, kako cijeni svako novo djelo

odličnog našeg društva: „Hrv. pedagoško-knjjiževnoga zbora“ i doprineo za uređenje „Školskoga muzeja“ 40 kruna.

Da se dade oduška radosti i ponosu svomu, zaključeno je, g. 1901. svečanim načinom proslaviti 25-godišnjicu opstanka „Zajednice“. Društvu je ove godine pristupio kao utemeljitelj presv. g. grof Gustav Normann Ehrenfelški s prilogom od 60 kruna.

Savjesnim svojim radom stekla si je „Zajednica“ priznanje i štovanje i u javnosti. Svakom javnom zgodom počašćena je pozivima, kojima se uprava vazda odazivlje.

I ove godine primilo je društvo više glasila besplatno za svoje članove.

Knjižnica umnožila se na 170 djela.

Društvo broji 110 članova i to: pokrovitelja, 3 začasnih člana, 16 utemeljitelja, 14 potpomagača i 77 redovitih članova.

Prema tomu je broj članova ove godine za 5 lica manji.

Evo „Zajednice“ dakle na pragu svoje 25-godišnjice. Na svjetlim krilima svoga gesla bliži se ona pouzdano idejalu svoje mete. Prionimo zato svi krjepkom voljom, djelotvornom ljubavi, e da bi zvijezda naše „Zajednice“ na dan 25-godišnjice zasjala u potpunom čistom sjaju!

Dne 26. srpnja o. g. navršila je „Zajednica“ prvo četvrtstoljeće svoga opstanka. To je naime bio onaj historički dan u povijesti njezinoj, na koji su ju pri godom županijske učiteljske skupštine u Osijeku zasnovali naši predčasnici. Nekoć malena, danas se krasno razvila. Na čvrstom temelju svome podigla se smjelo i pouzdano, pa revnovala neumorno čislotom godina, da što više ostvari onoga, što joj kao cijelj ističe društvena svrha.

Obazremo li se na društveno djelovanje u minulom četvrtstoljeću te vidimo, da je „Zajednica“ prema svojoj snazi vazda spremna bila sudjelovati kod provadanja mnoge korisne osnove i stališke probiti bez obzira, bio sad njen korijen izbio u samom društvu ili u širem kolu hrvatskoga učiteljstva.

Dokazom toga svakako je i rad ove 25. društvene godine, koji se dosada prikazuje, kako slijedi.

Novi izabrani odbor, a na čelu mu predsjednik Franjo

Sudarević, a uz njega tajnica Josipa pl. *Glembayeva* i blagajnik *Vjekoslav Benak*, pregnuli su odmah živo nastaviti djelovanje koje im je 24. glavna skupština iznova povjerila. Rad otpočela je uprava ostvarenjem zaključka glede osnovanja „učiteljske čitaonice“. Već 17. veljače sazvana je druga odborska sjednica, u kojoj se izradila osnova provedbe toga zaključka. Deputacija od tri lica (predsjednik Sudarević, tajnica Glembayeva i odbornik Fichtner) predala je u ruke velem. g. gradskoga načelnika Konstantina *Graffa* molbeniku, kojom se moli ustupljenje velike zbornice u pučkoj školi u Jägerovoj ulici za prostoriju „učiteljske čitaonice“.

Blagonaklonošeu velem. g. gradskoga načelnika Konstantina Graffa riješena je ova molba povoljno, pa se društvu „Zajednici“ dozvolilo, da dvoranu u pučkoj školi u Jägerovoj ulici može u buduće upotrijebiti za svoju društvenu prostoriju i „učiteljsku čitaonicu“ i rasvijetliti ju plinom na gradski trošak, ako cijevi za plin na svoj trošak uvede i svjetiljke nabavi.

Dne 20. siječnja o. g. sazvala je uprava „Zajednice“ prvi sastanak članova „Zajednice“, koji žele, da se osnuje čitaonica. Na tom sastanku izabran je predsjednikom čitaoničkoga odbora Franjo Sudarević, tajnicom i redateljicom Josipa pl. Glembay-eva, blagajnikom Leonard Fichtner.¹ Za odbornice, odnosno odbornike: Anka Graff, Zora Hudetz, Matija Kunst i Mile Teslić.

U tom sastanku prihvaćen je i kućni red za učiteljsku čitaonicu, koji su po kućnom redu zagrebačke učit. čitaonice sastavili tajnica Glembay-eva i odbornik Fichtner.

Učiteljska čitaonica otvorena je 17. veljače t. g. vrlo lijepim koncertom, u kojem su sudjelovali članovi „Zajednice“ i učit. pripravnici.

U čitaonici ima preko 20 stručnih i beletrističkih, ponajviše hrvatskih glasila. Članova ima 45.

Gda. Jelica Belović-Bernadzikowska poklonila je učit. čitaonici više pedagoških časopisa i djela. Hvala joj.

Nastojanjem tajnice Glembayeve složili su se neki članovi čitaonice u *pjevački zbor*, koji si je postavio zadaćom gojiti pjesmu nabožnu i svjetsku. Na zamolbu preuzeo je dragovoljno ravnanje toga zbora ravn. učitelj i poznati vredni glazbenik g. Đuro Rožić. Članovi pjevačkoga zbora jesu za sada

p. n. gdice i gg.: Anka Bogdanić, Mijo Biljan, Antun Fabijanović, Leonardo Fichtner, Ivan Fury, Josipa pl. Glembay, Katica i Zora Hudetz, Marija Kunst, Milica Landolt, Jelka Magjarević, Milan Miholjević, Stjepana Maulbeck, Franjka Pavišić, Andelka Puhovski, Antun Schmidt.

Dne 21. travnja o. g. držao je veleuč. g. profesor Vjekoslav *Celestin* članovima čitaonice poučno predavanje: „Najstariji tragovi kulture čovječje u Evropi, najpače u našim stranama do dolaska klasičkih naroda“, s ilustracijama.

Tom zgodom pjevao je zbor čitaonice prvi put, i to: Trišlerovo „Pozdravljenje Marijino“.

Ovogodišnji proljetni sastanak „Zajednice“ obdržavao se 9. svibnja u Petrijevcima.

Za službe božje pjevao je zbor čitaonice pod ravnateljem g. Đ. Rožića svečanu latinsku misu.

Na sastanku predavao je učitelj i član Josip Böhm štivo „*Fruška gora*“ po čitanci IV. razreda. Zatim raspravljalo se pitanje „Saveza“: „Zadovoljava li današnji način priprave i osposobljivanja za učiteljski poziv potrebama vremena i našega pučkoga školstva?“

U zanimivoj svojoj raspravi dokazivao je izvjestitelj Milan Miholjević jasno i iscrpivo, da današnji način priprave za učiteljsko osposobljivanje, obzirom na sveopći napredak traži usavršenje. Izrečene su bile dvije različne rezolucije:

a) Izvjestiteljeve, koje traže usavršenje naučne osnove hrv. učiteljskih škola, i

b) rezolucije gg. Fabijanovića, Fichtnera i Rožića, koji mniju, da osnova zadovoljava i to dokazuju konkretnim činjenicama.

Nakon vrlo živahne debate prihvaćene su rezolucije b).

Dne 4. lipnja posjetio je društvene prostorije „Zajednice“, prigodom pregledavanja osječkih pučkih škola, predstojnik vladinog odjela za bogoslovje i nastavu, presvj. g. Armin Pavić, u pratnji zemaljskoga školskoga nadzornika velem. g. Josipa *Stipetića* i kralj. savjetnika i gradskoga načelnika velem. g. Konstantina *Graffa* i školskoga nadzornika pogl. g. Pavla *Oreškovića*.

U učiteljskoj čitaonici pozdravila je visoke goste u ime uprave odbornica, Marija *Pinterovićeva*. Presvjetli g. odlikovao

društvo u toliko, što se je pohvalno izrazio o uređenju *učiteljske čitaonice* i svojim potpisom ukrasio društvenu knjigu posjetnika.

Dne 16. lipnja upriličio je pjevački zbor učiteljske čitaonice za članove deklamatornu-glazbenu zabavicu, na kojoj se krasnoslovilo, pjevalo, sviralo na harmoniju i udaralo u citaru, a mnogobrojni slušatelji živo povlađivali izvršujućim članovima.

Na zahtjev nekih članova urekao se 1. srpnja izlet članova čitaonice u gradski vrt. U krasnom tom perivoju proveli članovi ugodno poslije podne, pa se dobre volje večerom vraćali.

Upravni odbor držao je do 15. rujna 7 odborskih sjednica, u kojima se živo radilo u prilog društvene svrhe. Osobito vijećalo se o tom, kako će se što doličnije proslaviti 25-godišnjica „Zajednice“. Kao dan te proslave ustanovio se 26. rujan 1901.

Za proslavu 25-godišnjice ustanovio odbor ovaj raspored:

U predvečerje upriličit će pjevački zbor čitaonice po mogućnosti što ljepši koncerat.

Drugi dan 26. rujna čitati će se prije svečanoga sastanka svečana služba božja s Tebe Boga hvalimo u župnoj crkvi. Poslije tog svetog čina uputit će se članovi i dobro došli gosti na sastanak u krasnu iskićenu dvoranu pučke škole u Jagerovoј ulici. Tuj će ih predsjednik g. Franjo Sudarević pozdraviti svečanim prigodnim govorom.

Poslije toga čitat će čepinski ravn. učitelj i član odbora g. Ferdo Rauschenberger nagradenu raspravu: „Stećevine hrvatskoga učiteljstva u minulom četvrt-stoljeću“.

Poslije skupštine bit će u svratištu „Central“ zajednički objed, čim će se zaključiti slava 25-godišnjice.

spomen proslave 25-godišnjice svoga opstanka izdalo je učiteljsko društvo „Zajednica“ ovu spomenicu. Sve podatke sabrala je tajnica Josip pl. Gembay-eva i savila od njih evo vijenac lijepe uspomene savjesna, pregnutljiva rada. Vijenac taj predaje ona sad članovima živom željom, da bi svaki našao u njem bar

jedan cvijetak poticaja, koji će ga miloduhom svojim uznijeti i pobuditi u njegovoju duši želju: zasaditi taj cvijetak u srce svoje, gojiti ga marno i ustrajno, dok ne uhvati čvrst korijen, potjera mladice, uzraste, prolista, procvjeta i napokon urodi obiljem ploda, gojitelju na sreću i veselje, a idejalnomu našemu stališu na korist, čast i diku.

U to ime blagoslovio nam Gospod rad naš i u buduće. Dočekali nasljednici naši sretno drugu 25-godišnjicu, a zadovoljstvo njihovo neka bude zlatni lovovrijenac, kojim će ovjenčati na taj dan vedro čelo mile naše „Zajednice“.

II.

UPRAVLJAJUĆI ODBORI.

God. 1874.—1876.

Privremeni odbor. Predsjednik: Ante Felingstein; potpredsjednik: Aleksander Dončević; tajnik: Bogdan Penjić; blagajnik: Andrija Pakšec. Odbornici: Ante Truhelka, Tomislav Benko, prof. Andrija Kodrić, Silvija Genzić i Franjka Pakšec.

God. 1876.—1878.

Predsjednik: Ante Felingstein; potpredsjednik: Josip Vitanović; tajnik: Antun Truhelka, do 13. lipnja 1877; blagajnik i tajnik, od 13. lipnja 1877.—9. rujna 1878.: Andrija Pakšec. Odbornici: Mato Gršković, Franjo Vaniček, Bogdan Penjić, Tomislav Benko. Zamjenici: A. Dončević, A. Streitenberger, St. Dugački, Franjka Pakšec.

God. 1878.—1889.

Predsjednik: Andrija Pakšec; potpredsjednik: Aleksander Dončević; tajnik: Đuro Springer; blagajnik: Andrija Pakšec. (Imena odbornika nijesu se mogla naći.)

God. 1889.—1890.

Predsjednik : Pavao Orešković; potpredsjednik : Marijan Vuković; tajnik : Franjo Sudarević; blagajnik : Đuro Rožić. Odbornici: Josip Anschau, Bogdan Penjić, Marija Pinterovićeva, Marija Reisenbüchler. Zamjenici odbornika: Ante Felingstein, Josip Jureković, Anka Karlović i Lidvina Mahulka.

God. 1890.—1891.

Predsjednik : Pavao Orešković; potpredsjednik : Marijan Vuković; tajnik : Josip Anschau; blagajnik : Đuro Rožić. Odbornici: Matej Kunst, Josip Mesić, Marija Pinterovićeva, Marija Reisenbüchler i Đuro Schaffer.

God. 1891.—1892.

Predsjednik : Pavao Orešković; potpredsjednik : Josip Mesić; tajnik : Josip Anschau; blagajnik : Đuro Rožić. Odbornici: Josip Jureković, Marija Pinterovićeva, Marija Reisenbüchler, Vjekoslav Verk i Mile Župan.

God. 1892.—1893.

Predsjednik : Bogdan Penjić; potpredsjednik : Josip Mesić; tajnik : Mirko Leman, do 31. svibnja 1893.; blagajnik : Matija Smolić, i tajnik od 31. svibnja 1893. Odbornici: Matej Kunst, Franjo Kralj, Antun Martić, Marija Pinterovićeva i Mile Župan.

God. 1893.—1894.

Predsjednik : Bogdan Penjić; potpredsjednik : Josip Mesić; tajnik i blagajnik : Matija Smolić. Odbornici: Dragutin Hirc, Mirko Leman, Antun Martić, Marija Pinterovićeva i Mile Župan.

God. 1894.—1895.

Predsjednik : Bogdan Penjić; potpredsjednik : Josip Mesić; tajnik i blagajnik : Matija Smolić. Odbornici: Leonard Fiechtner, Dragutin Hirc, Mirko Leman, Marija Pinterovićeva i Matej Kunst.

God. 1895.—1896.

Predsjednik : Bogdan Penjić; potpredsjednik : Josip Mesić; tajnik i blagajnik : Matija Smolić. Odbornici: Leonard

Fichtner, Franjo Kralj, Mirko Leman, Marija Pinterovićeva, Vjekoslav Verk.

God. 1896.—1897.

Predsjednik: Franjo Sudarević; potpredsjednik: do 9. svibnja 1896. Josip Mesić, od onda Franjo Kralj; tajnik: Vjekoslav Verk; blagajnik: Matija Smolić. Odbornici: Josip Anschau, Leonard Fichtner*). Antun Martić**), Marija Pinterovićeva.

God. 1897.—1898.

Predsjednik: Franjo Sudarević; potpredsjednik: Franjo Kralj; tajnik: Leonardo Fichtner; blagajnik: Antun Martić. Odbornici: Vjekoslav Benak, Ivan Brajković, Milan Miholjević, Dragutin Matijević i Marija Pinterovićeva.

God. 1898.—1899.

Predsjednik: Franjo Sudarević; potpredsjednik: Stjepan Ebrić; tajnik: Milan Miholjević; blagajnik: Vjekoslav Benak. Odbornici: Leonard Fichtner, Josipa pl. Glembayeva, Marija Pinterovićeva, Ferdo Rauschenberger, Vladimir Tucaković.

God. 1899.—1900.

Predsjednik: Franjo Sudarević; potpredsjednik: Leonard Fichtner; tajnica: Josipa pl. Glembayeva; blagajnik: Vjekoslav Benak. Odbornici: Stjepan Ebrić, Milan Miholjević, Marija Pinterovićeva, Ferdo Rauschenberger i Vladimir Tučaković.

God. 1900.—1901.

Predsjednik: Franjo Sudarević; potpredsjednik: Matej Kunst; tajnica: Josipa pl. Glembayeva; blagajnik: Vjekoslav Benak. Odbornici: Stjepan Ebrić, Leonard Fichtner, Milan Miholjević, Marija Pinterovićeva i Ferdo Rauschenberger.

*) Tajnik od 7. siječnja 1897.

**) Blagajnik od 7. siječnja 1897.

III.

RASPRAVE

ČITANE NA GLAVNIM SKUPŠTINAMA I SASTANCIIMA
DRUŠTVA.

O školskom zapitu. Izvjestitelj Vjekoslav Fragner. (6. rujna 1878.)

Rad pučkoga školstva može samo onda ustrajan biti, ako se učiteljski stališ sam po sebi sved više i više diže na moralnu čast i strukovnu visinu.

Izvjestitelj: Ante Felingstein. (6. rujna 1878.)

Općenito se prigovara pučkoj školi *radi raskalašenosti mladeži po ulicama* i manje čednom ponašanju u crkvi i kod kuće. Koji su tomu razlozi, te kako bi mogao pučki učitelj te razloge svojim auktoritetom malo po malo zapriječiti i tomu zlu napokon suprot stati?

Izvjestitelj: Franjo Kralj. (24. kolovoza 1880.)

Rezolucije:

1. Raskalašenosti i nečednomu ponašanju kriv je zapušten domaći uzgoj djece i njihova okoliš, te raskalašeno i nečedno ponašanje roditelja samih, nipošto se pako ta ljaga ne može, ne smije školi u grijeh upisati.

2. Djeca iduće u skupovima, neka idu stanovitim redom.

3. Učitelj neka najpouzdanije učenike izabere za vode, koji će tu čast dотle vršiti, dok iste vrijednima budu.

4. Učitelj neka djecu nauči što više zanimivih, a njihovu duševnomu i tjelesnomu razvoju korisnih igara, nastojeći, da ih pri svojim sastavcima izvadaju, a neka ih i sam svojom prisutnošću počasti, ili, neka povede po kojega općinara na igralište.

5. Učitelj neka svakom zgodom govori o ljepoti čedna ponašanja, poštena srca i t. d. te nastoji tako ogrustiti i omrziti djeci sve, što je neugladeno.

6. Učitelj neka si sa svojim ponašanjem i savjesnim vršeњem staliških dužnosti nastoji steći auktoritet kod općinara, da uzmogne skupa s istima laglje djelovati na čin djece.

7. Učitelj neka upotrebi svaku zgodu, da uputi općinare u najglavnijim gledenje čudorednoga uzgoja njihove mlađeži.

Svjetle i tamne strane učiteljskoga zvanja.

Izvjestitelj: Josip Anschau. (18. 6. 1889.)

Kako će učitelj u školi ne hrvatske narodnosti najuspješnije gojiti hrvatski jezik?

Izvjestitelj: Franjo Sudarević.

Nacrt statuta učiteljskoga konvikta u Zagrebu.

Izvjestitelj: Franjo Sudarević. (4. 8. 1890.)

Kako će učitelj biti povjerenoj si mlađeži uzorom reda i tačnosti?

Izvjestitelj: L. Fichtner. (5. listop. 1891.)

R e z o l u c i j e:

Da učitelj bude svojim učenicima živi primjer reda i tačnosti treba:

1. da je reč bi rođen za učitelja; da je svesrdno odan svomu zvanju; da temeljito i do malih sitnica poznaje svoju zadaću. Osim toga treba, da napreduje s duhom vremena, usavršujuće se nepres tano u svom zvanju i općoj obrazovanosti;

2. da u svem prednjači svojim učenicima dobrim primjerom, pa da mu se u svem čini slažu riječima;

3. da je vazda dosljedan i jednako pravedan prama svojim učenicima;

4. gdje mu se samo prilika pruži mora nastojati, da mlađež upozna krasni rad u prirodi, a na nju ju valja poticati shodnim rečenicama, poslovicama i pripovijetkama;

5. da svoje držanje udesi tako, da bude dostoјno zvanju. Kuća mu budi uzor reda, a obiteljsko življenje primjerom skladna i poštena života;

6. svoju svrhu polučit će učitelj uza sve to samo onda, ako ga što krijeprčije podupire dom i država valjanom paskom i uzgojem mlađeži izvan skole.

O uspravnom pismu.

Izvjestitelj: Josip Mesić. (7. siječ. 1892.)

Zivot Jana Komenskoga, čitao kr. škol. nadzornik Marijan Vuković 31. ožujka 1892.

Povijest „Zajednice“.

Komenski u historiji pedagogije, čitala Franjka Ditz
31. ožujka 1892.

Utjecaj Komenskoga na razvitak škole, čitao Josip Me-
sić 31. ožujka 1892.

Što bi mogla učiniti škola, da narod knjigu što više zavoli?

Izvjestitelji: Mirko Leman i Franjo Kralj. (15. lipnja 1893.)

Rezolucije:

a) Uputom već u mladosti, u školi naime, vježbati djecu u okretnom čitanju, a pri zanimivu štivu upozoriti ju, da se i u drugim knjigama nalazi neizmjerna korist;

b) porazdavati djeci brojeve „Smilja“, „Bršljana“ ter u gospodarsku struku zasjecajuće listove „Hrv. Pčelu“, „Seoski Gospodar“ i t. d. te se osvijedočiti, da li su djeca rado sadržaj shvatila;

c) pripovjetati djeci zanimive i korisne pripovijetke, te ih tom zgodom upućivati, da su uzete iz te i te knjige, koja se može za neznatan novac nabaviti;

d) učenike, koji svoju dužnost revno izvršuju, nagraditi knjigama, bilo poučnoga ili zabavnoga sadržaja;

e) nastojati oko toga, da roditelji ili ini dobrotvori djece upisuju među članove kojega društva, n. p. „Matice Hrvatske“, „Sv. Jerolimskoga“ i t. d.;

f) nastojati oko toga, da se prinos za učiteljsku i učeničku knjižnicu od 20 na 40 kruna povisi, da se tim što više umnože knjižnice, te tako što veći broj moralnih i poučnih knjiga po djeci u narod se razgrani;

g) napokon, da se u onim mjestima, gdje postoje pučke škole, ustroje narodne knjižnice.

Novi genetički razvoj linijature u pučkoj školi.

Izvjestiteljica: Josipa pl. Glembayeva (15. lipnja 1893.)

Rezolucije:

1. Zadaća I. razreda je, da se djeca upoznaju pojedinim slovima i pravilno ih uče pisati, dočim se u ostalim razredima priučavaju na lijepo samostalno pismo;

2. da to što pravilnije i točnije bude, pišu djeca isprva u pomoćnim ertama, no ove iščezavaju postepeno tako, da učenici IV. razreda napokon pišu samo na jednoj liniji;

3. crte u zadaćnicama i pisankama jesu ove:

a) temeljna crta, koja ostaje do V. razreda,

b) prva pomoćna crta, koja s temeljnom čini propisani razmak u kojem se piše, i to:

u I. razredu 1. poljeće $\frac{5}{2} \text{ mm}$ } do sada 6 mm

u II. razredu 1. poljeće $\frac{4}{2} \text{ mm}$ } do sada 5 mm

u III. razredu 1. poljeće $\frac{3}{2} \text{ mm}$ } do sada 3 mm

u IV. i V. razredu napokon normalna veličina 2 mm ,

c) druga pomoćna crta, koja opredjeljuje veličinu velikih pismena;

4. temeljna crta mora biti živo izražena, pomoćne crte su pako posve tanke:

5. linijatura zadaćnice i pisanke ima u svakom razredu biti posve jednaka. Pisanke su bez pretpisa.

Slójd u pućkoj školi.

Izvjestitelj: M. Smolić. (10. svib. 1894.)

Rasprava osnove pravila o ustroju statuta: „Učiteljske pripomoćne zadruge“.

Izvjestitelj: Franjo Sudarević. (g. 1894.)

Ženski slójd. Izvjestiteljica: Jelica Belović. (9. svib. 1895.)

Pogled na prasvijet naše domovine.

Izvjestitelj: Dragutin Hirc. (9. svib. 1895.)

Kako da se udesi vježba u uzgoju i obuci, da urodi što boljim plodom?

Kako se postupa pri dijeljenju voćaka iz školskih vrtova?

Izvjestitelji: Franjo Kralj i Mile Magdić. (9. svib. 1896.)

Nove čitanke u pućkoj školi.

Izvjestitelji: Leonardo Fichtner i Matija Smolić. (9. 5. 1896.)

Kako preuzimaju pčelci?

Izvjestitelj: J. Seljan. (8. listop. 1896.)

O tjelovježbi u pućkoj školi. (8. list. 1896.) Ljudevit Sorlini.

O engleskim školskim prilikama, čitao 4. veljače 1897.

Milan Miholjević.

O geografskim razlaganjima, raspravlja 4. velj. 1897.
Leonard Fichtner.

O koristi i svrsi moralno-religioznih društava za odraslu mladež, obzirom na I. jur opstojeće društvo sv. Josipa u Petrijevcima.

Izvjestitelj: Antun Sip. (6. svib. 1897.)

Rezolucije:

1. Moralno-religiozna obrazovna društva mladeži jesu znamenit i velik faktor u čovječjem životu. Svrha im je obrazovanje poljodjelske i zanatlijske mladeži u religioznom i domoljubnom duhu gojenjem poljodjelcu i zanatliji potrebnih nauka i pružanjem pristojnih zabava.

2. Takova bi se društva imala osnovati po svoj domovini, te bi ih trebalo što prije u život privadati, da uzmognu blagotvorno djelovati. Njihovi osnivači imadu biti u prvom redu narodni prijatelji i dobrotvori, kao što su svećenie, učitelji i dr., bez obzira na konfesiju.

3. Da se moralno-religiozna obrazovna društva uzmognu osnovati i uzdržavati, neka se umoli vis. kr. zem. vlada, da preporuči osnivanje takovih društava učiteljstvu, a u sporazumu preč. ordinarijatima svećenstvu.

4. Imadu se udesiti sgodna pravila, koja odreduju rad i skrb pojedinim funkeionarima kao i dužnosti članovima. Po njima se imadu izraditi naučne osnove, kuéni redovi, upriličiti dobrovoljno općenje, posijela i zabave. Takva pravila ima moralno-religiozno obrazovno društvo u Petrijevcima.

Školske šetnje. Pedag. studije M. Lemana.

Rezolucije:

1. Školske šetnje djeluju povoljno na duševni i tjelesni razvitak učenika. Na njima se naime neposrednim gledanjem raznih predmeta duh učenika razveseljuje i bistri, dočim se tijelo uz primjereno gibanje na svježem zraku krijepi;

2. one su važno uzgojno sredstvo; nigdje se ne može učitelj tako dobro upoznati s individualnim sposobnostima učenika kao na škol. šetnjama, a to je od velike koristi po njegov uzgojni rad u školi;

3. i s didaktičkog gledišta škol. šetnje puno vrijede, jer zamjenjuju zornu obuku, a nadopunjaju stvarnu, te su tako nuždan komentar mnogim štivima u našim čitankama;

4. najprije treba nastojati, da se na škol. šetnjama postignu uzgojni rezultati, a onda didaktički; uzima se dakle

u prvom redu sve ono, što je kadro srce oplemeniti, a volji dati stalan, znacajan smijer, to će se pako postići lijepo zamisljenim i izvodenim igram, te slobodnim gimn. vježbama, kao: utrkivanjem, preskakivanjem, loptanjem, plivanjem, peganjem, nipošto redovitim gimn. vježbama, koje se mogu shodnije obaviti na gombalištu uz školu;

5. didaktički rad uzima se samo u toliko, u koliko se osniva na zrijenju; učitelj upozoruje učenike na razne predmete, koji se na na dotičnim škol. šetnjama nalaze, učenici ih motre, sakupljaju, a istom u školi sve će se to metodički obraditi; stoga metodički udešene škol. šetnje sa lih didakt. podlogom (svrhom) nemaju smisla;

6. naprsto mehanične vježbe ne spadaju u okvir škol. šetnja; no mehaničke vježbe, koje se osnivaju na zorovima dopušćaju se; nebi bilo umjesno na škol. šetnjama učiti 1×1 , ali umjesno mjerjenje istoga;

7. da didaktički rad na škol. šetnjama bude što valjaniji, ima se učitelj savjesno pripraviti za svaku takovu šetnju;

8. na škol. šetnjama obradiva se gradivo, koje je u čitankama, a nipošto stvari sasvim drugotne;

9. kod svake škol. šetnje ima se u obzir uzeti nastavni plan, u koliko je moguće, inače ima se propustiti inteligenциji i iskustvu učitelja da ju udesi onako, kako će najbolje odgovarati mjesnim okolnostima, i kako misli, da će s njome postići uzgojni i nastavni uspjeh u što većoj mjeri.

O pismu u opće, čitao 6. svib. 1897. M. Miholjević.

Školski izlet. Pedagoška studija, čitao 16. rujna 1897. Mirko Leman.

Rezolucije su pred „O pismu u opće“ gore navedene.

U čem je odgojno djelovanje pučke škole?

Izvjestitelj: Milan Miholjević. (16. pros. 1897.)

Što može i mora činiti škola, da se podigne blagostanje u narodu?

Izvjestitelj: Leonardo Fichtner. (12. svib. 1898.)

Rezolucije:

1. Da se podigne blagostanje u narodu dužnost je školi, da intenzivno djeluje na mladež obukom kao najopsežnijim uzgojnim sredstvom, priučavajući ju na radinost, urednost, točnost, savjesnost i štedljivost. Uz to imade škola s prak-

tičnim štivima iz čitanke, s uredenom knjižnicom, dobim školskim vrtom i u njem smještenim pčelinjakom buditi u mlađeži volju za gospodarstvo i njegove ogranke, te obrtništvo i trgovinu kao glavne faktore narodnjega blagostanja, a u opetovnici i narodu širiti dobra djela gospodarska i obrtnička kao i listove takove struke.

2. Da škola uzmogne djelovati oko podignuća narodnjega blagostanja, ima a i mora sizati njezino djelovanje obrazovno i na cijelu njezinu okolicu — na narod, nagovara-jući ga na sve ono, što je dobro, plemenito, korisno i potrebno ; shvatajući tako škola svoj poziv, da kulturno i moralno djeluje, te narod oplemeni radinošću, značajnošću, štedljivošću i sdušnošću.

3. Školski faktori morali bi biti u neprestanu dodiru s drugim faktorima, koji šire racionalno gospodarstvo i njegove ogranke, kao i s drugima, koji blagostanje unapređuju. Njihov rad ima biti suglasan, patriocijan i savjestan. Učitelji bi imali sve to podupirati i svojski nastojati oko unapred- enja javnih interesa, pa bi s toga i poželjno bilo, da se njima stabilnošću njihova službovnoga mesta, biranjem kao funk- cijonare u odbore i u općinsko zastupstvo pruži prilika i o- mogući uspješno djelovati i podizati blagostanje u narodu.

Prostoruko crtanje u pučkoj školi.

Izvjestiteljica: Josipa pl. Glembayeva. (18. svib. 1899.)

U raspravi zagovara se crtanje na čistoj artiji, dakle bez pomoćnih točaka (stigma).

Rezolucije istaknula je izvjestiteljica u formi slijedećih pitanja :

1. Da li je dobro, da učenici III. razreda započemu crtanje istim načinom, kao prije učenici II. razreda ?

2. Je li je učenik III. razreda dosta zrio i dovoljno vješt, da si po naputku učiteljevu sam nade i označuje pomoćne točke i pravce, ako mu je pri ruci sasvijem čista artija, centimetar, olovka i brisalo ?

3. Što je bolje, crtanka ili block ?

4. Ima li u pogledu metodičke postupice vrijediti ovo : Učenici III. razreda vježbaju, od temeljnih pravaca počam sve do pod konac školske godine samo likove, složene od pravaca raznoga smjera. U IV. pak razredu treba da se uz

proširenu vježbu grade III. razreda uzme još i posebni obzir na krivulje?

5. Može li prostoruko crtanje uopće biti predmetom pučke škole ili ne?

Crkveno pjevanje u pučkoj školi.

Izvjestitelj: Antun Schmidt. (14. rujna 1899.)

Rezolucije:

1. Dužnost je učiteljeva, da prama mogućnosti unapređuje pjevanje uopće, a crkveno napose, obzirom na veliki upliv istoga na etički odgoj mlađeži;

2. pjevanje u pučkoj školi treba da bude jednoglasno. Više bi se školske oblasti imale pobrinuti, da se u mjestima, gdje je to moguće, naročito u takovima, gdje imade više pučkih škola, namjesti posebni, stručno naobraženi učitelj, koji će svu mlađež sistematički podučavati u pjevanju.

Da li je dosad stečeno iskustvo pokazalo, da obuka u nižim pučkim školama i opetovnicama na temelju naučnih osnova od 13. pros. 1895. i 20. pros. 1875. zadovoljavaju zahtjevima škol. zakona od 31. list. 1888. (§. 1., 50. i 52.) kao i potrebama vremena.

Ako tomu ne zadovoljava, neka se istakne, kako bi jedno i drugo valjalo preudesiti, s osobitim obzirom na prilike našega naroda i uređenje pučke škole i opetovnice?

Izvjestitelj: Leonardo Fichtner. (5. trav. 1900.)

Rezolucije:

I. Stećeno je do sad iskustvo pokazalo, da bi naučne osnove od 13. pros. 1895. i 20. pros. 1875. odgovarale zahtjevima škol. zakona od 31. listop. 1888. (§§. 1., 50. i 52.) kao i potrebama vremena, kad bi se u *jedinstvenu naučnu osnovu* za niže pučke škole opet uvrstila stvarna obuka t. j. najvažnije iz zemljopisa, povjesti, prirodopisa i fizike na temelju novih čitanaka, što bi odgovaralo i ustanovi škol. zakona od 31. listop. 1888. §. 50., te oprovrglo kojekakove prigovore, kao da je novom jedinstvenom naučnom osnovom iz pučke škole istisnuta *realna obuka*; kad bi se uz istaknuti cilj tjelovježbe ujedno preciziralo i učevno gradivo za svaki pojedini razred, pak ustanovilo i zgodnije vrijeme za ovu obuku; te kad bi se naučna osnova za ženski ručni rad preinačila prema našim gradskim i seoskim prilikama.

II. Naše naučne osnove, usporedene naučnim osnovama drugih zemalja naše monarkije, ističu se kao posljedak na-predna rada za narodnu prosvjetu.

III. Učevno gradivo, propisano ovim osnovama za pučku školu i opetovnicu, podaje maksimum materije, što ju pučka škola obraditi treba i može.

IV. Po ovim osnovama može pučka škola i opetovnica valjano postići svoje ciljeve, ako nije pretrpana odveć velikim brojem školskih polaznika; ako joj nijesu prostorije tijesne i neprikladne; ako se svom strogosti vrše naredbe o polazu škole; ako ima dobre školske knjige i potrebita pomagala i napokon, ako je učiteljstvo materijalno obezbijedeno i za svoje zvanje oduševljeno.

O shodnom načinu obučavanja krasopisa u pučkoj školi.

Izvjestiteljica : Katica Hudetzova. (20. rujna 1900.)

Kako bi si narod mogao stići potrebitu opću naobrazbu?

Izvjestitelj : Josip Metzing. (20. pros. 1900.)

Zadovoljava li današnji način priprave i sposobljenja za učiteljski poziv potrebama vremena i našega pučkoga školstva?

Izvjestitelj : Milan A. Miholjević. (9. svib. 1901.)

Stečevine hrv. učiteljstva u minulom četvrt stoljeću.

Nagrađena rasprava. Izvjestitelj : Ferdo Rauschenberger. Citana u svečanoj skupštini 24. rujna 1901.

Ova rasprava nalazi se otisnuta pri kraju predležeće spomenknjige. (Vidi str. 87.)

IV.

PRIJEDLOZI

STAVLJENI U DRUŠTVENIM SKUPŠTINAMA.

1. Učiteljstvo grada Osijeka predlaže na izvanrednom sastanku 26. studenoga 1874.. da se i u Osijeku osnuje učiteljsko društvo.

Uspjeh: Društvo je osnovano pod naslovom: „Učiteljska zajednica za podžupaniju osječku“ 13. svibnja 1875., a pravila mu potvrđena 29. ožujka 1876.

2. Upravljajući odbor potiče centralni odbor u Zagrebu, da od vis. kr. zem. vlade zamoli dozvolu, da se odgodjena III. opća hrv. učit. skupština smije obdržavati u Osijeku g. 1878. (13. travnja 1877.)

Uspjeh: Učinjeno, vis. dozvola izhodjena i III. opća hrv. učiteljska skupština obdržavana u Osijeku mjeseca rujna 1878.

3. U odborskoj sjednici 13. travnja 1877. predloženo, da se povremeno priredjuju pedagoško - didaktična predavanja.

Uspjeh: Priredjena prigodom svakoga društvenoga sastanka.

4. Izložbeni odbor zaključi koncem g. 1878. preostatak zgoditaka lutrije i izložbe, nadalje čisti ostatak u novcu pokloniti učit. društvu „Zajednici“.

Bilješka: Tim je položen temelj društvenoj knjižnici i društvenoj glavnici.

5. 15. lipnja g. 1886. predloženo:

a) da se stagnaciji učini kraj i društvo privede novome životu;

b) da se prema promijenjenim prilikama na temelju prvih društvenih pravila sastave nova pravila;

c) da će društvo pristupiti u „Savez hrv. učit. društava“ čim se društvo preporodi, a vis. kr. zem. vlada pravila potvrди;

d) da i „Zajednica“ doprinese za gradnju „Hrv. učit. doma“ primjerenu novčanu svotu, razne stvari za lutriju; da potiče učiteljstvo grada Osijeka i kotara, da u istu svrhu šalju prineske.

Uspjeh: Društvo se obnovilo. Pravila potvrdila vis. kr. zem. vlada 25. ožujka 1890. br. 10.171. Za „Hrv. učit. dom“ otposlani prinesci u novcu i za lutriju od strane društva i učiteljstva ovoga kraja.

6. Da se svake godine jedna rasprava nagradi s jednim dukatom. Za ovu nagradnu radnju ima odbor svaki put raspisati natječaj.

Provedba: Učinjeno po više puta, onda obustavljeno. Ovaj prijedlog ponovljen je god. 1899. od odbornice Josipe pl. Glembayeve tom promijenom, da se nagrada od 10 kruna u zlatu daje u dekoraciji.

7. Da „Zajednica“ izda za god. 1890. „Učiteljski koledar“ sa šematzizmom učiteljstva.

Oaska: Na provedbi radilo se, ali ostvariti se prijedlog nije mogao.

8. Da se kod ovoga društva vodi imenik članova, blagajnički dnevnik, urudžbeni zapisnik i knjiga, u kojoj se uvršćuju zapisnici sjednica, sastanaka i skupština.

Uspjeh: Točno se vodi knjige od god. 1891.

9. G. Sudarević predlaže, da se u будуće rezolucije, priprave skupština radi, objelodane u školskim glasilima.

Bilješka: Učinilo se sve do tle, dok se nijesu počeli izdavati posebni pozivi.

10. G. Penjić predlaže, da se 300-godišnjica pedagošta Jana Amosa Komenskoga dolično proslavi.

Uspjeh: Proslava izvršena.

11. G. Penjić predlaže, da se na grad. poglavarstvo upravi molba, da bi isto društvu ustupilo jednu sobu u donjogradskoj školi kao društvenu prostoriju, u koju će se smjestiti i knjižnica društva.

Bilješka: Povoljno riješeno i u toj sobi bila društvena knjižnica do god. 1897.

12. Da „Zajednica“ kolektivno sudjeluje na izložbi učila u Zagrebu g. 1892.

Uspjeh: Učinjeno i društvo odlikovano počasnom diplomom.

13. Da „Zajednica“ izda društveno glasilo pod imenom „Orao“.

Opsaska: Nastojanje oko ostvarenja ostalo bezuspješno.

14. G. Penjić predlaže, da se podnese molba na kr. kot. oblast, neka bi općinama naložila, da isplate učiteljima dnevnice odredjene za zemaljske skupštine, sada u svrhu, da učiteljstvo što mnogobrojnije može posjetiti glavne skupštine svoga društva „Zajednice“.

Uspjeh: Kotarska oblast odredila učiteljstvu dnevnicu od 4 Krune i podvoz na kasniju molbu društvene uprave.

15. M. Smolić: Da se po klišeju diplome društvenoga pokrovitelja izdadu diplome i svim članovima „Zajednice“, onda da se pozovu i druga učit. društva, da isto tako učine.

Uspjeh: Članovima „Zajednice“ izdane su diplome, no učiteljska društva nijesu se odazvala pozivu glede narudžbe diploma.

16. M. Smolić: Da se na vis. kr. zem. vladu upravi molba za povoljno riješenje molbenice osječkoga učiteljstva poradi drva za ogrijev ili drvarinu upravljenu prema tum ačenju zakona po presv. g. odjelnom predstojniku Dr. Kršnjavomu, koju je molbu školski odbor i gradsko poglavarstvo povoljno popratilo.

Uspjeh: Zatraženo povoljno riješenje nije uslijedilo,

V.

STANJE BLAGAJNE

UČITELJSKOG DRUŠTVA „ZAJEDNICE“ ZA GOD. 1900.

P r i h o d :

Ostatak od godine 1899. u gotovom	K 125·72
Uložak u štednoj i pripomoćenoj zadruzi	251·92
Kamati na gornji uložak do 30. lipnja 1899.	15·50
Članarina	182·—
Upisnina	3·—
Za jednu diplomu	1·20
Povratak od predujma tajniku	—76
U k u p n o	K 580·10

R a s h o d :

Uprava društva	K 61·35
Tiskanice	37·80
Potpore	20—
Nagrade	10·20
Prinos savezu hrv. učit. društava za g. 1899.	13·90
Knjižnica	1·10
Za časna diploma	14—
U k u p n o	K 158·35
Odbiv od prihoda u iznesu od	K 580·10
rashod u iznosu od	158·35
ostaje čista imovina od	K 421·75

Franjo Sudarević,
predsjednik.

Vjekoslav Benak,
blagajnik.

DRUŠVENA KNJIŽNICA.

U lijepoj i prostranoj dvorani pučke škole u Osijeku u Jagerovoј ulici, koja dozvolom sl. gradskoga poglavarstva „Zajednici“ služi kao društvena prostorija smještena je *društvena knjižnica*, koja broji 215 djela u 286 svezaka.

VI.

ČITAONICA

UČITELJSKOGA DRUŠTVA „ZAJEDNICE“.

Ova čitaonica utemeljena je na 24. glavnoj skupštini ovoga društva 20. prosinca g. 1900., a svečanim načinom otvorena je 17. veljače 1901.

Čitaonica jest institucija učiteljskoga društva „Zajednice“, a uzdržaje se posebnim prinosima članova.

Članovi prve uprave „Čitaonice“ jesu:

Franjo Sudarević,
predsjednik.

Josipa pl. Glembayeva,
tajnica.

Leonardo Fichtner,
blagajnik.

O d b o r n i c i :

Anka Graff, Zora Hudetz, Matej Kunst i Mile Teslić.

*

**KUĆNI RED ČITAONICE UČITELJSKOG DRUŠTVA
„ZAJEDNICE“.**

1. Učiteljskoj je čitaonici zadaća, da podupire opću i stručnu naobrazbu svojih članova i da medju njima unapređuje staleški duh i pravu društvenost.

2. Svoju svrhu nastojat će čitaonica da postigne časopisima, društvenim igram, predavanjima i jour-fixima.

3. Učiteljska je čitaonica institucija učiteljskoga društva „Zajednice“, ali se uzdržaje prinosima članova.

4. Upravu čitaonice vodi predsjednik, tajnik i blagajnik „Zajednice“ i četiri odbornika.

5. Predsjednik sazivlje bar jedanput u godini sve članove čitaonice na glavni sastanak, a prema potrebi sazivlje u točki 4. spomenuti odbor na dogovor.

6. Na godišnjem sastanku biraju članovi čitaonice dva pregledača čitaoničkih računa, odlučuju o nabavi časopisa, o investicijama čitaonice i raspravljaju o podnešenim prijedlozima, i obdržava se dražba časopisa.

7. Sve ostale poslove vodi čitaonički odbor, koji će rješavati i eventualne sporove.

8. Čitaoničke su prostorije otvorene članovima redovito od 7 sati u jutro do 9 sati na večer, a za jour-fixa prema potrebi.

9. Članarinu imadu članovi plaćati za svaki mjesec unaprijed. Tko zakašni plaćanjem 3 mjeseca, biti će opomenut, ako nakon te opomene ne plati prinosa, briše se iz listine članova. Svatko, tko pristupi, obvezuje se bar kroz jednu godinu biti članom čitaonice točno plaćajući. Članarina iznosi na mjesec 40 filira.

10. U dvorani ima biti izvješen kućni red, popis članova i popis novina.

11. Časopisi imadu ostati za porabu članovima dotle, dok ne dodje idući primjerak.

12. Umoljavaju se članovi, da što više čuvaju čitaoničke stvari. Svaku štetu ima nadoknaditi krivac.

13. Pušenje je u čitaoničkim prostorijama zabranjeno.

14. Umoljava se svaki gost, da izvoli svoje ime upisati u „knjigu posjetnika“.

15. Svoje želje i pritužbe neka izvole članovi ubilježiti u „knjigu želja i pritužaba“, a odbor će te želje i pritužbe uzeti u pretres, te njihovo rješenje priopćiti u istoj knjizi.

16. Takove želje i pritužbe, koje valja brzo rješiti, treba priopćiti kojemu god članu odbora, a taj će postarati za što brže rješenje.

17. Svi članovi odbora, a naročito tajnik pazit će, da se ustanove kućnoga reda vrše i nastojati će, da podvornik obavlja svoju službu uredno.

18. Obećanu kupovninu za one časopise, koji se na dražbi prodaju članovima na cijelu godinu, plaća dostačac u mjesečnim obrocima. Dostačac ne može svojih novina odnije i prije, dok ne dodje novi broj. Svi časopisi, koji se na dražbi ne bi prodali, uvrstit će se u knjižnicu „Zajednice“.

19. Jour-fixe rukovodi odbor. Na jour-fixima izvodit će se glazbene i deklamatorne produkcije, držat će se predavanja i predstave, ples itd. K takvim zabavama imadu pristup i obitelji članova i pozvanici.

20. Članovi mogu dovoditi u čitaonicu članove svoje obitelji — o koliko ovi nijesu samostalni — a da za to ne moraju plaćati poseban prinos.

21. Svakome učitelju i učiteljici, koji službuje izvan Osijeka, a nije član učiteljske čitaonice, dozvoljeno je, da kao gost dolazi u čitaonicu. Tko stanuje stalno u Osijeku, a nije članom čitaonice, nema u nju pristupa.

VII.

ČLANOVI.

POKROVITELJ DRUŠTVA:

Dr. Izidor Kršnjavi.

predstojnik kr. zem. vlade, odjela za bogoštovlje i nastavu, u miru i
kr. sveučilišni profesor u Zagrebu.

UTEMELJITELJNI ČLANOVI:

Adamovich Ivan pl., c. i kr. komornik, narodni za-
stupnik, veleposjednik, Novoselo.

Blažeković Stjepan, kapelan u Marija Kemendu.

Cošić Luka, vlastelinski prihodarnik u Bizovcu.

Cseh Ervin pl., hrv.-slav. ministar, c. i kr. pravi tajni
savjetnik i komornik, veleposjednik u Erdutu i
Novomselu, itd.

Filipović Ivan, dekan i župnik u Bizovcu †.

Friml Antun, posjednik, ravnatelj sred. šted. u Osijeku.

Janković Josip, kanonik i župnik u Osijeku †.

Kraljevski i slobodni grad Osijek.

Maršo Slavoje pl., župnik u Valpovu †.

Neuman Dragutin, dr., odvjetnik u Osijeku.

Normann Gustav grof, c. i kr. komornik, veleposjed-
nik u Bizovcu.

Normann Rudolf grof, c. i kr. komornik, veleposjed-
nik u Valpovu.

Pejacsevich Pavao grof, veleposjednik u Podgoraču.

Pruckner Josip, ravnatelj sredotoč. štedione u Osijeku.

Reisner Adam pl., posjednik tvornice, gradski za-stupnik u Osijeku.

Slavonska sredotočna štedionica u Osijeku.

Šrepel Magdalena, učiteljica u Osijeku †.

Živanović Nikola, gradski načelnik u Osijeku.

ZAČASNI ČLANOVI:

Cuvaj Antun, kr. zem. školski nadzornik u Zagrebu.
Felingstein Ante, umir. ravn. učitelj, prvi predsjed-nik „Zajednice“, u Osijeku.

*Orešković Pavao, kr. žup. i gr. šk. nadzornik u Osijeku.

Stipetić Josip, kr. zem. šk. nadzornik u Zagrebu.

Vukotinović Ljudevit, narodni zastupnik u Zagrebu †.

POTPOMAGAJUĆI ČLANOVI:

Bato Franjo, župnik u Čepinu.

Bengyel Franjo, posebnik u Osijeku.

*Bornemissa Franjo, kr. pošt. i brz. čin. u Osijeku.

Czillinger Dragutin, posjednik i općinski načelnik u Retfali.

Filipović Andrija, činovnik u Osijeku.

Fridrich Geza, župnik u Brodjancima.

Kenfelj Stjepan, kr. kot. predstojnik u Osijeku.

Kovačić Oto, č. o. vikar kapucina u Osijeku.

Kranjc Božo, kr. šumar u Osijeku.

Mirković Ivan, opć. bilježnik u Bizoveu.

Šegec Vjekoslav, umir. gr. činovnik u Osijeku.

Vallo Stjepan, gr. tajnik u Osijeku.

REDOVITI ČLANOVI:

(Zvjezdica [*] naznačuje, da su dotične osobe i članovi čitaonice učit. društva „Zajednice“.)

*Benak Vjekoslav, učitelj na p. šk. u Osijeku.

*Biljan Mijo, profesor kr. učiteljske škole u Osijeku, pravi član hrv. pedag. knjiž. zbora.

- Blagojević Milena, učiteljica n. p. šk. u Dalju.
- Böhm Josip, učitelj n. p. šk. u Petrijevcima.
- Brajković Ivan, učitelj n. p. šk. u Dalju.
- Burijan Julijo pl., umir. ravn. učitelj n. p. šk. u Bizovcu.
- Charvat Ladislav, dekan i župnik u Petrijevcima.
- Dedić Špasoje, ravn. učitelj n. p. šk. u Dalju.
- *Dević Darinka, učiteljica ž. struč. škole u Osijeku.
- *Dončević Aleksandar, ravn. učitelj n. p. šk. u Osijeku.
- *Dragašević Stjepan, vjeroučitelj u Osijeku.
- Ebrić Stjepan, ravn. učitelj n. p. šk. u Ladimirevcima.
- Eichner Adolf, učitelj konf. izrael. šk. u Osijeku.
- *Fabijanović Ante, učitelj n. p. šk. u Osijeku.
- *Fichtner Leonard, učitelj n. p. šk. u Osijeku.
- Fichtner Jelena, učiteljica n. p. šk. u Valpovu.
- Firinger Josip, župnik u dol. Osijeku.
- Furlan Zora, učiteljica u Petrijevcima.
- *Fury Ivan, vjeroučitelj u Osijeku.
- Gaus Milka pl., učiteljica n. p. šk. u Almašu.
- *Glembay Josipa pl., učiteljica više djev. škole u Osijeku, dopisujući član hrv. pedag. knjiž. zbora.
- *Gregurić Silvija, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- *Graff Anka, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- Hrska Marija, učiteljica u Čepinu.
- *Hudetz Katica, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- *Hudetz Zora, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- Ibišić Ida, učiteljica n. p. šk. u Sarvašu.
- *Ibišić Marija, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- *Jakić Dragutin, vjeroučitelj viš. djev. škole u Osijeku.
- Jobst Stjepan, ravn. učitelj n. p. šk. u Bizovcu.
- Jozić Josip, župnik u Valpovu.
- Knežević Augusta pl., učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- Koch Adam, učitelj n. p. šk. u Valpovu.
- *Kovačević Anka, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- Kralj Franjo, ravn. učitelj n. p. šk. u Veliškovicima.
- Kramer Slavoje, učitelj n. p. šk. u Jovanovcu.
- Krotin Đena, učitelj konf. grč.-ist šk. u Osijeku.
- *Kunst Matej, ravn. učitelj n. p. šk. u Retfali.
- *Landolt Milica, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- *Levačić Milka, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.

- Magdić Mija, ravn. učitelj n. p. šk. u Habjanovcima.
- *Magjarević Jelka, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- *Machulka Lidvina, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- Marković Sofija, učiteljica n. p. šk. u Erdutu.
- *Matijević Dragutin, ravn. učitelj. n. p. šk. u Osijeku.
- *Maulbeck Stefanija, učiteljica viš. djev. škole u Osijeku.
- Mesić Josip, ravn. učitelj n. p. šk. u Valpovu.
- Metzing Josip, učitelj n. p. šk. u Ernestinovu.
- Mihelčić Josip, župnik u Dalju.
- Mihić Jelisava, učiteljica u Valpovu.
- *Miholjević Milan, učitelj n. p. šk. u Osijeku, pravi član hrv. pedag. knjiž. zbora.
- *Orešković Pavao, kr. žup. gr. škol. nadzornik u Osijeku.
- *Pavišić Franka, učiteljica n. p. šk. u Retfali.
- *Pavošević Ivan, učitelj n. p. šk. u Osijeku.
- Pazolin Franjo, učitelj n. p. šk. u Osijeku.
- Pehan Antun, umir. ravnatelj kr. učit. škole u Osijeku.
- *Penjić Bogdan, ravn. učitelj n. p. šk. učit. kr. učit. škole, tajnik pčelarskog društva i t. d.
- Petrović Ačim, učitelj n. p. šk. u Čepinu.
- *Pinterović Marija, ravnateljica viš. djev., ž. stručne i n. p. šk. u Osijeku.
- Popović Katinka, učiteljica n. p. šk. u Normancima.
- *Pušovski Andelka, učiteljica ž. stručne škole u Osijeku.
- Rauschenberger Ferdo, rav. učitelj n. p. šk. u Čepinu.
- *Reisenbüchler Marija, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- *Rožić Đuro, ravn. učitelj n. p. šk. u Osijeku.
- Seljan Ivan, učitelj u Josipovcu.
- Sip Antun, ravn. učitelj n. p. šk. u Petrijevcima.
- *Sudarević Franjo, učitelj n. p. šk. u Osijeku, predsjednik „Zajednice“, pravi član hrv. pedag. knjiž. zbora.
- Suk Ljubica, učiteljica u Bizovcu.
- Szolter Mija, učitelj u Almašu.
- *Šegec Zora, namj. učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
- Spigelski Olga, namj. učiteljica n. p. šk. u Satnici.
- Schäffer Đuro, ravn. učitelj u Sarvašu.
- Schick Mavro, učitelj izrael. konf. p. šk. u Osijeku.
- *Schmidt Antun, vjeroučitelj u Osijeku.
- Schrämpf Josip, učitelj n. p. šk. u Belišču.

- Stadler Samuel, učitelj izrael. konf. p. šk. u Osijeku.
*Švrljuga Gabrijela, učiteljica n. p. šk. u Osijeku.
*Teslić Mile, ravnatelj više p. dječ. škole u Osijeku.
*Tuceaković Vladimir, učitelj n. p. šk. u Osijeku.
Voros Ivan, učitelj magj. priv. škole u Osijeku.
Vučević Franjo, učitelj u Brodancima.
*Wagner Sofija, učiteljica ž. stručne škole u Osijeku.
Wiener Antonija, učiteljica izrael. konf. p. šk. u Osijeku.
*Zupan Mile, učitelj n. p. šk. u Osijeku.

RASPRAVA:

STEĆEVINE HRV. UČITELJSTVA
U MINULOM
ČETVRT-STOLJEĆU.

STEČEVINE HRV. UČITELJSTVA U MI- NULOM ČETVRT STOLJEĆU.

Napisao Ferdo Raušenberger.

*Što se trudom sviđat neda? . . .
Što se skladom neda stići? . . .
Trudom, skladom — i planinu
Moć je sviđat, moć je dići . . .
Tko za posa ne prianja,
I Bog slabo ponuže mu;
A bez sklada — a kraj rada
Napredak je spor u svemu . . .*
Sundečić.

Trud i rad, misao i sklad su zaista najmoćnije sile u društvu ljudskom, koje u lijepoj svojoj uzajamnoj moći zamjerne upravo rezultate u naprednom pregnuću narodnom postizavaju — kako veliki pjesnik veli.

Ona divna harmonija u djelovanju ljudskom, nikada se nai-me ne pojavlja u svojem potpunom svjetlu, kao upravo onda, kada se te ljudske vrline spoje, te tako čovječanstvu najkrasnije uvjete za svoj evolucioni kulturni napredak pružaju, koje samo nebo svojim odabranicima pružati može. Sloga bo i rad su one dvije moćne svjetske poluge, koje su osobito u najnovije vrijeme silno pokrenule kulturni razvitak naroda, te ih posve preobrazil.

Promotrimo samo kulturno stanje ma kojega prosvijetljeno-noga naroda koncem prošloga stoljeća, to ćemo viditi, da je ono na vrlo visokom stepenu svoga razvitka naprama onomu, kada je dotični narod u stadijumu svoga prvobitnoga kulturnoga razvitka bio. Nijedno naime od pređašnjih stoljeća nije slavilo takvim općim i sjajnim triumfom svoje ogromne moralne i materijalne stečevine kao devetnaesto stoljeće. S toga se posve pravo

veli, da je 19. stoljeće vijek opće prosvete i kulturnoga napretka naroda.

Početkom prošloga stoljeća za Napoleonovih vojna porodila se kod svih naroda ideja narodnosti. Svaki je naime narod tada počeo sve više cijeniti osebine, značaj i samosvojnost svoju. Ta struja, koja je zavladala narodima, djelovala je silno i na pojedine njihove romantičnim duhom zadahnute pobornike, te su svojom ustrajnošću i požrtvovnošću počeli prikupljati narodno kulturno blago, cijeneći ga kao najveći amanet i svetinju narodnu i jedino sretstvo, kojim se narodna svijest najuspješnije buditi i uzdržavati može.

Dizući tako postepeno svoj narod iz duševnoga mrtvila, pripravljali su time ti narodni kulturni borioci sjegurnu i čvrstu osnovu, na kojoj se je temeljila sretnija i bolja budućnost njihova. Ta podloga za svaki pozni razvitak domorodne svijesti i jedinstva, te složnoga rada u postignuću svjema zajedničkoga društvenoga cilja, bila je po primjeru drugih naroda u tridesetim godinama prošloga vijeka i kod naroda hrvatskoga položena.

Koliko su prvaci na polju kulturnoga napretka narodnoga cijenili za vrijeme književnoga preporoda hrvatskoga jedinstvo svih jugoslavenskih naroda, vidi se jasno iz toga, što su uz tu ideju, te uz zajedničko nazivlje toga naroda pristali svi oni, koji su cijelim svojim bićem vojevali za zajednički narodni jezik, kao jedini i najeklatantniji znak narodnoga jedinstva i osebnosti. Ti su marnici narodne prosvjete već za rana uvidili, da se to tako lako postići ne može bez neposrednoga uticaja na sam narod, iz kojega će brzo niknuti divan cvijet narodne osebnosti slove i jedinstva, kao što lijepo naš neumrli Prerad veli:

„Oj budite složni među sobom,
Popustite svak od svoje strane,
Primite se svestranog jedinstva!
Ne ustajte bratac proti bratu,
Ne budite sretstvo tudjem zlatu,
Oj budite, što još nijeste bili:
Jedan narod sam po sebi čili!“

Ovdje je *Preradović* najljepše istaknuo ideju o narodnom uzgoju. Osim ovoga našega odličnoga prvaka književnoga, pojavili su se za vrijeme preporoda još i drugi neki književnici na obzoru pedagoškom, zagovarajući narodnu prosvjetu i uzgoj.

Nu to su u glavnom samo književnici bili. Ali se već i u ovoj dobi pojavljuju osim literata i neki učitelji, koji su perom u ruci i živom riječi propagirali interes narodno-kulturne, koje se samo dobro uređenim pučkim školstvom i savjesnim, te za svoje zvanje oduševljenim i prema potrebama vremena i naroda općenito i strukovno naobraženim učiteljstvom postići može.

Kao najmarniji revnitelj za uređenje i širenje te najvažnije narodne institucije za prosvjetu i uzgoj, stekao si je već u to vrijeme neumrlih zasluga naš dični prvak *Ivan Filipović*. Sjajna ta zvijezda prethodnica na obzoru školskom navijestila je našemu narodu već onda krasnu zoru, iza koje će sjajno i blago sunce narodne prosvjete svojim toplim tracima ogrijevati grudi narodnomu napretku prijaznih faktora.

Filipović se je upravo onda kod nas kao preporoditelj pučkoga školstva pojavio, kada je ono još skoro posvema u povojima bilo. No kao čovjek dalekoga pogleda, čelik značaja, vrlo plemenite duše i rijetkoga rodoljublja radio je svjem svojim silama, da tu velevažnu narodnu instituciju što prije iz te nedolične situacije pridigne i na bolji i spasonosniji put navrne. Videći njezini suvremeni drugovi, kolikim zanosom i čvrstom odlukom Filipović za napredak narodne prosvjete i uzgoja djeluje, uvidili su brzo veliku važnost i zamašnost njegova nastojanja i rada, te su drage volje prihvatali njegov program i pristajali u njegovo kolo. Sada je mogao taj ustrajni i neustrašivi borilac za narodno moralno i materijalno blagostanje u zajednici s nekolicinom svojih jednomišljenika uspješnije na tom polju djelovati prema onoj poslovici: „Složna braća kuću zidaju, a nesložna i vlastitu prodaju“. Filipović je svojim prirođenim, čvrstim značajem i pronicavim znanjem, te svojom ljubeznošću i čednošću osim učitelja doskora osvojio i srca svih tadanjih znamenitih rodoljuba tako, da mu nije bilo više teško svoju misiju uspješno nastaviti, tim više, što je svojim plemenitim tendencijama i pozornost oblasti na sebe obratio, koja mu je također u svakom pogledu i u svjem prilikama rado na ruku išla. Kad je svojim radom za narodne probitke postao tako rekuć duševnim centarom, oko kojega se je sve skupljalo, počeo je Filipović sa svojom doduše još za tada malom, ali hrabrom te plemenitim zanosom svoga vođe nadahnutom legijom, svim silama i dozvoljenim sretstvima nastojati o realiziranju svojih plemenitih ideja. On, koji je svoj

narod poznao u dušu, nije se mogao nikako sprijateljiti s ondašnjim školskim uređenjem, vazda imajući na umu, da nije za naš narod sve ono dobro, što kod drugoga možda epohalne reforme u tom pogledu stvara. Svaki bo narod ima svoju individualnost, pa se s toga nijednomu ne mogu s uspjehom, dapače i ne smiju, da vulgarno rečemo, jednostavno narinuti stečeni plodovi kulturni drugoga kojega naroda, koji imade posve druge potrebe i težnje, a prema tomu i posve različnu individualnost svoju. Ne misli možda time naš otac hrvatskoga školstva, da bude indolentni naprama svim prosvjetnim stečevinama drugih naroda ; on je dapače za to, da ih prihvatimo, ali uz neke modifikacije, da se tako, ako je moguće prema našim potrebama, asimiliraju i u našoj se narodnoj sferi aklimatiziraju.

Već u četrdesetim godinama prošloga vijeka počelo se s toga misliti na to, kako da se hrvatsko pučko školstvo preustroji i valjano uredi, nu burni događaji g. 1848. osujetili su posvema plemenita preduzeća vatrenih rodoljuba i osobitih prijatelja lijepih altruističkih načela. Tako je u našem školstvu neko vrijeme opet nastala stagnacija. Za vrijeme absolutizma dosta se je doduše učinilo za razvitak našega školstva, nu germanizacija, koja se je tada uvađala u škole, mnogo je tomu smetala. Istom g. 1860., kada je proglašen ustav, nastalo je pravo vrijeme, te su i Hrvati mogli nastojati o tom, da prema svojim prilikama urede svoje školstvo. Tako je g. 1865. obdržavana u glavnom gradu naše mile domovine „Prva velika skupština hrv. učitelja“ inicijativom našega školskoga prvaka Ivana Filipovića i zagrebačkih učitelja Vjenceslava Marika, Ferde Vuksanovića, Josipa Posavca, Antuna Irgolića i Ljudevita Modeca, i to ponajviše u svrhu osnivanja „Učiteljske zadruge“, kojoj je bila zadaća, primosima članova podignuti zakladu za podupiranje učiteljske siročadi. U toj se je skupštini među inim raspravljalo i o preustrojstvu hrv. školstva, te je sastavljen „Ustav za pučke škole u trojednoj kraljevini“. Taj ustav je zatim podnešen saboru, nu poradi nekih zaprijeka nije raspravljen u saboru, niti je uzakonjen. Iza sklopljene nagode s kraljevinom Ugarskom, počelo se je opet ozbiljno raditi oko preustrojstva školstva. U tom nastojanju stekao si je vrlo lijepih zasluga, tadašnji izvjestitelj kr. zemaljske vlade za pučke škole Adolf Weber, koji je zajedno sa zagrebačkim učiteljima izrađivao zakonske osnove.

Videći naš dični Filipović, da je nadošao odlučni čas, zamisli on sa svojima zagrebačkim drugovima lijepu ideju, naime obdržavanje „Prve opće hrvatske učiteljske skupštine“. — Ta se je ideja velikim marom naših školskih preporoditelja, zatim veleuđnom potporom vis. kr. zem. vlade, te grada Zagreba i hrvatskoga naroda, zaista i ostvarila. Koliko se je Filipović trsio, da se što ljepše i dostojniye udesi taj prvi sastanak hrv. pučkog učiteljstva, vidi se jasno iz mnogih njegovih pisama, koja je pisao znamenitijim, naprednim idejama sklonim faktorima, moleći ih, da toj rijetkoj slavi hrv. narodne prosvjete, svaki po svojoj najboljoj uviđavnosti, pridonese žrtava na svjema nama zajednički oltar majke Slave. Nije to preduzeće naš preporoditelj hrv. školstva smatrao lakov zadaćom, pa je s toga pučko učiteljstvo, pripravljujući ga za taj veliki momenat u životu naše pučke škole, u svom proglašu od 15. ožujka g. 1871. opomenuo na rad i razmišljanje, kako bi ta prva opća skupština hrv. nastavnika vrijednom se pokazala povjerenja, koje joj se s nadležnoga mjestra poklanja, a drugo da pokaže i cijelomu hrvatskomu narodu, da radi u njegovu korist i napredak.

Kao što kod svakoga javnoga poduzeća, tako je i ovdje bilo prijatelja skupštine, a bilo ih je i takvih, koji su joj se protivili. No Filipovića, koji se je toliko puta već istaknuo svojim radom na polju školstva, nije to smetalo, već se je kao glava tomu cijelomu pokretu, taktičnim svojim držanjem, vazda održao na svojoj visini, pun oduševljenja za najvažniju narodnu instituciju — školu.

Ta se je skupština i zaista lijepo, te na sveopće zadovoljstvo obdržavala, te je kao što ćemo viditi urodila lijepim plodovima na stablu pučke prosvjete, koje potomci još i danas uživaju.

Za ovu su se opću skupštinu jednako zanimale i svjetske i duhovne oblasti, jerbo u njoj vidimo osim velikoga broja (1.000) učitelja i znamenitih zastupnika školstva iz drugih pokrajina, još i reprezentante tih oblastih, kao: odjelnoga tajnika kr. zem. vlade Janka Jurkovića, gradskoga načelnika Dragutina Čekuša, te pjesnika i uzor svećenika i pedagoga Stjepana Buzolića.

Sva pažnja, što su ju toj skupštini posvetili mjerodavni krugovi, bila je razlogom, te se je kasnije kod konačnoga uređenja hrv. školstva mnogo obaziralo na zaključke, stvorene u prvoj hrv. učiteljskoj skupštini dne 23. i 24. kolovoza god. 1871.

u Zagrebu. Tako je ta skupština, a na čelu joj dični njezin predsjednik, mnogo tomu doprinijela, te je 14. listopada 1874. za bana Ivana Mažuranića zakonska osnova o preustrojstvu pučkih škola postala zakonom.

Oko izradbe i provedbe toga školskoga zakona osobito se još proslaviše tadašnji odjelni predstojnik kr. zemaljske vlade Pavao Muhić, te odjelni savjetnik Janko Jurković. Novim školskim zakonom prestao je posve sistem, po kojem je zajednička ugarsko-hrvatska vlada od god. 1845. uređivala pučko školstvo u civilnoj Hrvatskoj i Slavoniji. Kako je pako to uređenje školstva prema „Systema scholarium elementarium“ bilo vrlo slabo, jerbo su viši civilni krugovi poricali važnost elementarne obuke, kao i za kantonskoga sistema generala Geneynea u bivšoj vojnoj krajini sa svojim divizijskim školama, to je novim školskim zakonom školstvo hrvatsko pokročilo na posve novu i prema vremenu bolju i napredniju putanju, kao što nam to kasnije iskustvo svjedoči.

Prema novom školskomu zakonu od g. 1874. nastala je promjena u vanjskom i nutarnjem uređenju pučke škole.

Vanjsko uređenje škole se je škol. zakonom promijenilo u toliko, te je školska uprava iz crkvenih ruku prešla u svjetovne, ostavivši crkvenoj oblasti pravo nadzora u moralnom i religioznom stanju škole, zatim izdavanje u tu svrhu naučne osnove i postavljanje dotočnih nadzornih organa. Od sada je naime vrhovna uprava školstva u Hrvatskoj i Slavoniji u rukama kr. zem. vlade, koju ona pomoću svojih strukovnih organa izvršuje. Stoga je i nastalo nezadovoljstvo, te se je novomu školskomu zakonu spopćitavalo, da se osniva na materijalističkoj podlozi. Ta emancipacija škole od crkve, u koliko se tiče njezina vanjskoga uređenja, nije međutim tako oštrim konturama označena, kao što se je to mislilo u prvom momentu, jerbo se je škola po istom zakonu obzirom na nutarnje njezino uređenje t. j. u pogledu moralno-religioznog uzgoja školske mladeži još uže spojila s crkvom tako, da će ta dva glavna faktora narodne prosvjete i uzgoja samo zajedničkim radom i složnim silama moći pravu cijelj pučke škole postići.

Prema tomu škol. zakonu vode nadalje strukovni nadzor nad školama županijski školski nadzornici, a kod vis. kr. zem. vlade izvješćuju u pedagoško-didaktičnim i disciplinarnim stva-

rima zemaljski školski nadzornici. Da je tim novim škol. zakonom uvedena institucija županijskih školskih nadzornika od prijeke potrebe za uspješno unapređenje prosvjetno - uzgojnih ideja u hrvatskom narodu, o tom nema dvojbe. S toga je ta institucija i nastala iz dva stožerna razloga: i to radi redovitoga nadzora, koji je svakoj školi potreban i s druge strane, da taj nadzor u pogledu pedagoško-didaktične zadaće pučke škole bude strukovan. Od ova dva glavna razloga ovisi sav napredak školstva, ma bila organizacija školske uprave koja mu drago, što se je od postanka toga zakona do danas u mnogim i raznim slučajevima, te u jasnim i neoborivim dokazima obistinilo. Dakako da je trebalo vremenom neke manjkavosti u toj institucij u koječem odstraniti, popraviti i nadopuniti, što se je kasnije napokon s uspjehom uslijed revizije škol. zakona i polučilo, kao što ćemo to viditi u škol. zakonu od g. 1888.

U organizmu školske uprave vrše vrlo zamašnu funkciju, od kako je škol. zakon od g. 1874. u krije post stupio, općinski školski odbori, koji su kao vrlo važne i svrsi odgovarajuće uredbe, vršeći svoje dužnosti u pogledu pučke nastave, najbolje dokaze o vrijednosti same institucije do danas pružili. Dakako da je teško svagdje i u svakom školskom mjestu naći samih takovih članova školskoga odbora, a osobito njihovih predsjednika, kao mjesne školske nadzornike, koji bi po svojoj inteligenciji potpuno shvatili svoj časni poziv. S toga se je to većinom u takovim mjestima povjeravalo na poziv duhovne oblasti svećenstvu, koje je hvalevrijedno rado preuzeo te dužnosti, ne pazeći na razne često puta i žestoke interpelacije, koje su bile nastale proti novomu škol. zakonu.

U pučkim školama imade se po tom zakonu učiti sve u narodnom ili materinskom jeziku. Time dakle posve iščezava ova upravo neprirodna uporaba tudihih jezika u našim pučkim školama, kao što se je za vrijeme apsolutizma rabio njemački jezik u svjemu pučkim školama u provincijalnom dijelu naše domovine, a u bivšoj vojnoj krajini rabio se je taj jezik od vajkada.

Školskim je dakle zakonom našemu narodnomu jeziku zjamčena sjegurnost, po kojoj će se moći očuvati od tuđinske zaraze, koja bi šireći u našem narodu svoje kulturne stećevine uništila narodnu osobnost i jedinstvo, te najveće svetinje naše.

Jedinstvo je pako narodno jedan od onih glavnih uvjeta, koji je kadar po jeziku jednom, a po vjeri dvojakomu narodu zajamčiti bolju i srećniju budućnost. I sam naš slavni Filipović je ocjenjujući M. Milićevićevu pripovijetku „Omer Čelebija“ u 2. broju „Književne smotre“ rekao, da je narodna jednina preča i starija od vjerske množine i da se njih dvoje mogu lijepo slagati. Nadalje veli: „Srbi i Hrvati lijepo bi živjeli, samo kad bi u njih svijest o narodnoj jednini bila šira od vjerske razdvojice. Jer odista njih ne dvoji nikakva unutrašnja razlika; ne cijepa ih nikakav njihov bitni interes, već te njihove dvije vjere! A da su bogdice, oni pametni, pa da svoje vjere s poštovanjem smjeste svaku u svoj oltar, a sve oltare da pokriju širokom svješću o narodnoj svojoj jednini: naš bi narod (Srbi i Hrvati) bio miran, složan i napredan, te bi nam i opća otadžbina bila srećna kao malo koja“. Ili: „Vjere su na zemlji radi nebesa; pa svaka vjera neka svoje vjerne vodi u raj, a zemlju, otadžbinu, koja je otadžbina svijem trima vjerama, neka pomažu, neka blagoslovljaju i crkva i misa i džamija“. Ovako Filipović u svojoj ocjeni Milićevićeve pripovijetke, a mi bi smo dodali, da se upravo ta šira svijest o narodnom jedinstvu uspješno može buditi kod djece u zakonom preustrojenoj pučkoj školi interkonfesionalnoga značaja i to iz razloga političkih, didaktičnih i ekonomskih.

Ničim se naime državni temelji tako ne potkapaju kao vjerskim razmircama i razdorima, koji rađaju intolerancijom, pače neprijateljstvom i mržnjom. U interkonfesionalnoj se pako školi sve vjere jednakost poštivaju. U svakoj vjeri podučava posebni vjeroučitelj, te djeca razne vjere iz takovih škola izlaze posve dobro upućena u svojoj vjeri. Ostale pako discipline se uče u školi na temelju jednakih naučnih osnova za sve škole i jednakih knjiga bez razlike za sve vjeroizpovijesti. To pako vodi k jedinstvu, slozi i ljubavi, što opet služi na probit i napredak socijalnoga života u svakoj državi. S toga je i rekla velika carica Marija Terezija: „Školstvo jest i ostaje za sva vremena stvar politike. Iz didaktičnih razloga se ovakove škole preporučuju, što je laglje u konfesionalno mješovitim mjestima s manjim brojem učitelja postići zahtjevani uspjeh u obuci, gdje je samo jedna mješovito konfesijska škola, nego tamo gdje su se konfesije razlučile, te u više konfesijskih škola obučava po jedan učitelj sive razrede. Škola bo je tim savršenija, čim više svaki pojedini

razred ima svoga posebnoga učitelja. Posao na takovim škola-ma je podijeljen, te svaki učitelj laglje postizava svoj cilj. Ekonomski pako razlozi zagovaraju takove škole s toga, što je pojedini općinama laglje uzdržavati po jednu mješovito konfesij-sku školu, nego više konfesijskih. Dovoljna je naime za takove općine samo jedna školska zgrada, jedan škol. podvornik, jedna knjižnica, ista učila i t. d.

Za bolju i temeljitiju naobrazu pučkih učitelja pobrinuo se je također novi školski zakon time, što je vrijeme učiteljske naobrazbe definitivno prošlo na tri godine. Za što uspješniji napredak u radu oko prosvjete naroda, nuždno je nad sve ino i što spremnije učiteljstvo, koje si je posvema svjesno svoje teške, ali užvišene misije. Učitelju naime nije dosta samo toliko znanja, da može u školi obučavati, nego treba da je sposoban i odrasle svoje suopćinare u najnužnijim životnim pitanjima, koja im se gotovo dnevice namicu, podučavati. Puški učitelj ima s toga biti pravi prosvjetitelj naroda. Njegova zadaća ne prestaje na školskom pragu, već upravo onda treba da razvije svu svoju agilnost, kad stupi med narod, upućujući ga u svem, što će mu biti korisno i razvijajući sve krasne njegove sposobnosti, koje će ga rjesiti i dičiti pred cijelim naobraženim svijetom.

Glavni rad oko provedbe toga škol. zakona spada u godine 1875. i 1876., kadno je vis. vlada mnoge naredbe u tu svrhu izdala putem „Zbornika“ za uporabu organa školske uprave. Uz druge glavne faktore, koji su si stekli lijepih zasluga oko izradbe zakonske osnove i provedbe školskoga zakona ide lijepa zasluga i našega školskoga prvaka Filipovića, što mu je vis. kr. zem. vlada i potpuno priznala u svojim odlukama od 9. kolovoza g. 1874. br. 3321. i od 4. lipnja 1875.

Još nam je istaknuti, da su ovim školskim zakonom pravni i materijalni odnošaji pučkoga učiteljstva znatno dignuti. Učitelji pučki su naime po ovom zakonu izravnani s ostalim državnim činovnicima, dočim je prije učitelj od svih staleža ljudskoga društva bio upravo izolirana i neuvažena ličnost, jerbo nije pripadao staležu činovničkomu, gradanskому niti obrtničkomu, već je jedino bio kukavni — školnik. Materijalno njegovo stanje mu se je u toliko poboljšalo, da je odsad mogao uz razboritu štednju prilično prema svojemu stanju živjeti, a i za stare dane

izmoždenoga i nemoćnoga prosvjetitelja narodnoga i za njegovu siročad pobrinuo se je škol. zakon.

Iz ovoga, što je dosad u glavnому navedeno o škol. zakonu od g. 1874., razabratи se može, da je taj zakon eminentno jedna od najglavnijih stečevina pučkoga učiteljstva u zadnjem četvrt-stoljeću.

U bivšoj Krajini vrijedili su propisi školski od god. 1871. sve do god. 1886. Pošto se školski zakon od god. 1874. za građanski dio Hrvatske i Slavonije, u mnogim ustanovama razlikovao od školskih propisa za bivšu Krajinu, to se je te godine počelo nastojati o izjednačenju tih školskih odnošaja u cijeloj zemlji. Ovo sjedinjenje znači ujedno prosvjetno ujedinjenje naroda našega, koje kao pravi i neoborivi temelj u narodnom životu čini epohalnu dobu, iz koje izviru jedinstvenom sloganom potkriveni uslovi bolje i srećnije budućnosti njegove.

Ovo unifikovanje školskoga zakona za bivše krajisko područje i provincijal proizvadalo se je postepeno do god. 1887. kada je dne 13. veljače sankcioniran zakon ob ustroju vrhovnoga nadzora srednjih i pučkih škola u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji. Pošto se je u to doba živo osjećala potreba o posvemšnjem ujedinjenju svih školskih odnošaja u cijeloj zemlji, to se je i počelo marno raditi i nastojati na kompetentnim mjestima, da se toj potrebi čim prije udovolji.

To nastojanje urodilo je godine 1888. 31. listopada novim školskim zakonom.

Taj novi školski zakon ob uredenju pučke nastave i obrazovanju pučkih učitelja u kraljevinama Hrvatskoj i Slavoniji temelji se na školskom zakonu od godine 1874., s kojim je veći dio ustanova krajiskih propisa od g. 1871. posve identičan bio, pak je pridržana svaka ustanova, koja se je u praksi valjanom pokazala bez ikakve promjene, dočim su neke ustanove prama stečenom iskustvu promijenjene, odnosno nadopunjene.

Navesti nam je samo najglavnije, u čem se novi škol. zakon od g. 1888. razlikuje od onoga g. 1874., te što se ima također smatrati najbitnijim stečevinama sveukupnoga učiteljstva i školstva prosvjetno ujedinjenih kraljevina Hrvatske i Slavonije u prošlom četvrt - stoljeću.

Da bude obuka u školi ne samo temeljitija, nego da se još slobodno prema potrebama svakdanjega života proširi, pobrinuo

~~je je učenjci učiti time, te je polazak svakidanje škole za učenje, jer se ljudi polaziti viša učilišta, dozvolio produžiti na pet godina, vremensko, da se po okolnostima na pučkim školama i učitelji učiteli može.~~

Premda tomu zakonu napuštena je nadalje prijašnja klasifikacija školskih mesta, te je na svim školama pučkim za sve učitelje ustanovljena jedna temeljna plaća uz quinquenale za učitelje nižih pučkih škola od 100 K. godišnjih, a viših pučkih škola i vježbaonica od 120 K. Uz to dobivaju učitelji u većim mjesima i gradovima mjesne doplatke.

Ovom je ustanovom škol. zakona učinjen svakako velik korak za unapređenje materijalnih prilika pučkoga učiteljstva. Prema spomenutim klasifikacijama poboljšalo se je naime materijalno stanje onih učitelja, koji su na najnižem plaćevnom stepenu bili time, da je ta minimalna plaća povišena na 800 K., a onim na višem i najvišem stepenu, ostavljena je i nadalje pređašnja plaća. Iznos pako, koji nadmašuje ovim zakonom ustanovljenu plaću, ostaje dotičnomu na uživanje kao osobni doplatak, koji će se uračunavati u svaku povišicu beriva, nastavšu pet-godišnjim doplacima. (§. 132. škol. zak.)

Ako se uvaži, da je dobar napredak u nastavi zajamčen samo onda, ako su i radnici na tom polju primjero nagrađeni, a što je u savezu s time, da je poboljšanjem učiteljske dotacije znatno pridignut i ugled učiteljev u socijalnom životu ljudi, jerbo je siromašan čovjek gotov đavo, koji nikuda ne pristaje, kako poslovica veli; onda je ta odredba škol. zakona jedna od onih glavnih stečevina puč. učiteljstva, koja pospješuje ne samo napredak školskih zvaničnika, nego i cijelog naroda i mile nam naše domovine.

Da o intelektualnoj i moralnoj snazi nosioca narodne prosvjete ovisi sav narodni napredak, izbjija pri stvaranju novoga škol. zakona opet kao jasna i toliko puta već dokazana činjenica na površinu. S toga je i u tom pogledu učinjen napredni korak time, što je u učiteljskim školama vrijeme za učiteljsku naobrazbu prošireno od 3 na 4 godine. Nakon toga vremena se polaže ispit zrelosti, koji osposobljuje za obnašanje službe privremenoga učitelja, a nakon dvogodišnjega uspješnoga i praktičnoga službovanja polažu privremeni učitelji osposobljujući ispit za prave učitelje.

Glavna tendencija škol. zakona je ta, da si budući učitelji u učiteljskoj školi za svoju uzvišenu misiju uticanjem općega i

strukovnoga znanja i umijeća, te čudorednoga i religioznoga značaja osnuju čvrsti i solidni temelj, na kojem će kasnije svojom produžnom naobrazbom dalje graditi, koristeći se svjema za to određenim sretstvima, kao što su: učiteljske knjižnice, učiteljski sastanci i skupštine, pedagogijska djela i časopisi i t. d.

Što se pako tiče opće dalje naobrazbe, to će svaki pučki učitelj, koji stoji na pravoj visini svoga zadatka, nastojati, da i u tom pogledu nikad ne nastane stagnacija. Učitelji bo kao prosvetitelji naroda nijesu nipošto od toga izuzeti, da se možda nemaju zanimati za opće kulturne stečevine svojega i tugega naroda. Oni su dapače prvi pozvani, da se tim stečevinama okoriste, te da prateći napredak i rad svih kulturnih naroda, obogate svoju riznicu znanja i mnijenja. Svaki će tada učitelj, koji je oduševljen za svoje zvanje, te komu su grudi napunjene plenititim zanosom za dobrobit i blagostanje svoga naroda, težiti za tim, da po tim kulturnim stečevinama kao marna pčelica pabirči, te da ovo što je najbolje i najkorisnije upotrebi u svoju svrhu. Koliko je pako samomu hrv. učiteljstvu stalo do svoje temeljitije i opsežnije strukovne i opće naobrazbe, dokazom je pitanje „Saveza hrv. učiteljskih društava“ u Zagrebu, koje je ove godine upravljeno na ova učiteljska društva. To pitanje glasi: „Odgovara li način priprave i sposobljivanje za učiteljski poziv potrebama vremena i našega pučkoga školstva?“ — Ovo je važno pitanje raspravljeno u svjema ovogodišnjim proljetnim učiteljskim sastancima.

Usljed toga, što je stvoren jedinstveni školski zakon, stupilo se je i k izradbi nove jedinstvene naučne osnove, koja je izdana god 1890., a zatim je izdana god. 1895. jedinstvena naučna osnova za sve niže pučke škole bez razlike na vrst škole i broj učitelja, što služuju na jednoj školi. Potonjom je naukovnom osnovom propisan za sve pučke škole minimum, koji je svaka škola u normalnim prilikama svladati kadra. Naučna osnova, koja određuje opseg i smjer rada u pučkoj školi, da se postigne opći cilj t. j. formalna i materijalna naobrazba mladeži, te kojom će se glavnoj ustanovi škol. zakona §. 1. udovoljiti, naime mladež religiozno i čudoredno uzgajati, duševne i tjelesne im sile razvijati, te ih u potrebitom znanju i umijenju podučavati; uvažena je kod mjerodavne strane vazda kao najradikalnije sretstvo, koje u naprednom smjeru pokreće pučku nastavu.

Da je tomu zaista tako, vidimo u tom, što naša vlada u najnovijem vremenu nastoji, da se za pučke škole izradi što savršenija naučna osnova. Stoga je ista vlada visokim svojim otpisom od 13. prosinca 1899. br. 19.917 pozvala središnji odbor „Saveza hrv. učiteljskih društava“ neka shodna odredi, da u Savezu udružena učiteljska društva u proljetnim svojim ovogodišnjim sastancima rasprave pitanje: „Da li je dosad stečeno iskustvo pokazalo, da obuka u nižim pučkim školama i opetovnicama na temelju naučnih osnova od 13. prosinca 1895. i 20. prosinca 1875. zadovoljava zahtjevima školskoga zakona od 31. listopada 1888. (§§. 1., 50., 52.) kao i potrebama vremena. Ako tomu ne zadovoljava, neka se istakne, kako bi jedno i drugu valjalo preudesiti s osobitim obzirom na prilike našega naroda i uredenje naše pučke škole i opetovnice.“

To pitanje su raspravljala učiteljska društva širom mire nam domovine u svojim prošlogodišnjim proljetnim sastancima, te su svoje odnosne rezolucije podnijele „Savezu učiteljskih društava u Zagrebu“ gdje su na temelju istih, kao i na temelju poznavanja i proučavanja naučnih osnova u drugim naprednim zemljama, provedene rasprave i to u oči izvanredne opće skupštine u šest dnevnim učiteljskim konferencijama, a zatim je stvoren i nacrt nastavne osnove iznešen pred plenum opće skupštine, a zatim je ista osnova nakon nekih promjena podnešena visokoj vladai.

Ovo je vrlo važan i po hrv. učiteljstvo častan momenat u historiji pučkoga školstva, jerbo prvi put sveukupno učiteljstvo učestvuje kod sastavljanja naučne osnove.

Vrlo zaslužni naš hrv. pedagog i predsjednik „Saveza“ izrekao je u svom pozdravnom govoru prigodom izv. opće skupštine dne 8. kolovoza prošle godine ovo:

„Još jedno hoću da naglasim. Tim, što je visoka vlada povjerila učiteljstvu, da reče svoje mnjenje o nastavnim osnovama za niže pučke škole i opetovnice, pokazala je ona prije svega, da joj je vrlo mnogo stalo do toga, da nastavna osnova bude prilagodena potrebama našega naroda. Nadalje je pokazala, da joj je stalo do mnijenja cijelokupnoga hrvatskoga učiteljstva, a tim je hrvatsko učiteljstvo vanredno odlikovano.

Do sada sastavljeni su nastavne osnove u našoj domovini ili pojedini stručnjaci, ili pojedini stručnjački odbori, ali nigda još nije toga bilo, da bi nastavnu osnovu sastavilo, ili bar o njezinu

sastavu svoje mnijenje izreklo sve učiteljstvo u domovini. Odlikovanje to, kojim nas je počastila visoka vlada, mora nas bodriti, da upotrebimo svekolike sile, kako bismo što bolji prijedlog iznijeli pred visoku vladu, da tim opravdamo pouzdanje, što ga je ona stavila u nas.

Među stećevine pučkoga učiteljstva hrvatskoga spada u ovo razdoblje i izdavanje učevnih školskih knjiga za niže pučke škole, koje je već od god. 1877. od bečke c. k. naklade školskih knjiga preneseno u Zagreb i preuzeto u zemaljsku zakladu. Tako su već godine 1879. izdane knjige: početnica (bukvar) i 1., 2., 3. i 4. čitanka. Izraivanje tekstova za te knjige povjerila je visoka vlada u sporazumku sa c. k. glavnim zapovjedništvom, kao upravnom krajiškom vladom, hrvatskomu pedagozijskomu književnomu zboru. Godine 1891. uzela je visoka vlada u svoju nakladu, te su u promet došle već i računice za 1. i 2. razred pučkih škola, koje su se do onda nabavljale iz bečke naklade. Poslije je istom nakladom izdana i računica za 3. i 4. odnosno i 5. razred pučkih škola. Pri izrađivanju školskih čitanaka uzet je osobiti obzir i na znatni dio stanovništva g.-i. crkve, te se je osobita pažnja posvetila cirilici, kojoj je u spomenutim knjigama po pravednom razmjeru mjesta dano. Ovom zgodom je hrv. pučko učiteljstvo počašćeno time, što je njezinu književ. zboru povjerena izradba tih knjiga, a i poslije prigodom revizije tih školskih knjiga na temelju stečenoga iskustva, saslušala je visoka vlada mnijenje hrv. učiteljstva.

Visoka se je vlada i mogla s potpunim pravom pouzdano uzdati, da će takove knjige ponajbolje izraditi oni, kojima su naše školske prilike i potrebe poznate i kojima je raditi na polju narodne prosvjete, a to su pučki učitelji.

Opetovnica, kao velevažna institucija u pučko-školskom organizmu, proširena je na tri tečaja, te je prema tomu polazak opetovnice ustanovljen na 2—3 godine.

„Opetovanje je duša obuke.“ — Koliko je istine u toj rečenici, vidi se najjasnije iz toga, što djeca, kad svrše svakidanju školu, vrlo lako i brzo zaborave ono, što su učila. S toga i nije zakonodavac mogao bolje, no da toj činjenici na put stane odrediti, da se ono, što se je u svakidanjoj školi učilo, opetuje i donekle proširi u opetovnici, a osobitim obzirom na budući poziv našega pučkoga življa. U novije doba počelo se je dapače i o

tom raditi, da se pri svakoj pučkoj školi osnuju tečajevi za odrasle analfabete, te je u tom pogledu visoka vlada svojim otpisom od prošle godine dne 2. ožujka br. 3510. zatražila od „Pedagogijskoga književnoga zbora“, da izradi čitanku za odrasle analfabete. S tom lijepom idejom, koja će se doskora i ostvariti, biti će pomoženo i ovomu kontingentu našega pučanstva, koji je ma iz kojega razloga ostao glede najnužnije svoje naobrazbe zanemaren. — Kao stečevinu od velike zamašnosti za našu pučku nastavu, smatrati nam je nadalje i inštituciju šegrtskih škola, za koje je naredbom od 30. svibnja 1886. br. 9485. ex 1885. propisan ustrojni statut s naučnom osnovom. Ta vrlo korisna po obrtnički stališ nastavna uredba, nailazila je doduše u prvom početku svom na više zaprijeka, no nastojanjem kompetentnih krugova je i ta nestošica po malo sanirana, a naša je visoka vlada izdala u svrhu promicanja te inštitucije više shodnih naredaba, te je dapače i odredila dvije godine uzastopce, da se na kr. zemaljskoj obrtnoj školi u Zagrebu obdržavaju špecialni kurzovi, gdje bi se učiteljima šegrtskih škola pružila prilika, da se mogu u najglavnijim obrtničkim strukama usavršiti.

Među najznamenitije stečevine hrv. učiteljstva spada svakako i „Hrvatski pedagogijski književni zbor“, društvo za izdavanje pedagogijskih i omladinskih spisa.

Da je pedagoška literatura jedna od najboljih pomagala duševnomu unapređenju i dalnje naobrazbe pučkih učitelja, osjetili su i naši ponajvrsniji pregalci na tom polju već prije trideset godina, kadno je glava toga pregnuća i otac hrv. pučkoga školstva I. Filipović prvi zamislio osnivanje društva, kojemu bi glavna zadaća bila učiteljstvo u svojoj strukovnoj i općoj naobrazbi unaprijedivati, izdavanjem vrsnih djela pedagoških. Filipović je u tom plemenitom nastojanju potpuno i uspjeo, te svojim požrtvovnim radom tu krasnu ideju u prvoj općoj hrvatskoj učiteljskoj skupštini god. 1871. i ostvario. — Pravila toga društva potvrdila je vis. kr. zem. vlada, odio za unutarnje poslove, dne 30. rujna g. 1871. br. 7409. Nakon toga je osnivatelj toga društva sazvao dne 5. kolovoza g. 1872. glavnu skupštinu, da se društvo konstituira. To je našemu osnivaču i za rukom pošlo, jerbo su se svi članovi privremenoga za onda još zbara (13 ih na broju) na urečeno vrijeme sakupili pod dičnu zastavu našega prvaka, te tako konačno to društvo ustrojili.

Da pravu cijelj toga literarnoga društva posve jasno označimo, navesti nam je ovdje samo jedan odlomak iz rasprave, što ju je osnivač toga društva u 7. glavnoj skupštini „Zbora“ dne 31. prosinca 1877. raspravio. — „Pedagogijska je literatura dakle najmoćnije promicalo dalnjega obrazivanja pučkih učitelja, a po tom i glavna poluga narodne obrazovanosti, koja je nemoguća bez valjanih škola i obrazovanih pučkih učitelja. Ta ako se malo po svijetu obazremo, zbilja ćemo i naći, da je pedagogijska književnost kod sviju prosvjetljenih naroda bila pretečom i pokretačem narodnoga napretka, gdje nije bilo svijesnih i naprednih pedagoga. Tako da ne bijaše Rabelais-a, a za njim Montaignea i Rousseaua, tko zna, da li bi se francuski narod igda i popeo bio do sadašnje svoje zamjerne obrazovanosti i kulture.“

To se je književno društvo do sadašnjega dana lijepo razvilo, te sastoji od mnogih pravih, dopisujućih, počasnih, ute-meljiteljnih i potpomažućih članova. Samih utemeljiteljnih članova, što škola ili pako privatnika, ima društvo do 800, koji su tomu doprinijeli te društvo razpolaze sa znatnim imetkom od 60.000 kruna. Do sada je to društvo izdalo 50 djela razne struke za učitelje, što sačinjava „Knjižnicu za učitelje“. U novije vrijeme izdaje „Zbor“ u godišnjim svescima „Pedagogijsku enciklopediju“. O tom djelu donio je pedagoški i znanstveni list „Popotnik“, što izlazi u Mariboru, u ovogodišnjem 3. i 4. broju vrlo povoljnu ocjenu, te veli među inim i to, da će to djelo biti bez sumnje krasno i jedno od najznamenitijih, što ih ima slavenska pedagogija. Naglasiti nam je osobito, da je to društvo od prvoga svoga početka izdavalо do sada i krasnih omladinskih knjiga, da time i mladeži našoj poda krijepe i zdrave duševne hrane. Ta zbirka spisa „Knjižnica za mladež“ imade sada već preko 40 svezaka.

Kao vrlo znamenita promicala dalnje naobrazbe pučkih učitelja jesu, kao što je već spomenuto, učiteljska društva i stanci. Mnoga bo iskra strukovnoga znanja i iskustva prokušanih pedagoga u takovim se zgodama iskreše, koja je kadra mnogo već skoro utrнуло možda ognjište narodnoga moralnoga i materijalnoga napretka, iznova raspaliti, iz kojega će da sijevaju prosvjetne varnice po cijelom narodu našem. Te su se učiteljske udruge u razdoblju zadnjega četvrt-stoljeća uspješno počele u našoj domovini razvijati. Kako je pako to udruživanje upravo

duća dalnjemu usavršivanju i napredovanju, ne samo pučkoga učiteljstva, nego i cijelog naroda našega, jasno nam svjedoči neu-morno nastojanje i rad naših školskih pregalaca i organizatora u 70. godinama prošloga stoljeća, a na čelu im opet neumrloga I. Filipovića, koji je u svom djelu „Bečke pedagogijske slike“, kao čovjek napredna duha i uzoran učitelj naroda svoga, pokrenuo ideju o udruživanju učitelja. Upravo zanosnim riječima govori on u tom djelu o probicima učiteljskog udruživanja kod drugih prosvijetljenih naroda. Njemački se narod, veli on, nalazi s toga na onakoj visini kulturnog napretka, što im se je učiteljstvo već za rana počelo udruživati. To udruživanje njemačkih učitelja urodilo je lijepim plodom, te se njemačka pučka škola nalazi na kulminaciji svoga razvitka, prednjačeći tako svjema i pokazujući svakomu jasnim i vidljivim znacima sjajne rezultate svoga „Associationsgeista“. U prvom dijelu toga djela jasno izbija na površinu, koliko je naš školski reformator težio za tim, da se ta ideja udruživanja i u našem učiteljstvu uvede.

Ova se je Filipovićevo ideja zaista i počela lijepo realizirati, upravo u vrijeme školskoga preustrojstva, kada je to ostvaranje najnužnije bilo. Koliko je pako Filipović umio svojim radom i poticanjem na pučko učiteljstvo djelovati, dokazuje lijep broj učitelja na prvoj općoj učiteljskoj skupštini g. 1871., koji su se njegovu pozivu odazvali.*.) Kolikim je plodovima ova prva opća skupština učiteljska urodila, već je spomenuto prije. Druga je takova opća hrv. učiteljska skupština obdržavana dne 25., 26. i 27. kolovoza 1874. u Petrinji, a treća u Osijeku dne 4., 5. i 6. rujna 1878. Četvrta se je spremala u Dalmaciji, nu ta međutim nije obdržavana.

Kada se je „Pedagoško-književni zbor“ svojim naprednim radom toliko već bio uzdigao i stekao sveopće priznanje i prijatelja, stadoše njegovi osnivači i oko organizacije pučkoga učiteljstva raditi. Sada su se počela svuda osnivati učiteljska društva, koja bi se opet imala složiti u jedan organizam, koji bi zajednički rad svih društava, njihove težnje i ciljeve reprezentirao. Tako je godine 1885. stvoren „Savez hrv. učiteljskih društava“ u Zagrebu.

*) Kad usporedimo prvu našu uč. opću skupštinu s prvom njemačkom, koja je obdržavana god. 1854. u Pirmontu, to ćemo viditi veliku razliku. Na našoj je bilo 1000 učitelja, a na njemačkoj samo 83 kraj mnogo većega broja učitelja.

„Savez“ je od svoga osnutka do danas mnogo već uradio za napredak našega pučkoga školstva. Tomu su dokazom mnoge obdržavane skupštine, rasprave predagoških pitanja, razne prestatke na vis. vladu i t. d. Koliko se je pako prošle godine zauzeo „Savez“ za nastavnu osnovu za niže pučke škole i produžnice, to smo već prije istaknuli.

U svom pozdravnom govoru, u prvoj općoj skupštini „Saveza“, koja se je obdržavala dne 14. i 15. rujna god. 1886. tuži se Filipović, da je „Savez“ još dosta slab, pošto se još mnoga učiteljska društva u našoj domovini nijesu priključila „Savezu“, ne poznavajući još svi dovoljno korist ujedinjenja, ili što nema još onih preduvjeta, koji bi omogućili pristup u „Savez“. No u istom govoru odmah dodaje, da ipak pokazuje već dosta snage, jerbo je već u začetku svom stvorio i pokrenio ideju, koja je u stanju tako rasplamtiti u našem učiteljstvu sveopću i izvanrednu požrtvovnost, kakova bi se rijetko gdje naći mogla. To je ideja o hrvatskom učiteljskom domu, koji će, kad bude gotov, biti na diku i ponos cijelom hrv. učiteljstvu, i koji će za stalno k sebi pritegnuti one sada sredobježne sile, pa tako zadahnuti jednim duhom sve naše učiteljstvo.

Ta je ideja ostvarena god. 1888., kadno je u Zagrebu podignuta lijepa zgrada „Hrvatski učiteljski dom“ uz pripomoć „Hrv. pedag. zbora“, „Učiteljske zadruge“ i požrtvovnoga hrv. učiteljstva. To je divan spomenik, koji će uvijek služiti dokazom zajedinstva hrv. učiteljstva, njegove stališke svijesti i požrtvovnosti pred cijelim svijetom. U tom je domu središte cijelokupnoga prosvjetnoga rada našega učiteljstva. Tu je sada sjelo „Saveza hrv. učit. društava“, „Hrv. pedag. književnoga zbora“, — zatim „Hrv. učiteljske pripomoćne i posmrtne zadruge“ i „Hrv. štedne i predujamne zadruge“, o kojima ćemo još napose govoriti. U domu je nadalje i učiteljska čitaonica i znatna knjižnica, a tu se je mjeseca kolovoza t. g. za izvanredne glavne skupštine „Hrv. pedag. književ. zbora“ i opće glavne skupštine „Saveza hrv. učitelj. društava“, slaviti stvorene „Skolskoga muzeja“. Ta najnovija institucija, otvorena nakon 30-godišnjega opstanka i rada „Hrv. ped. književnog zbora“, svjedoči koliko to literarno naše društvo radi u interesu škole, učiteljstva i naroda. Tom novom stećevinom zauzelo je hrv. učiteljstvo opet odlično mjesto u kolu drugih prosvjetljenih naroda. Kao što se iz samoga imena te in-

stitucije vidi, biti će tu izložena sva pomagala u obuci i uzgoju u našoj domovini iz najstarijih vremena do danas, te će svakomu posjetniku pedagogu biti na korist, a i drugomu, komu je do sreće i blagostanja svoga naroda stalo, koje samo iz valjano uređene pučke škole niknuti može. Istaknuti nam je ovdje, da je vis. vlada preliminirala u zem. proračunu „Hrv. pedag. knjiž. zboru“ 1000 K. pripomoći za muzej, počam od god. 1901. Osim toga su znatnu svotu pridonijeli: učit. društva, razni uč. zborovi kao suficit od zabava i pojedini učitelji.

Sva ta društva, kojima je sada sijelo u novom hrv. uč. domu u Zagrebu, te kojima je svjema zajednička svrha unaprijeđenje hrv. učiteljstva i školstva, imadu i svoje glasilo, u kojem učiteljstvu saopćuje kulturne stećevine našega i drugih naroda raspravlja razna pitanja, koja se tiču školstva u opće a napose u našoj domovini. To glasilo je „Napredak“.

„Napredak“ je počeo izdavati uz pripomoć nekih hrv. učitelja god. 1859. znameniti pedagoški književnik Stjepan Novotni. Od postanka svoga do danas razvio je taj najznamenitiji naš časopis pedagoški toliku agilnost, unapređujući narodnu prosvjetu, da je postao organom sveukupnoga učiteljstva hrvatskoga. Pod tom zastavom, na kojoj se blista divna deviza „Napred!“ stoji hrv. učiteljstvo vazda na braniku svojih interesa i narodnoga napretka. Počevši od nove godine izlazi taj časopis prama želji dјičnoga nam predsjednika „Zbora“ svake nedelje. Tako je dakle taj list postao nedeljnim listom, te će donašati razne članke iz svega područja školskoga rada.

„Hrv. pedagoško-književni zbor“, izdaje već 29 godina i omladinski časopis „Smilje“, ispunjući time časnu svoju dužnost, da i našoj miloj mladeži, na kojoj svijet ostaje, prikladno štivo pruži. Osim ova dva lista počeo je zbor u najnovije vrijeme izdavati i treći: „Na domaćem ognjištu“, kojemu je svrha zблиženje doma sa školom. Ta plemenita i lijepa tendencija toga novoga lista, naime zблиženje dvaju najznamenitijih činbenika na polju školstva, pružat će lijepu garanciju za zajednički daljnji napredak i rad oko obuke i uzgoja mladeži.

„Učiteljska zadruga“, kao najstarije učiteljsko društvo naše, koje smo već naprijed spomenuli, postavilo si je lijepom i humanitarnom zadaćom potpomagati iz svojih sretstava siročad učiteljsku. Ta je zadruga g. 1891. prestala, no članovima neprestano

još pruža pogodnost po pravilama iz zaklade, u koju je pretvorena zadruga. Ostalo se pak od prihoda upotrebljava za uzdržavanje „Hrvatskog učiteljskog konvikta“.

Naš prvak pok. Filipović, kojega je vazda rijesila osim mnogih drugih i ta krije post, da se pobrine i za učiteljsku djecu, ističe u svom govoru u šestoj glavnoj skupštini „Saveza hrv. učiteljskih društava“, dne 26. kolovoza 1891. medu inim i to, da će mnogima biti žao, što središnji odbor još ništa nije učinio za ostvarenje najplemenitije zamisli hrv. učiteljstva. No on nadalje uvjerava prisutne, da je središnji odbor zaista sve učinio, što je učiniti morao, te da je još lani dne 20. rujna pod broj 184. podneo visokoj vladni na odobrenje statut za konvikat, pa da će to odobrenje uzsljediti, jerbo je to skroz humanitarni i prosvjetan zavod. To je odobrenje zaista i uzsljedilo, te je učiteljstvo svojim prinosima, novcem iz zaklade „Učiteljske zadruge“, darom Nj. ccs. i kr. apost. Veličanstva, grada Zagreba i hrv. naroda podiglo u Zagrebu „Hrvatski učiteljski konvikat“, u kojem će se uzbuditi sinovi hrv. pučkih učitelja uz neznatan prinos, koji polaze srednja učilišta. To je uz „Hrvatski učiteljski dom“ drugi javni spomenik, koji ovim vidljivim znakom odaje životu stališku svijest i ponos.

Prošle je godine inicijativom vrlo zaslužnoga predsjednika „Hrv. pedag. knjiž. zbora“ velem. g. A. Cuvaja osnovana i u život priveden „Hrvatska učiteljska pripomoćna i posmrtna zadruga“. Zadaća je tomu društvu skroz humanitarna, te će biti u pomoći svojim oskudnim članovima, njihovim udovama i sirotama, a u slučaju smrti će se njima ili njihovoj djeci davati posmrtna pripomoć. Pravila te udruge su odobrena po vis. vladni, odjelu za unutarnje poslove, naredbom od 5. kolovoza g. 1900. br. 53.309. Na uspomenu 50-godišnjega srečnoga vladanja Nj. Veličanstva, našega kralja Franje Josipa I., osnovali su kr. zem. i žup. školski nadzornici u Zagrebu god. 1898. svojim prinosima i dozvolom oblasti sakupljenim u tu svrhu darovima „Zakladu za potpomaganje oskudnih pučkih učitelja i učiteljica, te njihovih udova i sirota“, koja čini sastavni dio gornje zadruge. I ta je zakladnica potvrđena naredbom vis. kr. zem. vlade, odjela za bogočast i nastavu, od 10. srpnja 1900. br. 10.715. Najizdašniju pripomoć dobila je ta zaklada od učiteljskih knjižnica bivših krajiških okružja. Po zaključku starjeinstva tih knjižnica i odobrenjem vis. kr. zem. vlade, dobila je ta zaklada od bivše

učiteljske knjižnice u Vinkovcima 9163 K. 64 f., Petrovaradinu 4000 K., Rakovcu 3000 K., Glini 2000 K., Gospiću 1398 K. 40 f. i Novoj Gradiški 600 K., ukupno 21.162 K. 40 f. Upravni odbor „Hrv. pedag. knjiž. zbora“ izabrao je posebni odbor, koji do obdržavanja glavne skupštine, upravlja tom zakladom, koja je sastavni dio toga „Zbora“.

Glavna bi se skupština i konstituiranje toga društva moglo obdržavati tek onda, dok se glasom društvenih pravila prijavi 200 članova.*)

Još nam je ovdje jednu glavnu stečevinu hrv. učiteljstva spomenuti, a to je prije godinu dana osnovana u Zagrebu „Hrv. učiteljska štedna i predujamna zadruga“. — Ova je zadruga za učiteljstvo vrlo korisna institucija, jerbo će si uz vrlo lake uvjete moći stvoriti izvor, u kojem će vazda za svoje materijalne prilike pomoći nači. Kako to društvo lijepo napreduje, nadati se je, da će u kratkom vremenu i općenitoj prosvjetnoj svrsi poslužiti moći.

Iz ovoga svega, što smo dosad naveli o stečevinama hrv. učiteljstva, počev od preustrojstva našega školstva na temelju zakona do konca prošloga stoljeća, dakle u prošlom četvrt - stoljeću, uvidit ćemo, da je to učiteljstvo zaista lijepo napredovalo, te se može ponositi time, što nekih takovih tečevina nemaju mnogi još narodi, koji se nalaze na većem stepenu prosvjetnoga razvitka.**) Jedan od najznamenitijih pedagoga naše države dr. Lindner veli u svom djelu: „Encyklopädisches Handbuch der Erziehungskunde“, na 930. strani: „Die kroatische Lehrerschaft hat mit Bildungsbestrebungen anderer Nationen immer gleichen Schritt gehalten“. U ovogodišnjem pako br. 9. veli češki pedagoški list „Komenski“ u uvodu k' prijevodu članku „Naše tečevine“ vrloga tajnika našega „Hrv. pedag. knjiž. zbora“ J. Kirina i ovo: „Hrvatsko učiteljstvo stoji na prvom mjestu među učiteljstvom svih naroda tim što pomažući samo sebe, požrtvovno radi za svoj stališ, pa

*) Vrlo bi poželjno bilo, da bi se to skoro i moglo učiniti, jerbo je u interesu samoga učiteljstva, da u što većem broju pristupa toj „Zadruzi“. Tomu se pako i pouzdano nadamo, jerbo je hrv. učiteljstvo vazda bilo pripravno, u svoje stališke interese uložiti sa svoj mai i zanose.

**) Sto sam pako ~~može~~ prema s općim hrv. knjiž. pregradom, to sam učinio u namjeri, da bi se te stečevine u mlađem četvrt-stoljeću što jasnije istaknule, kao posljedice prijašnjega rada: nastojanja naših osnivača, s kojim su usko vezane.

može u tome pogledu da bude svima nama uzorom. Ne će se naime naći, da bi razmjerno tako malen broj učitelja, koji su pri tom slabo materijalno obskrbljeni, sabrao tako velike glavnice, kao što je to učinilo učiteljstvo hrvatsko. Moramo se diviti njihovu staleškomu zanosu i ljubavi, kojom su uspjeli, da u malom vremenu tako mnogo za se učine“. Ovo pohvalno priznanje neka ne služi samo na diku i ponos našemu učiteljstvu, već neka mu bude ujedno i krjepkom pobudom za daljni rad oko probitaka naše narodne prosvjete i vlastitih staleških interesa, što će opet na moralno i materijalno stanje našega naroda i mile nam domovine blagoslovno i napredno djelovati. S toga ne mogu ljepše da savršim, nego da cjelokupnomu našemu marnomu učiteljstvu hrvatskomu dozovem u svijest lijepe riječi našega dičnoga pjesnika Harambašića:

„Mirovat nije sudba ljudskog duha,
 Već radit, stvarat, krčit sreći put,
 I ne brinut se za komadić kruha,
 Dok cijeli narod bije očaj ljut;
 Već napred hrilit k' onoj divnoj meti,
 Do koje želi stići svaki stvor,
 Gdje razlog je budućnosti nam sveti
 I gdje nas čeka spas, Excelsior!“

